

Verbatim records

XIII Riigikogu, VIII Istungjärk, Täiskogu korraline istung

Monday, 15.10.2018, 15:00

Edited

15:00 Istungi rakendamine

1. 15:07 Arupärimine valitsuse tahtmatuse kohta tegeleda piirikaubandusega (nr 441)

2. 16:40 Arupärimine idapiiri väljaehitamise alternatiivsete lahenduste kohta (nr 444)

3. 17:32 Arupärimine viipekeeletõlkide väljaõppe lõpetamise kohta (nr 445)

4. 18:09 Arupärimine Riigikogu poolt 15.01.2018 vastu võetud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning sellega seonduvalt teiste muudetud seaduste rakendamise kohta (nr 447)

5. 18:57 Vaba mikrofon

15:00 Istungi rakendamine

15:00 Esimees Eiki Nestor

Austatud Riigikogu, tere! Alustame täiskogu VIII istungjärku 5. töönädala esmaspäevast istungit. Eelnõude ja arupärimiste üleandmine. Mart Helme, palun!

15:00 Mart Helme

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Annan meie fraktsiooni liikmete nimel üle arupärimise, mis on inspireeritud uudisest, et Eestis kuulatakse inimesi massiliselt pealt ja tegeletakse kodanike jälitamisega. Kuna Telia Eesti võrgus on pealt kuulatud 4596 kõnet, mida on kümme korda rohkem kui Rootsis või Taanis, siis meid huvitab, mis põhjusel on sellises koguses pealtkuulamislubasid väljastatud. Kas jälitustoimingute arvu kasv on tõstnud kuritegude avastamise protsenti? Kui jah, siis kas kasv on proportsioonis väljastatud lubade arvuga? Pealtkuulamine riivab inimeste põhiõigusi. Miks on asutud ohjeldamatult kasutama just nimelt seda jälitustoimingu liiki, kuigi seadus annab võimalusi ka teiste, inimese põhiõigusi vähem riivavate jälitustoimingute kasutamiseks? Viimane küsimus: kas alates 2015. aastast kuni tänaseni on pealt kuulatud – see puudutab, lugupeetavad, ka kõiki teid – Riigikogu liikmeid, nendega seotud isikuid ja Riigikogu fraktsioone? Kui jah, siis mis põhjusel? Ma tänan teid!

15:02 Esimees Eiki Nestor

Ma loodan, et arupärijad leiavad võimaluse kirjutada siia arupärimisse ka Vabariigi Valitsuse liikme nime, kellele arupärimine esitatud on. Vabariigi Valitsuse nimel Heili Tõnisson, palun!

15:03 Valitsuse esindaja Heili Tõnisson

Austatud esimees! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab täna 12 seaduseelnõu. Esiteks, tõestamisseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust justiitsminister Urmas Reinsalu. Teiseks, maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu. Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust maaeluminister Tarmo Tamm. Kolmandaks, rahvusvahelise sanktsiooni seaduse eelnõu. Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust välisminister Sven Mikser. Neljandaks, laeva lipuõiguse ja laevaregistrite seaduse muutmise ning tulumaksuseaduse ja nendega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust majandus- ja taristuminister Kadri Simson. Viiendaks, perekonnaseisutoimingute seaduse, rahvastikuregistri seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu, ja kuuendaks, rahvastikuregistri seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Nende kahe seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab

Vabariigi Valitsust siseminister Andres Anvelt. Seitsmendaks, kõrgharidusseaduse eelnõu, kaheksandaks, Tallinna Ülikooli seaduse eelnõu, üheksandaks, Eesti Kunstiakadeemia seaduse eelnõu, kümnendaks, Eesti Maaülikooli seaduse eelnõu, üheteistkümnendaks, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia seaduse eelnõu, ja kaheteistkümnendaks, põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muutmise seaduse eelnõu. Eelnimetatud kuue seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust haridus- ja teadusminister Mailis Reps. Aitäh!

15:05 Esimees Eiki Nestor

Olen vastu võtnud 12 eelnõu ja ühe arupärijate arvates arupärimiseks kvalifitseeruva dokumendi. Käitume nendega kodu- ja töökorra seaduse alusel. Kohaloleku kontroll, palun!

Kohaloleku kontroll

Täiskogul on kohal 81 Riigikogu liiget.

Päevakorra kinnitamine. Austatud Riigikogu, panen hääletusele Riigikogu täiskogu VIII istungjärgu 5. töönädala päevakorra. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Päevakorra kinnitamise poolt oli 79 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Päevakord on kinnitatud.

1. 15:07 Arupärimine valitsuse tahtmatuse kohta tegeleda piirikaubandusega (nr 441)

15:07 Esimees Eiki Nestor

Esimesena on meie päevakorras arupärimine, mille on esitanud Riigikogu liikmed Maris Lauri, Urve Tiidus, Arto Aas, Aivar Sõerd, Meelis Mälberg, Yoko Alender, Heidy Purga, Madis Milling, Kalle Laanet, Urmas Kruuse, Igor Gräzin, Anne Sulling, Johannes Kert, Laine Randjärv, Peep Aru, Ants Laaneots, Liina Kersna, Jüri Jaanson, Keit Pentus-Rosimannus, Terje Trei ja Aivar Surva. Arupärijate nimel Maris Lauri, palun!

15:08 Maris Lauri

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Lugupeetud peaminister! Reformierakonna fraktsiooni liikmed esitasid 22. augustil arupärimise selle kohta, miks valitsus ei soovi tegeleda piirikaubanduse probleemiga. Piirikaubandus iseenesest on loomulik nähtus, kuid see, mis toimub Eesti ja Läti piiril, on juba ammu ebaloomulik. Me oleme näinud, et aktsiiside laekumised eelarvesse jäävad prognoositust kõvasti allapoole. 13. augusti pressiteate kohaselt oli alkoholiaktsiisist laekunud 35,8%, tubakaaktsiisist alla 42% ja kütuseaktsiisist 44%. Need näitajad olid oluliselt väiksemad kui varasematel aastatel ehk prognoosid on muutunud palju kehvemaks.

Kui Keskerakond oli veel oktoobris 2016 opositsioonis, soovis ta teada, kas valitsus kooskõlastab aktsiisimäärasid naabritega, ja oli veendunud, et seda tuleks teha. Kuid 21. augusti uudises teatas peaminister, et alkoholipoliitikaküsimusi ta oma Läti kolleegiga ei arutanud, ja ütles ka seda, et aktsiisipoliitikat ajab iga riik ise. Siis tekkis tunne, nagu ei peakski vaatama, mis naabrite pool toimub. Nende paari kuu jooksul on tulnud veel lisainfot, eelkõige piirikaubanduse ulatuse kohta. See ei puuduta enam ainult alkoholi, kütust ja tubakat. Me teame, et alkoholitarbimine on kasvanud ja oluliselt on mõjutatud ka teised valdkonnad. Lisaks alkoholile ja kütusele ostetakse Lätist järjest enam ehitusmaterjale ja muid kaupu. Selle tulemusena ei kannata enam mitte üksnes Lõuna-Eesti toidupoed, vaid ka muud kauplused.

Värske uuring eelmisest nädalast osutab sellele, et alkoholiaktsiisi alandamisega on võimalik riigieelarvesse saada 100 miljoni euro eest tulusid. Ometi ei paista muutust tulevat. Isegi Rahandusministeeriumi hinnangu kohaselt oleks selle protsessi tagasipööramine toonud küll mõningase miinuse – me võime alati küsida, kas siis peab tagasi pöörama nii järsult, nagu olid Rahandusministeeriumi arvutused –, aga praegune valitsus otsustas, et see võimalik kulu, 30 miljonit, kulutatakse nn valitsuspoolseks katuserahaks. Eks see näitab seda, millist valikut oluliseks peetakse. Lähtudes lihtsalt reaalsest olukorrast, sellest, kuidas Keskerakonna seisukohad on kahe aasta jooksul justkui kardinaalselt muutunud, esitasime peaministrile viis küsimust, millele soovime saada sisukaid vastuseid. Aitäh!

15:12 Aseesimees Enn Eesmaa

Küsimustele vastab peaminister Jüri Ratas ja vastamise aeg on 15 minutit.

15:12 Peaminister Jüri Ratas

Austatud Riigikogu aseesimees! Head Riigikogu liikmed! Head arupärijad, suur tänu selle arupärimise eest! Ma annan teile ka vastused. Tõsi on see, et 22. augustil s.a esitas Reformierakonna fraktsioon arupärimise, mis on pealkirjastatud "Valitsuse tahtmatusest tegeleda piirikaubandusega". Siin on esitatud väga palju küsimusi, kokku viis küsimust, ja ma annan nendele küsimustele ka vastused. Ma vaatasin enne, et mõned allkirjutanud fraktsiooni liikmed on nüüd Euroopa Parlamendis, näiteks nagu härra Gräzin. Nii et mõned on siit Riigikogust liikunud edasi Euroopa Parlamenti ja seisavad nüüd seal, ma usun, Reformierakonna ja enda põhimõtete eest.

Aga esimene küsimus: "Kui palju on kehtivad aktsiisimäärad Eestis kõrgemad kui Lätis? Kui palju on selline aktsiisierinevus toonud tööd juurde Maksu- ja Tolliametile võitluses .. salakaubandusega?" Kuna arupärimine keskendub piirikaubandusele ehk piiriülesele kaubandusele, siis toon välja kolme peamise piirikaubandust mõjutava kaubaartikli aktsiiside erinevused Lätiga võrreldes. On oluline lisada, et tegemist on Rahandusministeeriumi andmetega. On olnud pigem tavapärane, et alkoholiaktsiisi määrad on Eestis kõrgemad kui Lätis. Hetkel on õlleaktsiis Eestis 149% kõrgem Läti aktsiisist, kuid rõhutan, et õlleaktsiis on läbi aastate olnud Eestis kõrgem kui Lätis. Näiteks oli 2009. aastal see määr kõrgem 141%, 2014. aastal 103%, 2015. aastal 133% ja 2016. aastal 98%. Kange alkoholi aktsiis on Eestis 50% Läti aktsiisist kõrgem. Valitsus võttis 26. septembri istungil ühehäälselt vastu otsuse ning Riigikogus algatati alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 699, millega jäetakse ära 2019. ja 2020. aastaks planeeritud alkoholi aktsiisimäärade tõus. Muudatuste jõustumisel väheneb 2020. aastal aktsiisimäärade erinevus 109%-le, kusjuures kange alkoholi aktsiisierinevus võib väheneda 24%-le, kui Läti tõstab aktsiisi plaanipäraselt ja Eesti kahel järgmisel aastal kange alkoholi aktsiisi ei tõsta. Kuidas täpselt läheb, seda otsustavad Läti uus koalitsioon ning Eesti Vabariigi XIV Riigikogu ja järgmine koalitsioon.

Teiseks, tubakatoodete hinna erinevus Läti hindadega võrreldes ei ole suur. Kuna üks osa sigarettide aktsiisimäärast sõltub toodete jaehinnast, annab aktsiisivõrdlusest selgema pildi sigarettide kaalutud keskmise jaehinna alusel arvutatud aktsiisisumma. Euroopa Liidu liikmesriikide aktsiisimäärade tabeli 2018. aasta 1. juuli andmete alusel on sigarettide kaalutud keskmine jaehind Lätis 159,98 eurot 1000 sigareti kohta, võib öelda, et ca 3 eurot ja 20 senti paki kohta, ning sellelt hinnalt makstav aktsiis on 106,6 eurot. Eestis on see hind 177,7 eurot, mis teeb paki kohta 3,55 eurot, ja aktsiisisumma on 122,75 eurot.

Kolmandaks, bensiiniaktsiis on Eestis ca 18% kõrgem kui Lätis, Eestis kogutakse bensiinilt 563 eurot aktsiisi 1000 liitri kohta ja Lätis 476 eurot. Diislikütus on Eestis ca 33% kõrgemalt maksustatud, kuid see väheneb 2020. aastal 19%-le, kui Läti tõstab aktsiisi ja Eesti kahel järgmisel aastal aktsiisi ei tõsta.

Maksu- ja Tolliameti andmetel ei ole töökoormus seoses Läti piiril toimuva piirikaubandusega oluliselt muutunud. Alkoholi seotud avastatud rikkumisuhtumite arv on võrreldes eelmise aasta sama perioodiga langenud, kuid rikkumiste objektiks olnud alkoholi kogus on kasvanud.

Teine küsimus: "Kui suur on Eesti maksutulu kaotus kasvanud aktsiisidest ja piirikaubandusest?"

Piirikaubanduse tõttu saamata jäänud maksulaekumise arvestus on teoreetiline ning lähtub eeldusest, et aktsiisikaup, mis osteti mujalt, oleks sellisel juhul ostetud Eestist. Samas on Lätist ostetud kogused suured just eelkõige madala hinna tõttu ning need kogused oleksid kõrgema hinna korral väiksemad.

Alkoholi piirikaubandus hõlmab lõuna- ja põhjapiiril toimuvat. Lõunapiiril toimuv piirikaubandus on kasvanud ning põhjapiiril vähenenud, seega Eesti maksutulu kahaneb mõlemal piiril toimuva tõttu. Põhjapiiril moodustavad piirikaubanduse peamiselt soomlaste ostud, mis on käesoleval aastal eelmise aastaga võrreldes umbes 23% kahanenud. Läti piiril toimuv piirikaubandus moodustab 24,7% Eestis legaalselt müüdud liitritest, seda koos eestlaste ostudega Lätis. Läti piiril toimuv müük sisaldab ka soomlaste oste ja tõenäoliselt suur osa põhjapiiril vähenenud ostudest on tehtud Lätis. Läti piiril toimuva piirimüügi koguseid aluseks võttes hindame käesoleva aasta piirikaubandusest tulenevat saamata aktsiisi ca 66 miljonile eurole, koos käibemaksuga 89 miljonile eurole.

Tubakatoodete hinnaerinevus Lätiga võrreldes ei ole suur, mistõttu on piirikaubanduse maht üsna tagasihoidlik. Käesoleval aastal hindame tubaka piirikaubandusest tulenevat saamata aktsiisi 5,4 miljonile eurole, koos käibemaksuga on seda 6,8 miljonit.

Kütuse piirikaubandus puudutab eelkõige diislikütust. Positiivne majandusolukord on suurendanud nii

diislikütuse deklareeritavaid koguseid kui ka piirikaubanduse mahtu. Hüppeline piirikaubanduse kasv kütusesektoris toimus alates 2016. aastast. Kütuse tankimine Leedus ja Lätis suurenes oluliselt ning selle tulemusena jääb riigile 2018. aastal saamata 33,3 miljonit aktsiisitulu.

Kolmas küsimus: "Kas Teie hinnangul on järsult kasvanud piirikaubandus Eesti jaoks probleem ja kui on, siis kuidas kavatsete sellega tegeleda?" Piirikaubandus on probleem, sest saamata jääb maksutulu välisriikides tehtud ostudelt. Lisaks saamata jäänud maksutulule raskendab piirikaubandus alkoholipoliitika muude eesmärkide saavutamist, näiteks alkoholitarbimise vähendamist. Teisalt tuleb silmas pidada, et kaupade vaba liikumine on üks Euroopa Liidu põhiõigustest, mille tulemusena mõjutab Eesti tarbimistrende naaberriikides toimuv, aga see mõju toimib ka vastupidi. Viimastel aastatel on oluliselt kasvanud mitme tootegrupi hinnavahe Eesti ja Läti hindade võrdluses ning mõningate toodete hinnavahe võrreldes Soomega on kahanenud. Tuletan meelde, et hinnavahesid ei tekita pelgalt aktsiisimäärade erinevus, vaid põhjuseid on mitmeid. Peamiselt mõjutab turuolukorda inimeste sisetulekute vahe, aga ka erinevad riiklikud maksustamise põhimõtted ning nende eesmärgid. Neljas küsimus: "Miks te loobusite Eesti ja Läti valitsuste ühisistungil aktsiiside teemalisest vestlusest? Miks Teie hinnangul ei pea aktsiisipoliitika kujundamisel naabritega arvestama ja kas on teada kui palju on naabritel plaanis tõsta aktsiisimäärasid?" 21. augustil Lätis rahvusraamatukogus toimunud Eesti Vabariigi ja Läti Vabariigi 100. aastapäevale pühendatud valitsuste esimese ühisistungi päevakord koostati kahe riigi koostöös. Istungi päevakorra kohaselt arutati Eesti ja Läti piirkondlikku koostööd, regionaalset julgeolekut, konkreetseid energia- ja transpordinfrastruktuuri puudutavaid projekte ning digitaalse koostöö küsimusi. Riikide aktsiisipoliitika küsimust tõepoolest ühisistungi päevakorras ei olnud, sest eri kaupade aktsiisimäärad kuuluvad iga riigi ja selle institutsioonide otsustuspädevusse ning lähtuvad selles riigis rahvale suunatud poliitikate eesmärkidest. Ennetades teie võimalikke küsimusi, võin öelda, et 7. mail peetud Soome ja Eesti valitsuse ühisistungil, millega samuti tähistasime mõlema riigi 100. aasta juubelit, ei arutatud meie riikide alkoholiaktsiisipoliitikat või muude kaupade aktsiisipoliitikat.

Viies küsimus: "Mis takistab piirikaubanduse lõpetamiseks aktsiise langetada, nagu teie erakond ühe valimisteemana on välja pakkunud?" Erinevalt nii mõnestki varasemast Eesti riiki valitsenud koalitsiooni juhterakonnast ei ole mul raske välja öelda, et vigade parandus saab järgneda ainult vigade tunnistamisele. Alkoholi aktsiisimäärade tõstmisel lähtuti eelkõige soovist vähendada alkoholitarbimist ja sellega kaasnevaid probleeme ühiskonnas. Lisaks vähendati kange ja lahja alkoholi aktsiisimäärade suurt erinevust. Jah, ambitsioon ja ootused osutusid liiga suureks. Tuleb tunnistada, et aktsiisimäärade võimalikku tõusu analüüsinud ja selle alusel prognoose teinud analüütikutel ei olnud täielikku infot. Selle tulemusena me näeme, et reaalsed mõjud on turusituatsioonis olnud natukene teistsugused. Valitsuskoalitsioon on tühistanud varem seadustatud alkoholiaktsiisitõusud. Rahandusministeerium on korrigeerinud ka eelarvelaekumiste prognoose. Teadupärast vähendas valitsus ka selle aasta alguses kavandatud kange alkoholi ja õlle aktsiisimäära tõusu poole võrra. Kordan, et Riigikogu menetluses oleva seaduse vastuvõtmise korral jäetakse ära ka 2019. ja 2020. aastaks planeeritud alkoholi aktsiisimäärade tõus.

Kui auväärt Riigikogu lubab, siis ma soovin mainida, et aktsiisimäärade langetamine ei ole piirikaubanduse kaotamisel võluvits. Piirikaubandust mõjutavad lisaks aktsiisimäärade erinevusele ka näiteks müüjate marginaalid, palgad ja muud püsikulud, elanike ostujõud, ostuharjumused ning kõik tooted, mida saab piiri tagant odavamalt osta. Alkoholihindade ühtlustamiseks Läti hindadega ei piisa aktsiisimäärade langetamisest, sest ka maksudeta on alkoholi hinnad Eestis kõrgemad kui Lätis. Näiteks on 0,5 liitri maksustamata õlle hind Eestis umbes 34 senti kõrgem, kui see on lõunanaabrite juures Läti Vabariigis, ehkki aktsiisierinevus on Lätiga võrreldes 25 senti. Vahe on ka kange alkoholi hinnas, kui maksuerinevused võrdlusest kõrvaldada. Aktsiisimäärade langetamine ei too kaasa kohest alkoholihindade kahanemist, kuna kaupmeeste valduses on vana aktsiisiga varusid. Alkoholi hinnad ei pruugi väheneda ka tulenevalt kaupmeeste eesmärgist kasumit maksimeerida. Alkoholiaktsiisi järsk langetamine ei aita alkoholipoliitikas kaasa ka rahvatervise eesmärkidele jõudmisele, st alkoholitarbimise vähendamisele ja eriti alkoholi liigtarbimisega võitlemisele. Küll pean ma väga õigeks, et praegune valitsuskoalitsioon tühistas majandusarengut silmas pidades eelmise valitsuse kehtestatud diislikütuseaktsiisi 10%-lise tõusu ning diislikütuse ja bensiini aktsiisimäär tuleval aastal ei muutu. Rahandusministeeriumi analüüsist selgub, et välisriikides tankimiste märkimisväärne kasv algas 2016. aastal. Praegu on suurim kasv olnud Leedus tehtavate tankimiste arvus, sest sealsed aktsiisimäärad on veelgi madalamad kui Läti aktsiisimäärad. Rahvusvaheline transpordisektor on

tankimise koha valikul suhteliselt paindlik ning konkurentsivõime tõstmiseks tangitakse odavat kütust endale sobivast riigist. Diislikütus on omakorda ettevõtete oluline kuluartikkel ning see mõjutab seega paljude kaupade ja teenuste hindasid. Aitäh!

15:26 Aseesimees Enn Eesmaa

Enne küsimuste vooru algust tuletan meelde, et igal Riigikogu liikmel on võimalik esitada üks suuline küsimus. Hanno Pevkur, palun!

15:27 Hanno Pevkur

Aitäh, hea peaminister, selle ülevaate eest! Aga mööngem, et probleem on ju väga tõsine. Lõuna-Eestis on poode kinni pandud, inimestel on seal reaalsed probleemid. Kuid näiteks teie kolleeg Janek Mäggi ütles hiljutisel kohtumisel, kus ka teie olite, et piirikaubandus on tegelikult täitsa tore – ma nüüd sõna-sõnalt ei tsiteeri – ja et see on Lõuna-Eestile pigem positiivselt mõjunud. Mina päris nii ei arva. Huvitav on see, et ta ütles seal kohtumisel ka, et ükskõik, millist alkoholipoliitikat riik ajab, ei mõjuta see alkoholitarbimist riigis tervikuna. Kas te olete oma kolleegiga sama meelt? Coopi juht Jaanus Vihand on öelnud, et tõenäoliselt see valitsus aktsiisitõusu tagasi ei pööra. See on minu hinnangul üsna kuritegelik. See, mis on toimunud, on Eesti taasiseseisvumise järgse aja üks suurimaid majanduskuritegusid. Siit minu lihtne küsimus: mis see sõnum teil Lõuna-Eesti inimestele on, kas aktsiisipoliitikas tuleb muutus või ei tule?

15:28 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh teile! Te suudate panna ühte küsimusse oskuslikult ju kümmekond küsimust ja lõpus ütlete, mis teie arvate kõigist nendest asjadest, nii nagu see küsimuse juurde käib. Aga see ei ole üldse halb. Võtame siis viilude kaupa teie küsimuse lahti.

Vastab tõele, et me oleme tõesti üsna usinasti (mina ka) kohtunud Eesti eri piirkondades Eesti elanikega. Ma arvan, et on lausa poliitiku kohustus käia Viljandis, Tallinnas, Kärdlas, Kuressaares, Põlvas, Võrus ja Narvas. Loomulikult soovitan ma seda ka teile. Midagi ei ole teha, aga kõige paremas mõttes on siin Toompea lossis ja Riigikogu hoones või Stenbocki majas kindlad müürid ning reaalpilt tuleb välja ikkagi siis, kui sa käid kohapeal. Sellest lähtusin ma siis, kui mul oli au olla ja töötada siin Riigikogus, ja lähtun oma töös sellest ka täna.

Nüüd, mis te võiksite Kagu-Eesti kohta öelda? Ma soovitan teil öelda, kõigepealt, et valitsus peab tähtsaks regionaalseid investeeringuid, jälgib, et elu ei pea olema ega tohi olla võimalik ainult keskustes Tallinnas või Tartus. Elu peab olema ka Eesti äärealadel, see peab olema kõikides Eesti linnades. Kindlasti soovitan ma teil, kui te käite Kagu-Eestis, Põlva, Võru või Valga maakonnas kohtumas inimestega, rääkida julgesti suurimast tulumaksureformist, mis sellel sajandil on tehtud: tulumaksuvaba miinimumi tõusust. Mõelge ise, kui me oleks läinud edasi endise tõusuga, siis sellel aastal oleks see miinimum olnud 205 eurot! See oli ju plaanis. Ma näen, et mõned Riigikogu liikmed raputavad pead. Ma usun ka, et te ei tahagi enam selle peale mõelda. Täna on see miinimum 500 eurot ja see on paljudele inimestele, kellel on väike või keskmine palk, andnud juurde ca 64 eurot.

Me oleme kutsunud ellu ka Kagu-Eesti programmi. See on üks konkreetne võimalus aidata kaasa kohalikele ettevõtlusele ja toetada nutikaid ideid.

Mida ma veel soovitan öelda? Kindlasti tuleb rääkida igasugustest ühendustest. On ellu kutsutud strateegilised investeeringud, olgu eesmärk transpordiühendus maanteed kaudu või rongiühendus. Need on kindlasti need kohad, kus ma soovitan teil sõna sekka öelda. Te olete ise võtnud eelarve vastu, te olete seda toetanud, või kui ka mitte, siis Riigikogu on ju selle vastu võtnud, ning selle aasta eelarvega on antud kohalikele omavalitsustele jõudu juurde, et osutada avalikke teenuseid kõrgemal tasemel, operatiivsemalt ja paremini.

Räägime ettevõtlusest. Te küsisite laiemalt, aga ma tulen teie arupärimise fookuse ehk aktsiisipoliitika juurde. Ma arvan, et need otsused, mis tehti 2016. aasta lõpus, olid tegelikult Eesti majandusele õiged otsused. Seda on ju ka näiteks konjunkturiinstituut öelnud. Majandusasutuste käibemaks oli 2016. aasta lõpust tõstetud 14%-le, me suutsime selle mõne nädalaga viia tagasi 9%-le. Ma arvan, et selliseid tõstmisi ei tasu teha. Loomulikult, mina ei arva, et turistid käivad ainult Pärnus, Tartus või saartel, nad käivad kindlasti ka Kagu-Eestis.

Edasi, diislikütuseaktsiis. Ma tõin näite, et me tegime otsuse ja tühistasime diislikütuseaktsiisi tõusu – seda oli ka planeeritud 2016. aasta lõpus –, nii et see ei tõuseks selle aasta 1. jaanuarist. Sooviti seda

10% tõsta, see jäi ka ära.

Kui te küsisite veel soovitusi, siis minu meelest on oluline, nagu ma ütlesin, vigu tunnistada. Vigu tegi eelmine valitsus, vigu on teinud see valitsus. Me oleme otsustanud, et alkoholiaktsiis ei tõuse, see on olnud valitsusk koalitsiooni ettepanek Riigikogule. See ei tõuse järgmisel aastal ega tõuse ka ülejärgmisel aastal. Ma arvan, et need on õiged põhimõttelised otsused.

Lisaks võime rääkida, kui te küsite nende sõnumite kohta, suuremast kindlusest hariduses (õpetajate palga tõus) ja siseturvalisuses (politsei- ja päästeametnike palga tõus) ning viimase miili väljaehitamisest. Ma arvan, et need võiksid olla need sõnumid, kui te küsisite, mida nendele inimestele öelda.

15:32 Aseesimees Enn Eesmaa

Peeter Ernits.

15:33 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Muutused piiril on tegelikult üsna kohutavad. Aga hiljuti ma kuulsin raadiost saadet, kus kolleeg Hanso külaline oli Läti Seimi liige Spolitis. Ta ütles, et Põhja-Läti on puhkenud tänu Eesti vildakale aktsiisipoliitikale õitsele. Ta ütles küsimuse peale, miks see niimoodi on olnud, et tegelikult oleks pidanud Balti Assamblees selle omavahel kooskõlastama, aga Eesti Balti Assamblee delegatsioon ei ole sellega tegelenud. Mis te selle kohta arvate? Kui valitsused omavahel ei räägi, siis Balti Assamblee võinuks omavahel neid aktsiisiasju arutada. Kas see oli nii või on see lihtsalt ühe naaberriigi parlamendiliikme arvamus?

15:34 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Ma kõigepealt ütlen, et kui me räägime kange alkoholi aktsiisist, siis see on täna madalam, kui see oleks olnud Reformierakonna seadustatud tõusude tulemusel, mis veel 2016. aasta novembris kehtisid. Vastates teile Balti Assamblee kohta, ütlen ausalt, et mina Balti Assamblee dimensiooni väga hindan. Ma mäletan, et kui mul oli võimalus tulla 2007. aastal Riigikogusse tööle, siis vedas Balti Assamblee Eesti poolt väga kõvasti Trivimi Velliste toonasest IRL-ist, tänasest Isamaast. Seda on ju mitmed Riigikogu liikmed vedanud, näiteks Laine Randjärv, Helir-Valdor Seeder, Aadu Must ja kindlasti paljud veel. Mina arvan, et Balti Assamblee koostöödimensioon, mille te välja tõite, on väga tähtis, et hoida koostööd, sellega edasi minna ja selle raames suhelda. On olnud ka neid jutte, muide, siinsamas Riigikogus, et lõpetame selle Balti Assamblee koostöö ära, seda ei ole enam vaja. Ma olen täielikult selle vastu. Kas seal tuleks tõstatada erinevaid teemasid? Kindlasti. Aga nagu ma ütlesin ka oma vastuses, lõppkokkuvõttes teeb neid otsuseid ju ikkagi iga iseseisva, vaba ja demokraatliku Balti riigi parlament või valitsus oma ettepanekus parlamendile. Täna seisus, kui me teame, et just on toimunud Läti valimised, on ju ka väga keeruline sellest rääkida. Küsimus on selles, kes hakkab valitsust formeerima. Pidada sellel teemal tõsisemaid diskussioone lisaks Balti Assamblee teistele olulistele tegevustele – selles ei näe ma küll midagi halba, aga see ei saa olla siduv. Te saate ise ka aru, härra Ernits, et see ei saa olla erinevatele Balti riikidele siduv.

15:35 Aseesimees Enn Eesmaa

Jüri Jaanson.

15:36 Jüri Jaanson

Aitäh, härra eesistuja! Austatud peaminister! Alkoholiaktsiiside järsk tõstmine on meil käivitanud piirikaubanduse, mis on äärmiselt kahjulikuks osutunud. Aga alkoholiaktsiisi tõstmise ettekääne oli ikkagi rahvatervise kaitse ja just alkoholikahjude vähendamine. Piirikaubanduse jätkudes me teame või arvame teadvat, et alkoholikahjud ju ei vähene, sest tarbitakse ikkagi samamoodi, ainult ostetakse teisalt ja kontsentreeritult. Ma küsingi rahvatervise vaatevinklist: mida te arvate, kuidas see praegune piirikaubanduse ülevälhoidmine ehk alkoholiaktsiisi mittelangeamine mõjub just alkoholikahjudele? Kas tervise huvides tuleks alkoholiaktsiise langetada või pigem mitte?

15:37 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Kui teie küsimus oli esitatud, ma sain nii aru, ainult tervise vaatevinklist, siis ma vastan, et minu arvates peab fiskaalpoliitika olema igal juhul teisene, esimesel kohal peab olema rahvatervise aspekt. Vaatame seda, kas alkoholiaktsiiside langetamine võiks tuua kaasa alkoholitarbimise vähenemise. Mina pigem arvan, tuginedes ka erinevatele hinnangutele, et alkoholiaktsiiside langetamine Eestis tähendaks automaatselt, et üks oluline alkoholi hinnasisend muutuks odavamaks ja seetõttu muutuks suure tõenäosusega ka alkoholi hind lettidel odavamaks. Arvestades majanduse head käekäiku (seda tänu meie ettevõtlusele) ja arvestades seda, mille kohta küsis Riigikogu liige härra Pevkur, et suurim tulumaksureform sellel sajandil on andnud väga paljudele inimestele lisaraha, on alkohol ostukorvi mõttes muutunud kättesaadavamaks. Ma igal juhul arvan, et tegelikult me oleme ikkagi suutnud saavutada seda (seda näitab ka statistika), et pigem on alkoholitarbimine hakanud vähenema või on jäänud samaks, aga igal juhul ei ole ta hakanud tõusma. Punkt üks.

Punkt kaks on see, et terviseaspekti asjus tahan ma öelda teile isiklikult aitäh, härra Jüri Jaanson. Ma tahan seda öelda just selles mõttes, et me praegu keskendume aktsiisipoliitikale – see on õige, ega ma ei ütle, et see vale on –, aga selle kõrval me võiksime rääkida ka preventiivsest poolest. Miks ma tahan teile aitäh öelda? See ei ole ju mingi saladus. Eesti olümpiasangarid on need, kes on meie rahvast alati liitnud ja tekitanud tüdrukutes ja poistes spordipisikut. Ma arvan, et põhimõte "terves kehas terve vaim" kannab edasi spordiideaali. Teiselt poolt ma arvan, et on oluline teha kõik selleks, et noortesportis oleks võimalikult palju huviringe. Võimalikult palju peaks olema tegevusi, mis aitavad aru saada, et alkohol ei anna juurde tervena elatud eluaastaid, vaid pigem tekitab suuri riske. Me näeme, et kahjuks on meil alkoholi tõttu olnud väga palju traagilisi õnnetusi, olgu siis liikluses või kodudes, kus toimuvad tulekahjud. Nii et mina arvan, et seda tuleb vaadata mitme tahu pealt.

15:40 Aseesimees Enn Eesmaa

Arto Aas.

15:40 Arto Aas

Hea peaminister! Mulle siiski tundub, et te võtate seda riigijuhtimise koormat natukene kerglaselt. Aeg oleks hakata vastutama, te teete tänavu juba kolmandat riigieelarvet. Ma saan aru, et teil on Keskerakonnas kokkulepitud taktika, et kõikides valitsuse tegematajätmistes või probleemides te süüdistate eelmist valitsust. Aga ma tuletan meelde, et te teete juba kolmandat riigieelarvet. Olud on muutunud ja Reformierakonna ettepanek ongi, et te reageeriksite muutunud oludele, mitte ei raiuks seda jutupunkti, et kunagi, 2015, langetati mingid otsused. Meie ettepanek ongi arvestada muutunud oludega. Piirikaubandus on ka Põhja-Eestis väga suur probleem. Te olete küll lubanud teha järgmiseks aastaks valmis linnahalli, mis pidi tooma 55 000 uut turisti päevas ja 20 miljonit aastas. Seda pole juhtunud. Ka Soome turistide arv hakkab langema ja see mõjutab väga laia sektorit. Ei ole mõtet rääkida turismisektori kaitsmisest, kui te samal ajal planeerite Tallinnas kehtestada turismimaksu. Nii et soovitan võtta olukorda tõsiselt ja reageerida muutunud oludele, mitte lubada seda teha kunagi tulevikus, peale valimisi.

15:41 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Kõigepealt ütlen ausalt, mul on hea meel, et ma saan öelda teile, auväärt Riigikogu liige härra Aas, et me oleme ikkagi olnud ju ka Tallinna Tehnikaülikoolis koolikaaslased. Nii et ma võtan teie ettepanekuid alati tõsiselt. Teil on endal suur kogemus nii valitsuses kui ka Riigikogus.

Hakkame siis neid asju ükshaaval lahti võtma. Kõigepealt, te ütlesite, et ma ei peaks süüdistama teisi. Vastupidi, ma ju vastasin, et tänane valitsus on ka vigu teinud, ma ütlesin selle otse välja. Üks pahandab teisega, aga ühed mustad mõlemad, ma ütlesin nii. Küsimus on selles, kes julgeb vigu tunnistada ja nendest järeldusi teha. Tõesti, ka tänane valitsus otsustas alkoholiaktsiisi tõusuga edasi minna. 2016 hakkas see ralli pihta, aga me oleme ju otsustanud ja andnud Riigikogu, auväärse parlamendi menetlusse eelnõu, et jätta ära alkoholiaktsiisi tõusud 2019 ja 2020.

Edasi, see, et olukord on muutunud, vastab tõele. Näiteks on töötuse määr tugevalt langenud ja majanduskasv oli 2017 ju 4,9%. Kui seda paari aasta pärast korrigeeritakse, nagu korrigeeriti 2016. aasta andmeid, siis mine tea, mis saab olema. Aga räägime sellest, mida me hetkel teame: majanduskasv oli 4,9%, selleks aastaks planeeritakse umbes 3,6% ja järgmistel aastatel ka 3% või peale. Mis ma tahan sellega öelda? Loomulikult, olukord on muutunud ja seda tänu ettevõtlusele ja ettevõtjatele.

Te ütlesite: linnahall. See on muidugi hea, et linnahalliarmastus on tärganud ka teis. Minu meelest on see väga õige. Tõesti on vaja korralikku, suurt turismi- ja konverentsikeskust. Te teate ise, härra Aas, te olete laia silmaringiga meesterahvas, et me kaotame kogu aeg konverentsituriste teistele riikidele ja linnadele. See on see koht, kus Eesti peab tegema tugeva sammu edasi. Seda on öelnud ka sektori esindajad. Nad ju ise ütlevad, et ootavad väga linnahalli valmimist. See 40 miljonit, mida riik lubas, ei ole kuhugi kadunud, see on jätkuvalt olemas riigi eelarvestrateegias. Tõsi, dokumentatsioon, riigiabi vormistamine ja projekteerimine võtavad aega. Ega me ei saa sellest üle astuda, asi peab ikkagi käima nii, nagu kord ja kohus. Mina arvan, et me oleme saanud teie näol tugeva liitlase ja see annab ka kindluse, et 2019, kui on uus Riigikogu, siis toetate nii teie kui kindlasti toetame ka meie linnahalli valmimist. Ainuüksi juba see on minu meelest märgiline.

Edasi, te mainisite turismimaksu. Esiteks, seda maksu kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses ju hetkel ei ole. Kui vaadata väga paljusid Euroopa riike, siis me näeme, et seal on turismimaks. Näiteks, Itaalias võetakse öö pealt kas euro või poolteist või kaks või kolm eurot. Kas nii võiks olla ka Eestis? Kui te arvate, et Riigikogu ei saa seda kehtestada üle Eesti, siis mina arvan, et tuleks luua võimalus, et kui kohalike omavalitsuste volikogud seda soovivad kehtestada, siis see oleks võimalik. Kui omavalitsuse volikogu ei saa tegelikult kaasa rääkida oma tulubaasi kujundamisel ega seda suurendada, siis selline suund ei ole hea. Ma mõtlen näiteks Saaremaa valla peale. Kui ta soovib seda teha, siis tal võiks see võimalus olla. Või võtame Viljandi linna või paljud olulised Eesti omavalitsused, kus käib palju turiste. Nii et selle üle võiks minu meelest debatti pidada.

Nüüd turistid Soomest. Ma just võtsin välja viimased andmed. On teatud operaatorid, kes tegutsevad – ja väga hästi – Tallinna ja Helsingi vahel, Eesti ja Soome vahel, kuid turistide arv on tõesti langenud. Üldjoontes on turistide liiklus Eesti ja Soome vahel jäänud küll samaks või isegi natuke suurenenud, aga see ei tähenda, et see ambitsioonitase on meie jaoks piisav. Igal juhul olen ma väga nõus selle osutusega, mida te tegite, et sellega tuleb edasi tegeleda, tuleb suhelda Soomega, et Soome inimesed tuleksid rohkem nautima Eesti kultuuri ja loodust, osalema siinses majanduses, puhkama siin. Nii et ma leian, et meil on ühist platvormi palju.

15:46 Aseesimees Enn Eesmaa

Aivar Sõerd.

15:46 Aivar Sõerd

Austatud juhataja! Austatud peaminister! Nii nagu eelkõneleja ütles, te suhtute oma vigadesse tõesti väga kerglaselt. Te olete siinsamas Riigikogu saali ees öelnud, et maksureformist võitis 85% inimestest. See osutus blufiks ja valeks. Lubasite majanduskasvu, aga saite hinnakasvu, prognoosides me näeme majanduskasvu aeglustumist. Lubasite investeeringuid, aga linnahall on lagunemas ja investeeringute toel kerkivad hulgiviinapoed Ainažisse ja Valka. Natuke liiga palju vigu. Kõige suurem möödalaskmine on muidugi see piirikaubandus. Ma küsin konkreetset, kas te tunnistate seda KPMG ja maksumaksjate liidu uuringut, mis hiljuti valmis ja mis ütleb, et Läti piiril toimuvat piirikaubandust on võimalik tagasi keerata, kui aktsiise langetada. Tänu sellele oleks võimalik saada 100 miljonit tulu. Kas te selle uuringu tulemusi tunnistate? Kui ei tunnista, siis palun põhjendage.

15:47 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Härra Sõerd, te alati nagu tõrelete, aga üks Riigikogul ole õigus valitsusele ka nii tõsisid lauseid öelda. Võtame sellesama Soome näite. Ma eelmise vastuse lõpus jõudsin selleni, et minu meelest on see Eestile hästi oluline turg ja seda ei saa võtta kergekäeliselt. Te teate oma eelneva töö tõttu väga hästi – ma usun, et te seda teate – ja küllap te ütlete ka oma fraktsioonis valju häälega välja (kas siis Reformierakond seda viga tunnistab või ei), et kui tõsta majutusasutuste käibemaks 9%-lt 14%-le, siis see ei ole hea, positiivne signaal turistidele. Mina ei tea, kas te seda tunnistate või ei, aga meie seda maksu ei tõstnud.

Täna just Vabariigi Valitsuse esindaja andis üle ju teise olulise meie majanduskeskkonda, ma ütleks, soosiva ja toetava eelnõu, millele loomulikult palume siin teie toetust. Selle teema on kaubalaevade toomine Eesti lipu alla. Ma arvan, et te oma varasema töökogemuse tõttu mõistate sellest tekkivat kasu. No mis see siis on – mereriik ja null kaubalaeva! Sellega ei saa nõustuda ja minu meelest tuleb siin astuda tugevam samm.

Te ütlesite, et on olnud palju vigu. Ega see piirikaubandus kedagi õnnelikuks ei tee, selles olen ma teiega

täielikult päri. Sellega tuleb tõsiselt tegeleda. Aga kui te küsite, kas ma olen nõus nende uuringutega, mis ütlevad, et kui me toome aktsiisimäära Läti määra tasemele, siis nagu võluvitsa abil piirikaubandus kaob, siis ma ei ole sellega nõus. Ma ei tea, kas te tunnistate seda või ei tunnista, kas te kuulsite mind või mitte, aga ma ütlesin, et see ei sõltu ainult aktsiisidest. See sõltub ka sellest, kui palju on varusid varutud, ning see sõltub ka teiste kaupade hinnast. Aga üldjoontes, kas on vaja pidevalt monitoorida ja vajadusel teha teistsuguseid otsuseid? Neid tasub teha ja neid me oleme ka teinud. Diislikütuseaktsiisi langetamine tekitas uuele valitsusele 2018. aasta eelarves ju miinuse. Kui seda ainult poliitiliselt oleks võetud, siis poleks pidanud seda langetust tegema. Aga kuna võeti arvesse Eesti maksukeskkonna põhimõtteid, võeti arvesse ka Eesti majanduskeskkonna põhimõtteid, et ei saa 2018 tulla välja sellise diislikütuseaktsiisi tõusuga, siis sai see tõus ära jäetud. Eelmine valitsus soovis seda tõsta 10%. Ma ei arva, et kui aktsiis viia täpselt Läti tasemele, et siis me saame selle raha Eestist, kohalikust tarbimisest kätte. Nagu ma vastasin härra Jaansonile küsimusele, minu meelest on oluline tahk ka see, kas alkoholitarbimine siis suureneb või ei. Kartus on, et pigem see suureneb. Teiselt poolt võiks tõsta nii, et oleks üks ühele. Ma saan aru – kuigi ma arvan, et teie päris lõpuni nii ei mõtle –, et Exceli tabelis on väga kerge tõsta seda rida ühest kohast teise, aga päriselus see nii ei ole. Ka Rahandusministeeriumi arvutused ei ütle, et kui me langetame diislikütuse ja alkoholi aktsiisimäärad samale tasemele, kui näiteks on Lätis või Leedus, siis tuleb kogu tarbimine siia. See ei käi nii nagu Exceli tabelis, seal on kerge seda rida ühest kohast teise tõsta. Nii, muide, Eestit pikalt ju tahetigi juhtida, selle Exceli tabeli abil. Elu on ikka palju reaalsem. See, mis toimub Exceli tabelist väljaspool, on tegelik elu. Aga igal juhul tuleb neid analüüse tõsiselt võtta.

15:51 Aseesimees Enn Eesmaa

Andres Herkel.

15:51 Andres Herkel

Aitäh, härra juhataja! Austatud peaminister! Alkoholiaktsiisi tõstmine oli teie valitsuse esimene suur samm. Kena, et te seda viga praegu tunnistate. Teie poliitilises eeskavas on ka see tasuta ühistranspordi asi, siin te viga tunnistanud ei ole. Aga ma katsun need asjad ära siduda ja küsin nii: kui palju on tasuta ühistransport aidanud kõigepealt kaasa piirikaubandusele? Valka on ju ka nüüd lihtsam sõita. Aga kui Valka ka lihtsam sõita ei ole, siis sõidetakse küladest maakonnakeskustesse, mida on mujalgi Eestis. Ehk küsimuse teine pool: millist mõju on see avaldanud maapoodidele, nende käibe, nende hakkamasaamisele?

15:51 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Te lähete väga fookusest välja. Reformierakond muidugi tasuta ühistranspordi kohta pole küsinud, aga loomulikult, kui juhataja ei sekku, siis ma vastan teie küsimusele. Ma saan aru, et te tahate tasuta ühistransporti siduda alkoholiaktsiisiga. Tõsi on see, et tasuta ühistranspordi võimalus oli antud juba eelnevalt ühistranspordikeskustele otsustamiseks ja 1. juulist 2018 läks 11 maakonda tasuta ühistranspordile üle. Ma arvan, et väga suur protsent inimesi üle Eestimaa on hakanud rohkem ühistransporti kasutama. Me näeme mõnes maakonnas tõusu üle 80%. Üle 80%!

Saan alles nüüd aru, mida te küsisite. Te olete küsides nii operatiivne, et ma ei jõua teile kohe järele. Teie mõte oli vist see, et tänu tasuta ühistranspordile läheb inimene viina järele piiri peale. No andke andeks! Ma ütlen ausalt, siin on meil täiesti erinevad lähenemised Eesti elanikele. Mina arvan, et Eesti inimene sõidab tasuta ühistranspordiga tööle, kultuuriasutusse, teatrisse, poodi, lasteaeda, kooli, külakeskusesse. Kui teie ütlete, et ta sõidab viina järele, siis ma sellega kindlasti ei nõustu. Tasuta ühistransport on 11 maakonnas näidanud tõesti väga häid tulemusi, aga huvitav on, et ühistranspordi kasutamine ka maakondades, kus see ei ole tasuta, näitab pigem kasvu. Alles täna hommikul mõned inimesed, näiteks minu ametikaaslased Narvast, ütlesid, et rongide kasutus on kõvasti-kõvasti tõusnud. Mul on hea meel, et majandus- ja taristuminister Kadri Simson on sellele reageerinud ja järgmistel perioodidel tuleb ronge juurde, et sõidusagedust tõsta. Minu meelest võiks pigem öelda, et Eesti inimesed on järjest rohkem hakanud hindama ühistranspordi mugavust, keskkonnasõbralikkust ja operatiivsust. Kui sõita rongiga ikka poolteist või kaks tundi ja seal on vabalt sees ka internet, nii et sa saad teha tööd ja oma asju ette valmistada, siis minu meelest on see õige suund.

Kui teie küsimus oli selles, kas me plaanime maakonnasisest tasuta ühistransporti kuidagi peale valimisi tagasi keerata, kui valija meile selleks mandaadi annab, siis vastus on ei. Ma loodan, et seda ei tee ka

Vabaerakond. Kui teie arvamus on tõesti see, et inimesed lähevad sellega ainult käraka järele, siis ma sellega ei nõustu. Nad teevad igal juhul sellega palju sisulisemaid ja praktilisemaid igapäevaseid sõite.

15:55 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Külliki Kübarsepp!

15:55 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea aseesimees! Hea peaminister! Te olete siin eelmist valitsust ja valitsusjuhti mitmel korral toonud välja peasüüdlasena selles, miks on aktsiisid tõusnud. Aga miks te ei ole ohje enda kätte võtnud ja taastanud Reformierakonna otsuse eelse aja aktsiisipoliitikat?

15:55 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Kõigepealt, mina ei arva küll Taavi Rõivasest nii halvasti, nagu teie oma sõnavõtus ütlesite. Mina arvan, et Taavi tegi kindlasti head tööd. Iga peaminister on seisnud Eesti ühiskonna eest ja selle eest, et Eestit edasi viia. Ega temalgi polnud kerged ajad ei erakonnas ega, olgem ausad, ka valitsemisel. Kui te küsite seda, kas me oleme midagi teinud Reformierakonna aetud poliitika muutmiseks, siis loomulikult oleme. Eks tuleb kaalukausile panna 17 aastat ja kaks aastat. Kui te nii küsite, siis võtame ette eri valdkonnad. Ma alustan tervishoiust. Arstiabi kättesaadavus. (Hääl saalist.) Ei, te küsisite ju Reformierakonna poliitika kohta ja minul on kohustus vastata. Tervishoiust alustades, ma arvan, et kui arstiabi kättesaadavus on parem ja järjekorrad lühemad, siis see on oluline. See on meie erinevus. Kohalike omavalitsuste toetamisel, et nad oleksid tugevad ja saaksid pakkuda häid teenuseid, on meil Reformierakonnaga tõesti erinevusi. Maksupoliitikas on meie erinevus seesama tulumaksuvaba miinimum, see, et sellest muudatusest võidaksid keskmist ja madalat palka teenivad inimesed. Põllumajandus: sellest ei tule ainult rääkida, vaid reaalselt põllumajandussektorit toetada. Nüüd aktsiisipoliitika, mida te tahtsite oma küsimuse teises pooles eraldi rõhutada. Ma olen siin seda mitu korda rõhutanud ja tunnen mõnikord piinlikkust, et ma pean nii mitmel korral ühte ja sama asja rääkima, aga ma saan aru, et kui Riigikogu liige küsib, siis valitsusliige peab vastama, see on ta kohustus. Reformierakond soovis diislikütuseaktsiisi tõusu aastal 2018, seda ei toimunud. Majutuasutuste käibemaksu määra taheti tõsta 14%-le, see jäi 9%-le. Alkoholiaktsiisi puhul tunnistan ma ka selle valitsuse vigu, aga me oleme keeranud alkoholiaktsiisi tõusu tagasi või selle ära jätnud. Kui võrrelda eelmise valitsuse plaanitud kange alkoholi aktsiisi tänase aktsiisimääraga, siis näeme, et praegune määr on madalam. Nii et need on need vastused. Räägime diislikütuseaktsiisist. Mis on probleem? Seda kütust tangitakse peamiselt Leedus. Kui viia Eesti aktsiis Leedu tasemele, siis see tähendab, ma arvan, 95–100 miljonit eurot. Me ei konkureeri siin Lätiga, vaid pigem Leeduga. Alkoholiaktsiisi puhul on seda vähem, eri hinnangutel 30 või 40 miljonit, aga kummalgi juhul ei ütle ka analüütikud, et see tähendaks, nagu piirikaubandus lõpeks. Kui küsida, kas see annaks Eesti riigi eelarvele – räägime siis ainult fiskaalsest poolest – midagi juurde, siis ka seda ei öelda välja. Öeldakse, et pigem tähendab see hindade langemist siin ja seda, kuidas see tarbimisele mõjub, on väga keeruline prognoosida.

15:59 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Keit Pentus-Rosimannus!

15:59 Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh! Hea peaminister! Ma siin vahepeal vaatasin, kas Tallinna komöödiafestival on ikka lõppenud või me oleme ise seda teadmata saanud ühe *stand-up show* osaliseks. Te proovite naljaks keerata teemat, mis on väga tõsine. Nädalavahetusel pidasite te ühe kõne, kus ka ise tunnistasite, et Keskerakond või Keskerakonna valitsus on lõhkunud mitu müüti. Üks nendest müütidest, mille kallale te suure rabinaga läksite, puudutas usku, et Eesti valitsuses majandatakse terve mõistuse järgi ja aktsiisipoliitikas arvestatakse naaberriikides toimuvaga. See kahju, mida maksueksperimendiga tekitatud on, ulatub üle 200 miljoni euro. Lisaks ei ole alkoholitarbimine Keskerakonna valitsuse ajal mitte kahanenud, vaid täiskasvanud inimese kohta sootuks kasvanud. Ma küsin uuesti üle meie arupärimise viimase küsimuse: mis takistab Keskerakonna valitsusel piirikaubanduse lõpetamiseks aktsiise langetada?

16:00 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Mina ei tea, mis komöödiast teie siin räägite. Mina vastan sellele, mida on Reformierakonna liikmed minult küsinud. Ma saan aru, et teie arvates on arupärimine siis hästi vastatud ega ole, ma ei tea, komöödia või esinemine, kui öelda, et jaa, teie tegite kõik õigesti ja nüüd on asi kraavis, või nagu härra Sõerd ütleb, et hullemini olla ei saa. Ma ei ole seda öelnud. Ma ju ei ole öelnud, et praegu ei ole midagi valesti tehtud või tänane valitsus ei ole midagi valesti teinud. Ma ei ole ka ainult näpuga näidanud, et kes on valesti teinud. Ma olen tunnistanud, et loomulikult, piirikaubandus on probleem, millega tuleb tegeleda. Aga iga samm, te teate seda ju hästi, mõjutab tervikpilti. Ei ole ju nii, et kui me ühelt poolt toome näiteks alkoholiaktsiisi alla ja see maksab x miljonit eurot, siis Rahandusministeerium ütleb selle peale lihtsalt, et see x miljonit ei tule riigieelarvesse. Kui me räägime terviseaspektist, siis selle peale öeldakse, et see tähendab, et alkoholitarbimine suureneb veelgi. Siis tekib kolmas küsimus. Ma arvan, et te olete eelarveid teinud rohkem kui mina. Meie ei taha minna eelarvega miinusesse, me tahame, et eelarve oleks struktuurselt tasakaalus ja nominaalselt ülejäägis. Seega tekib küsimus: mida me siis tegemata jätame? Arupärijate esindaja proua Maris Lauri rääkis, ma ei tea, katuserahast või regionaalsetest investeeringutest. Andke andeks, auväärt Riigikogu, neid on alati peetud oluliseks, hoolimata valitsustest, hoolimata koalitsioonidest. Ma ei saa öelda, et sajal protsendil juhtudest, aga väga paljudel, enamikul juhtudel on need reaalselt aidanud üht, teist või kolmandat omavalitsust. Need on aidanud koole või lasteaedu, seda me teame kõik. Ma ei saa öelda, et see on olnud sada protsenti nii, aga võtta see siit välja ja öelda, et sinna ei ole vaja raha panna – neid asju ei saa nagu võrrelda. Nii et, auväärt Riigikogu liige, te tahate, et ma viienda küsimuse vastuse uuesti ette loen. Ma arvan, et ma lugesin selle ette ja te saate seda vastust stenogrammist lugeda. Minu teada jõuavad stenogrammid mõneminutilise hilinemisega internetti, nii et sealt saate seda lugeda. Mul ei ole teist vastust kui see, mille ma ette lugesin.

16:02 Aseesimees Enn Eesmaa

Liina Kersna, palun!

16:02 Liina Kersna

Aitäh, hea eesistuja! Austatud peaminister! Te olete korduvalt nii siin saalis kui ka varem ajakirjanduses tõrjunud kriitikat alkoholiaktsiisi kiire tõstmise kohta väitega, et alkoholiaktsiisiralliga alustas juba eelmine valitsus. Iga kord, kui ma seda kuulen, mõtlen ma, et kui te saite aru, et eelmine valitsus tegi vea, siis miks te ometi otsustasite oma valitsusega seda viga jõuliselt võimendada.

16:03 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh teile! Siin ma küll soovin lugeda uuesti ette selle, mida ma teile juba ette olen lugenud, et me oleme andnud ju menetlusse seaduseelnõu, kus me teeme ettepaneku jätta alkoholiaktsiisi tõus 2019 ja ka 2020 ära. Öeldakse ju nii, et on hea, kui sa suudad õppida teiste vigadest, aga on väga hea, kui sa õpid ka oma vigadest. Ega seegi halb ei ole. Nagu ma olen mitu korda siin saalis öelnud, mõlemad valitsused on teinud vigu. See on natukene samasugune jutt, et üks sõimab teist, ühed mustad mõlemad. Aga konkreetne eelnõu on siin saalis, selleks et kahel järgmisel aastal alkoholiaktsiisi tõus ära jätta. Võib öelda, et eelarves on sellega arvestatud ja riigi eelarvestrateegias on sellega arvestatud. Mul on küll teile palve, et toetage seda. Ma arvan, et see on õige suund.

16:04 Aseesimees Enn Eesmaa

Jaak Madison.

16:04 Jaak Madison

Aitäh, austatud istungi juhataja! Austatud peaminister! Ma loodan, et teil läheb muidu hästi, sest täna siin üks süüdistab ühte, teine teist, Reformierakond süüdistab teid, teie Reformierakonda, ja nagu te väga täpselt ütlesite, ühed mustad mõlemad. Kuid mulle meeldiks rääkida natuke vastutusest. Fakt on see, et 2017. aastal oli alalaekumist 89,3 miljonit eurot, kui ma õigesti mäletan, kui me räägime tubaka-, kütuse- ja alkoholiaktsiisi laekumisest. 2018. aasta eelarves on prognoosi korrigeeritud 134 miljoni euro võrra. Ehk juba eelarve prognoosimisel tehti väga suuri vigu, mis on läinud Eesti maksumaksjale väga palju maksma. Kuid vastutada ei taha keegi. Kas peaks vastutama see analüütik Rahandusministeeriumis, kes tegi vale prognoosi, või peaks selleks vastutajaks olema

rahandusminister, kes juhib ministeeriumi, või peaks selleks vastutajaks olema valitsus või valitsuse juht ehk teie, kes on lasknud vastu võtta eelarve, mis on olnud Eesti riigile väga kahjulik? Üle 200 miljoni euro on kaotatud. Kes lõpuks vastutab?

16:05 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Kõigepealt, kui rääkida eelarvest, siis järgmise aasta eelarve on üle 11 miljardi ja see on läbi aegade suurim eelarve, millesse on Eesti maksumaksja ja Eesti ettevõtja panustanud. Selles eelarves on veel väga palju olulisi kohti, mida me näeme esmakordselt, näiteks kaitsekulutusteks on ette nähtud 585 miljonit. Selles eelarves on kirjas õpetajate ja siseturvalisuse töötajate palga tõus. Kui teie ütlete, et see on kahjulik eelarve, siis ma sellega ei nõustu. Selles eelarves on sees arstiabi kättesaadavuse parandamine. Selles eelarves on sees Eesti regioonide, Eesti maaelu toetamine. Ma näen siin teie fraktsioonikaaslast härra Arno Silda. Me väga tihti temaga debateerime arupärimistele vastamisel või infotunnis, peamiselt infotunnis, põllumajanduse ja maaelu teemadel. Loomulikult, ma saan aru, kui teie ütlete, et see eelarve on halb ja hull ning viib hukatusse. Ma arvan, et te panete sinna juurde ka päris palju poliitilist retoorikat. Ega ma seda opositsioonile isegi ette ei heida. Kokkuvõttes ei soovi ju EKRE valija anda häält selle poolt, mida tehakse opositsioonis, vaid ta tahab üks hetk anda oma häält selle poolt, mida te reaalselt suudate ära teha. Küsimus on selles, kuidas valimised lähevad. Seda me ette ei tea.

Ei, mina ei süüdista ühtegi prognoosijat Rahandusministeeriumist. Vastupidi, ma arvan, et need ametnikud, kes neid prognoose teevad, on parimad, kes meil Eestis võtta on, nad on teinud seda tööd aastaid. Kui te küsite vastutuse kohta, siis ma isiklikult lähtun samast põhimõttest, mis on merenduses: kapten vastutab. Valitsust juhib peaminister, nii on. Kui lükata vastutus kellelegi teisele, siis see ei anna mulle midagi.

Te küsite, miks need prognoosid erinevad. Me teeme valitsuses eelarvet suvise prognoosi alusel, see toimub septembris. Me anname eelarve üle Riigikogule. Sellele eelneb väga põhimõttelise aluse tegemine, see on riigi eelarvestrateegia, mis tehakse kevadise prognoosi alusel. Kui Riigikogu siin eelarvet menetleb ja teeb oma otsuse suure tõenäosusega detsembris, siis tuleb järgmisel aastal, kui eelarve hakkab kehtima, uus prognoos, tuleb kevadine prognoos ja ka suvine prognoos. Te küsite, miks need numbrid erinevad. Me peame arvestama, et me teeme ju teatud otsuseid selle perioodi jooksul. Näiteks, kui 2019. aasta alguses alkoholiaktsiisi tõusu ei toimu, siis me peame arvestama, et alkoholi ei varuta ka ladudesse ehk laovarude aspekt kaob ära. Selle kõigega tuleb arvestada. Eks need ole need sisendid, miks eelarve ühel või teisel juhul muutub.

16:08 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Krista Aru!

16:08 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud peaminister! Te olete oma vastustega väga osavalt suutnud heita pilgu kogu Eesti elule seoses piirikaubanduse ja aktsiisidega. Me teame kõik, et piirikaubandus on piiriäärsetele väikepoodidele tõesti hävitavalt mõjunud. Nüüd on kütuseaktsiisist tulnud löök väga tõsiselt mõjunud seal piirkonnas elavate inimeste isikliku transpordivahendi kasutamisele. Kas kogu piirikaubanduse ja aktsiisipoliitika tulemused on läbi analüüsitud ka riigipoliitilisest aspektist? Kuidas see mõjutab meie riigi terviklikku turvalisust ja kas valitsusel on selle kohta analüüsid olemas?

16:09 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Eks ikka ole analüüsitud. Minu meelest see, et Eesti läheb järjest rohkem ja rohkem sellise kaasava ühiskonna ja, ütleme, osalusdemokraatia poole, on õige. Vaatame seda alkoholiteemat. Tuleb rääkida eri sektoritega nii tervishoiuaspektist, mille kohta härra Jaanson küsis, kui ka rahandusaspektist. Seda me ju teeme, eelarvenõukogu, Rahandusministeerium, ka alkoholitootjad. Lõpuks tuleb leida see võimalus, mida suudetakse terviklikus eelarvepoliitikas lauale tuua. Kui me räägime diislist, siis ma pean kiitma Eesti Õliühingut, kes alles mõni päev tagasi sai 25-aastaseks. Jah, need kohtumised nendega, kes esindavad ju selle sektori ettevõtjaid, on päris regulaarsed. Loomulikult on nende sõnum see, et eeskätt diislikütuseaktsiisi tuleb langetada. Loomulikult on see nende sõnum, ega nad ei ütle ju, et nad soovivad seda tõsta.

Küsimus on selles, kuidas me suudame seda tervikpilti luua. Siin kõrval on ju sotsiaalvaldkond, siin

kõrval on haridusvaldkond, siin kõrval on, ma ei tea, regionaalvaldkond ja siin kõrval on ka seesama fiskaalpoliitiline mõõde, et eelarvega ei mindaks miinusesse. See kõik tuleb panna ühte tervikusse. Ma ei oleks teie vastu aus, kui ma ei ütleks, et siin kõrval on olulise valdkonnana ka teadus- ja arendustegevus. Aga miks ma oma vastustes puudutan ka teisi Eesti elu küsimusi? Kui küsitakse, siis tuleb vastata. Kui härra Pevkur küsib, mida ta peab rääkima Kagu-Eestis, siis ma muidugi vastan talle.

16:11 Aseesimees Enn Eesmaa

Uno Kaskpeit.

16:11 Uno Kaskpeit

Härra eesistuja! Austatud peaminister! Ma natuke täpsustan härra Herkeli teemat. Minu maakodu asub Valgast umbes 24 kilomeetrit Võru maanteed mööda Võru poole. Seal lähedal on Koikküla. Niipalju, kui mina olen juhtunud seal Valga bussi pealt tulevate meestega kokku, siis neil on kaasas mitu kasti õlut ja seljas seljakotid, mis kolisevad viinapudelitest. Seal külas on väike kauplus ja kui ma sealt mööda sõidan, siis ma näen, et seal käimine on jäänud väga hõredaks. Ma olen kindel, et järgmisel aastal paneb see kauplus oma ukseid kinni. Nii et ärge olge alati nii kindel oma arvamuses, vaid suhelge natukene Lõuna-Eesti ääremaa inimestega.

16:12 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Te rääkisite nendest seljakottidest ja sellest, mis seal kõliseb. Alguses, kui ma seda kuulsin, ma mõtlesin, et mine tea, praegu on metsast head saaki oodata, võib-olla on nad käinud seeni korjamas. Aga muidugi, see, et väikeettevõtluse formaat on piirialadel löögi all, ei puuduta ainult Kagu-Eestit, see on ju ka Pärnu kandis, Häädemeeste kandis, ma arvan, niisama valus küsimus. Ma arvan, et me peame võrdlema ka inimeste sissetulekuid, seda, mis on sissetulekud Eestis ja mis on sissetulekud Lätis. See, et meie sissetulekud on kõrgemad, on hea näitaja. Sellele, et Eesti äärealadel on nii, nagu kahjuks ka teie näites, et sellest külast inimesi pigem läheb, kui sinna tuleb, me peame vastu seisma. Ma arvan, nii auväärt Riigikogu kui ka valitsus peavad tegema kõik, et Eesti inimesed ei lahkuks siit, vaid jääksid Eestimaale elama, jääksid elama sellesse kaunisse külla, mida te kirjeldasite, Valga, Võru või Põlva maakonda ja ka teistesse maakondadesse. Jah, viimane statistika rände kohta näitab, et Eesti rahvaarv on kasvanud, küll mitte positiivse iibe, vaid tagasituleku tõttu, mis on üks osa lahendusest. See, et anda rohkem kindlustunnet perele, et meil sünniks esimesed ja teised lapsed, on, ma arvan, väga suur väljakutse. Ma olen täielikult seda meelt, nagu ma olin ka opositsioonis olles, et üks lapsed sünni ikka armastusest, mitte sõltuvalt sellest, milline on ühe või teise toetuse määr, kuigi toetus natukene kindlust annab. Täna oli ju uudis, et peredesse on hakanud rohkem kolmandaid lapsi sündima. Aitäh emadele ja isadele, suurepärane uudis! Kui me saame rohkem selliseid uudiseid ja kui me näeme, et sündimuskordaja suureneb, siis, ma arvan, läheb elu Eestimaal paremaks. See ongi tegelikult põhieesmärk, kui me sellest räägime.

Aga selle kohta, mis te tõite välja alkoholiaktsiisi puhul, ütlen ma veel kord – ma vastasin Keit Pentus-Rosimannusele väga pikalt –, et see ei tähenda ainult ühte otsust, vaid on vaja vastata mitmele küsimusele. Selge on see, et opositsioon peabki ju neid kriitilisi küsimusi omas võtmes küsima. Aga kui sa oled valitsuses, kui sa oled juhtiva erakonna peaminister, siis sa pead ikkagi vastutama selle eest, et lõpuks saab tervikpilt kokku ja asi peab olema tasakaalus. Kui see pilt kokku ei saa, siis on nii, et peavad tulema uued inimesed, kes selle kokku panevad. Mul on hea meel, et tänane koalitsioon on töötanud selle eesmärgi nimel, et see pilt saaks kokku.

16:15 Aseesimees Enn Eesmaa

Henn Põlluaas.

16:15 Henn Põlluaas

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Lugupeetud peaminister! Ma olen täiesti veendunud, et siin ei ole mitte ühtegi inimest ei opositsioonis ega koalitsioonis, kes ei teaks kõiki neid negatiivseid tagajärgi, mis on tekkinud aktsiisitõusust, kuid nii rahandusminister kui ka sina olete kinnitanud, et ka aktsiisi allaviimine ei aita, seda protsessi ei ole võimalik pöörata ega peatada, see on väga keeruline ja pikaajaline. Aga ometigi just hiljuti tegi Eesti Maksumaksjate Liit uuringu ja küsitluse, mille järgi selgus, et kui aktsiisid

alla viia, isegi mitte väiksemaks Läti omadest, vaid jätta nad natukene kõrgemaks, siis lõpeb piirikaubandus peaaegu päevapealt. Mis on ikkagi see põhjus, miks te ei taha aktsiise alla viia?

16:16 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh, härra Põlluaas! Ma olen sellel teemal diskuteerinud teiega täna väga elavalt üle tunni aja ja loomulikult võin seda jätkata. Aga üks üks põhjus olegi see, mida see tähendab ikkagi meie tervisele, kas alkoholiaktsiisi langetamine ja see, kui alkoholi hind poes väheneb, annab tõuke alkoholitarbimise kasvule või mitte. Tarbimise kasvu kaudu on sel mõju inimeste tervisele ja haigustele, sel on mõju raske ja traagilise tagajärjega lõppenud liiklusõnnetuste arvule, tulekahjude arvule. Tuleb hinnata ka seda, kas see annab fiskaalpoliitiliselt riigieelarvesse tagasi otseselt sama summa, mis piirikaubanduse tõttu riigieelarvest ära läheb. Eks need olegi peamised aspektid.

Nagu te teate, me oleme öelnud ju riigi eelarvestrateegias, et eelarve järgmiseks aastaks on koostatud väga vastutustundlikult, head finantstava silmas pidades, me ei ela tuleviku arvel, me ei ela miinuses. See eelarve on esitatud ka Riigikogule. Ma arvan, et ka see ei ole vähetähtis. Kui me läheme ühel hetkel eelarvega miinusesse, siis me peame vaatama, mis see põhjus on, mis need suured tegemata asjad meil on. Kas selleks võiks olla alkoholiaktsiisi langetamine? Ma arvan isiklikult siiralt, et pigem me peame rääkima sellest aktsiisipoliitikast, mis puudutab diisli ja elektrienergiat. Ma arvan, et see on olulisem, vähemalt mulle tundub nii. Kui rääkida erasektori ja ettevõtluse poolelt, siis tänane valitsus on teinud ju ka need otsused, et näiteks suurtel ettevõtetel, kes elektrienergiat tarbivad, on üheksa korda – üheksa korda! – aktsiisimäära langetatud.

16:18 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Monika Haukanõmm!

16:18 Monika Haukanõmm

Täna, härra juhataja! Lugupeetud peaminister! Umbes kümme päeva tagasi oli meil siin riiklikult tähtsa küsimusena arutelul maksupoliitika. Rahandusministeeriumi asekanstler härra Jegorov ütles sellise mõtte, et maksupoliitika on teisejärguline ja jääb alati teisejärguliseks, et selle üks roll on riigi tulu ümberjagamine, aga võib-olla kõige olulisem on ta käitumissuuniseks. Ehk maksupoliitika ja ka alkoholiaktsiisi puhul on ju küsimus, millist probleemi me tahame sellega lahendada. See probleem on liigne alkoholitarbimine ja sellega kaasnevad kahjulikud mõjud. Minu küsimus ei puuduta raha, vaid just seda teist poolt: kas aktsiisipoliitika on kõige tõhusam viis lahendada probleemi, milleks on alkoholitarbimine ja sellega kaasnevad kulud? Kuidas te hindate, kas see eesmärk on täidetud või mitte, kas tarbimine on vähenenud, kas me oleme tervemad? Kuidas te seda oma vaatevinklist näete?

16:20 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Üldiselt me näeme ju seda, et oodatav eluiga Eestis pikeneb. Fiskaalpoliitiline komponent on minu arvates ainult üks osa liigse alkoholitarbimise vastu võitlemisest. Niisama oluline on alkoholi kättesaadavust vähendada, niisama oluline on reklaame ja sellele tegevusele üleskutsumist vähendada. Ma usun, et me kõik mäletame reklaame, et see on nagu elustiil, et see on "lahe" – selle ma panen jutumärkidesse – elustiil. Ma arvan, et see nii ei ole. Ma arvan, et see puudutab väga palju ka seda, proua Haukanõmm, mida küsis Riigikogu liige härra Jaanson: kui palju maast madalast selle väga tõsise probleemiga tegeletakse huvitegevuse abil. Ma ei pea siin silmas ainult sporti, vaid ka pillimängu, saviringe, rahvatantsu – kõike seda. Ma arvan, et see, kui tüdruk või poiss tegeleb lapsepõlves huvitegevusega, igal juhul vähendab kalduvust liigselt alkoholi tarbima hakata. Ma arvan, et see algab kodust. Mõnikord räägitakse ühiskonnas – aga minu meelest liiga vähe – sellest, kuidas on lood hoovispordiga, kui palju mängitakse kulli ja rahvastepalli. See algab kindlasti koolist, see algab kindlasti kodust. Nii et öelda, et ainult aktsiis on võluvits selles asjas, kas õlut ja viina juuakse või ei jooda, ei ole minu arvates õige. See on üks osa sellest, aga see on eri tegevuste kompleks.

Kas alkohol on Eestis liiga kättesaadav? Me võrdleme ennast sageli Soomega. Kättesaadavus on erinev, me peame tunnistama, see on erinev. Ma mäletan vaidlusi siinsamas Riigikogus, kui ühel hetkel otsustati pealinnas alkoholimüük lõpetada, kui ma ei eksi, vist kella üheksast õhtul. Siis öeldi, et vaadake, kui halb, alkoholi tarbitakse nüüd linna piiride taga, sealt saab ostma minna. Ma arvan, et see suund, et üle Eesti on see kümnest keelatud, on õige. Nii et eks sellega ole kogu aeg tegeletud.

16:22 Aseesimees Enn Eesmaa

Peep Aru.

16:22 Peep Aru

Aitäh! Lugupeetud peaminister! Kahjuks on meie väärtusteskaalal toimunud päris olulised muutused. Nagu te rääkisite, olümpiamedal ühendab rahvast kindlasti, aga nüüd ühendab rahvast ka piirikaubandus. Küll oli piinlik 24. veebruari protestiaktsiooni pärast! Muidugi, ikka on Lätis käidud, Viljandist oleme käinud Ruhjas head jäätist söömas, Gauja vaateid vaatamas, lätlased tulid meile kindlasti meie ripp silla pärast – see on normaalne suhe kahe riigi vahel. Nüüd on nädalavahetustel tunne, et 20% Viljandi autodest on Lätimaal. Kui me lähme Valmiera turule, kaubamajja, Depo ehitusmaterjalide kauplusesse, Cash & Carry toiduainete kauplusesse, siis näeme, et seal on ainult Eesti autod. Kui te ei öelnud seda, kunas te aktsiisi vähendate, siis öelge palun, kunas selline ebanormaalne olukord ära lõpeb, et Eesti ja Läti inimesed saaksid uuesti normaalselt suhelda ja eestlased ei peaks üle piiri voorima siia poole koormatud pärakäruidega.

16:23 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Mina näen Viljandit ja Viljandi elanikke hoopis teistmoodi. Ma näen, et see on eesti pärimusmuusika kants. Ma näen, et see on see tuiksoon, kus tuksub väga tugevalt eesti pärimuskultuur oma haridusvõimaluste ja erinevate töötubade kaudu kuni Viljandi folgini välja. Ma näen, et Viljandi on see koht, kus inimesed – ja noored inimesed – tegelevad järjest rohkem ettevõtlusega, naudivad ilu, mida pakub Viljandi järv ja Viljandi linn, tegelevad kepikõnniga või ümber Viljandi järve jooksuga. Ma tõesti näen Viljandit teistmoodi, mitte sellisena, et kõik teie linna elanikud sõidavad nädalavahetusel piiri taha alkoholi või midagi muud tooma. Te tõite näite 24. veebruari kohta. Mina soovin Euroopa Liidus elada. Ma arvan, et see, et Euroopa Liidus sisepiire ei ole, on väga suur väärtus. Ja see, kui inimene sõidab 24. veebruaril Lätti ja teeb seal oma demonstratsiooniaktsiooni, on demokraatliku ühiskonna tunnus. Aga väga paljud eestlased on 24. veebruaril oma kodutalus, oma koduhoovis sinimustvalge lipu all ja soovivad Eesti riigile õnne. Eriti tehti seda 24. veebruaril 2018, kui meie riik tähistas oma 100 aasta juubelit. Nii et ma arvan, et see, et meie vaarisad ja vaaremad, vanaisad ja vanaemad, isad ja emad on meie Eesti riigi toonud siia, kus me oleme, ning seda jätkavad teie ja meie järeltulijad, on midagi erakordset: me saame elada vabas, iseseisvas ja demokraatlikus Eesti riigis. Mina näen 24. veebruari selliselt.

16:26 Aseesimees Enn Eesmaa

Suur tänu, härra peaminister! Avan läbirääkimised. Arupärijate nimel Maris Lauri, palun!

16:26 Maris Lauri

Hea istungi juhataja! Head saalis olevad kolleegid! Kuulajad! Härra peaminister! Kuulasin teie vastust ja esimene emotsioon oli, et oi, tulebki sisuline vastus. Võib-olla kõikide vastustega ei saanud olla lõpuni nõus või tekkis lisaküsimusi, aga vastused olid justkui enam-vähem adekvaatsed. Aga kui tuli küsimuste ja vastuste voor, siis hakkasid minu peas ringi jooksuma küll väga huvitavad ja kummalised mõtted, mida ma kõike ei tahaks siit puldist välja öelda, aga üht-teist siiski.

Ma oleks tõesti soovinud kuulda, et te oleksite vastanud ka nendele küsimustele, mis siit saalist tulid, aga tihtipeale läks vastus lappama kuskile ei tea kuhu. Jaa, võib-olla te rääkisite ka olulistest asjadest, vähemalt teie jaoks olulistest asjadest, aga küsija küsis ju midagi muud. Te oleksite võinud nendele küsimustele vastata. Kui te ütlesite, et tark õpib teiste vigadest, siis oleks olnud kena, kui te oleksite vastanud küsimusele, mitte rääkinud millestki muust.

Teine asi, mis mulle ei meeldi ega ole juba ammu meeldinud, on see, kui vastatakse, et aga Reformierakond, et aga eelmine valitsus jne. Andke andeks, see on lapsik! Aega on tõesti palju mööda läinud. Nagu te ise ütlesite, tark õpib teiste vigadest, aga ma täiendan, et loll ei õpi enda omadestki. Hea, et te olete öelnud, et te olete oma vigadest õppinud. Aga oleks kena, kui te Riigikogus peetava diskussiooni ajal tõesti osaleksite diskussioonis ja vastaksite nendele küsimustele, mida saalis küsitakse, ning julgeksite vastata ka siis, kui tuleb teile ebameeldiv, ebamugav küsimus, et jah, asjad ei ole läinud nii, nagu oleks tahtnud, ja seda ka laiemalt kui ainult selle aktsiisiteema kohta.

Aga mul on tunne, et teil on kindlasti teistsugune arusaam asjadest kui minul. Ilmselt on ka minu

arusaam teie vastustest kolleegide küsimustele teistsugune kui teil, aga kahjuks on mul selline tunne, et vähemalt praegu ei ole siin millestki rohkem rääkida. Sellest on kahju. Aitäh!

16:29 Aseesimees Enn Eesmaa

Andres Herkel.

16:29 Andres Herkel

Härja juhataja! Austatud kolleegid! Austatud peaminister! Mul on peaministrile see soovitus, et tõepoolest, me võime siin iseennast nautida nii ja teisiti, esitada vaimukaid küsimusi, vastata hästi pikalt ja teha pikki ekskursse – selles võib olla teatud mängu ilu –, aga vaadake, Eesti poliitika ja selle sisulisus sellest ei võida. Minu üleskutse on vastata küsimustele lühemalt, selgemalt ja küsimuse sisule keskendudes. Ka mina püüdsin tuua sisse võib-olla natukene teist elementi ja see andis peaministrile võimaluse rääkida pikalt tasuta ühistranspordist, aga tegelikult on probleem ikkagi selles, kuidas meie raha Lähti läheb ja milline on maapoodide olukord, eriti Lõuna-Eestis. Sellele viimasele küsimusele ma ei saanudki vastust.

Hea oli tõepoolest see, et päris alguses ma korra kuulsin, kui peaminister osutas, et jah, aktsiiside tõstmisega tegi ka Jüri Ratase valitsus alguses vea. Praegune rahandusminister on võrreldes eelmise rahandusministriga seda viga ka selgelt teadvustanud ja üht-teist on toimumas. Aga ma siiski tuletan meelde, et sellel ajal, kui Keskerakonna valitsus võimule tuli, pidi probleem juba näha olema. Minu üksikud käigud Lõuna-Eestisse ja suhteliselt juhuslikud suhtlemised ka poepidajatega, kes ütlesid, aga sõida Valka ja vaata, mis seal ometigi toimub, on näidanud, et probleem oli sel ajal juba olemas. Te oleksite pidanud seda teadma. Surve Eesti maapoodidele ja Valgas toimuv piirikaubandus on ainult edasi arenenud, sest avatakse üha rohkem uusi ja uusi poode. Sellel hetkel aga hakati veel aktsiisi tõstma. Nii et jah, see on teil mõneti Reformierakonnaga jagatud vastutus. Ma arvan, vaadates kaugemale tagasi, et kogu see õnnetus sai suurel määral alguse ka sellest, et üksikisiku tulumaksu määra meil hoogsalt langetati, siis jäid valitsused hätta oma lubaduste lunastamisega ja maksupoliitika muutus üsna volatiilseks, tegeleti igasuguste lõivudega, et kusagilt raha kokku kraapida.

2015. aastal jõuti selleni, et hakati tegelema aktsiiside tõstmisega. Tundus, et kütuseaktsiisi sai sellel hetkel tõsta, et keegi ei pane nagu väga tähele, alkoholiaktsiisile pandi mõtlematult juurde. Seda tehti – see on kõige kummalisem – Taavi Rõivase sotsiaalministriks oleku ajal vastu võetud alkoholipoliitika rohelist raamatut ja seal sisalduvat laugja, ettevaatliku aktsiisitõusu kokkulepet rikkudes.

Aga praegusele valitsusele saab ette heita tõepoolest seda, et te ei õppinud ka teiste vigadest, vaid te mitmekordistasite neid vigu. Ma olen nõus, et seda asja nii lihtne tagasi pöörata ei ole, et teeme selle tehte ja saame kuidagimoodi need hinnatasemed võrreldavaks, sest seda sissetallatud rada teistpidi keerata on raske. Aga Riigikogu liikmena oleks tahtnud tõepoolest ka Riigikogu liikmete sisulistele küsimustele kuulda sisulisemaid vastuseid. Aitäh!

16:33 Aseesimees Enn Eesmaa

Jüri Jaanson.

16:33 Jüri Jaanson

Ma istusin ja kuulasin päris kaua seda juttu siin, aga pean ütlema, et mind see ei veennud. Mind ei veennud peaministri jutt, et asjad peaksid praegu jääma nii, nagu ta ütles, et piirikaubanduse ohjeldamisega peaksime jääma poolele teele, et me ei peaks alkoholiaktsiise langetama, jätma need kaheks aastaks samaks ja lootma, et siis läheb kõik paremuse poole. Muidugi ütles peaminister siin ka õigeid asju, näiteks ennetustöö kohta, ta ütles õigeid asju ka selle kohta, et alkoholiaktsiisi langetamine võib iseenesest mõjuda alkoholitarbimist suurendavalt, aga see on lihtsalt üks väikene osa sellest suurest pildist. Ma arvan, et kui asjad on läinud nii kaugele, et piirikaubandus on lahti läinud, siis piirikaubanduse kogukahju on kaugelt suurem kui alkoholiaktsiisi tagasikeeramisel. Tagasikeeramine saaks ikkagi alguse samamoodi alkoholiaktsiisi langetamisest.

Me siin räägime, kuidas seda teha. Pean tunnistama, et minu jutt ei veere nii hästi kui peaminister Ratasel, aga kahte asja ma siiski ütleks. Me peaksime alkoholipoliitika tagasi pöörama, et saaksime rohkem ennetustööga tegeleda. See on üks oluline asi, mis ma tahan öelda. Teine oluline asi, mis ma tahan öelda, on see, et me siin Riigikogus oleme alkoholipoliitikat päris palju just aktsiiside raames arutanud, aga millegipärast oleme seda arutanud ikkagi rahanduskomisjonis. Me oleme seda arutanud

rahanduskomisjonis ja Rahandusministeeriumi hinnangute põhjal, aga valitsus on aktsiisipoliitika kaitseks toonud peamiselt välja ikkagi tervise- või alkoholi- poliitika, aktsiisidega inimeste käitumise mõjutamise. Seega on minu arvates õige koht, kus alkoholi- poliitika arutada tuleks, ikkagi sotsiaalkomisjon. Me Riigikogus ei ole sotsiaalkomisjoni mitte kordagi nendesse aruteludesse kaasanud, kuigi oleks vaja aru saada, kuivõrd õigustatud on aktsiiside tõstmine just tervise- poliitika raames. Praegu paistab küll niiviisi, et aktsiise tõsteti ja hoitakse kõrgel ainult eelarve huvides, aga tervise- poliitika jääb natuke (või isegi mitte natuke) tagaplaanile.

Nii et ma arvan, et asjad ei lähe praegu õiget viisi. Ka peaministri tänane esinemine siin ei veennud mind, et need asjad peaksid jääma poolele teele. Aitäh!

16:38 Aseesimees Enn Eesmaa

Peaminister kasutab võimalust sõna võtta. Palun!

16:38 Peaminister Jüri Ratas

Austatud Riigikogu aseesimees! Head Riigikogu liikmed! Ma tahan tänada kõiki sõnavõtjaid. Ma poliitiliselt täiesti ju mõistan, et opositsioonil ongi ühelt poolt keeruline öelda, et kõik on hästi. Samas tänan ma opositsiooni nende positiivsete mõtete eest, mis te ütlesite. Ei, ma ei saa öelda, et see oli lauskriitika. Kindlasti ei taha mina teie ees öelda, et kõik vead, mis on tehtud, on tehtud varem.

Vastupidi, ma olen igal juhul nõus vastutust kandma.

Üldse oli väga õige, et Reformierakond selle arupärimise esitas. Ega piirikaubandus üldjoontes ju Eesti majandusele hea ei ole, ainult et, nagu ma ka vastasin, pilt on hoopis suurem ja laiem. Minu meelest ütles härra Herkel põhimõtteliselt välja, et tagasikeeramine ei ole mustvalge otsus, siin on ka lisamõjusid. Me teame, et Eesti on ka päris palju piirikaubanduse tuludest elanud, kui me räägime põhjapiirist ja sellest, kui palju on siit kaupu ostetud ja siin teenuseid tarbitud.

Aga igal juhul ma tänan selle debati eest ja tunnustan opositsiooni selle teema tõstatamise eest. Ma arvan, et aktsiisipoliitikast kõnelemine ei tohi kaduda, see teema peabki olema enne valimisi laual, et saaks öelda välja oma sõnumid ja leida parima lahenduse. Nii et tahtsin teid tänada. Aitäh!

16:40 Aseesimees Enn Eesmaa

Esimese arupärimise arutelu on lõppenud.

2. 16:40 Arupärimine idapiiri väljaehitamise alternatiivsete lahenduste kohta (nr 444)

16:40 Aseesimees Enn Eesmaa

Teine päevakorrapunkt on Riigikogu liikmete Külliki Kübarsepa, Krista Aru, Ain Lutsepa, Jüri Adamsi, Andres Herkeli, Enn Mere, Monika Haukanõmme ja Artur Talviku 22. augustil esitatud arupärimine idapiiri väljaehitamise alternatiivsete lahenduste kohta. Arupärijate nimel, palun, Külliki Kübarsepp!

16:40 Külliki Kübarsepp

Hea aseesimees! Head kohale jäänud saadikud! Teid jääb siin järjest vähemaks. Tõesti, erakorralisel istungil esitasid tollased kaheksa Vabaerakonna fraktsiooni liiget arupärimise idapiiri kohta. Ajend tekkis õiguskomisjoni erakorralistel istungitel, mis suve jooksul mitu korda toimusid ja millest üks puudutas just piiri väljaehitamise temaatikat.

Lähem natuke ajas tagasi. Piiriproblemaatika tõusis meil tõsisemalt kõne alla 2014. aasta septembris, kui Eston Kohver sisuliselt varastati meie riigi territooriumilt. Siis tekkis suur küsimus, kus see riigipiir tegelikult asub, sest see on välja ehitamata. 2015. aastal pakuti esimene hinnakalkulatsioon: idapiiri projekteerimise ja väljaehitamise maksumus võiks olla 70 miljonit eurot. Paraku on tänaseks see hind oma 3,7 korda tõusnud ja ulatub koos hoolduskuludega seitsme aasta peale 320 miljoni euroni.

Siseministeerium koostas ka aruande, uurimaks, kust ja miks selline suur hinnavahe tekkis, "Eesti Vabariigi idapiiri väljaehitamise projekti juhtimise tulemuslikkus Siseministeeriumi valitsemisalas".

Õiguskomisjoni koosolekul tuli välja, et tehti paar väga kriitilist järeldust. Esiteks, inimestel puudus pädevus, et tegelda niivõrd suure projekti nagu idapiiri projekteerimine arvestuste ja kalkuleerimisega. Ehk puudus täiesti teadmine, mida piiri väljaehitamine tähendab. Teine väga suur puudujääk oli see, et

esitati hind, aga eelnev uurimistöö, millise maastiku ja mullastikuga tegemist on, oli tegemata. Seetõttu on hind mõnevõrra tõusnud.

Valitsus, nagu me oleme siseministri vastustest aru saanud, on teemat mitmel korral arutanud ja kaardistanud kolm otsustuskohta, millist piiri me tahame. Kas me tahame piiri, mis on rõhutatult mehitatud? Kas me tahame piiri, mis on elementaarselt välja ehitatud? Toon näite, et 1. juunil käis õiguskomisjon Kagu-Eestis piiril ja me nägime, et Lätis on praegu ehitamisel nn K-Rauta aia taoline piir. Kas see on üks lahendus? Või on lahendus nn kaasaegne piir, mida arendatakse rõhutatult infotehnoloogilistele väljakutsetele vastavaks?

Ma olen aru saanud, et kabineti koosolekul on osalenud ka riigikontrolör, kes õiguskomisjoni koosolekul on välja toonud, et 320 miljonit ei ole põhjendatav seetõttu, et kui on otsustatud kaasaegse idapiiri väljaehitamise mudeli kasuks, siis ei ole kalkuleeritud erinevaid variante, mida see kaasaegne piir veel võiks tähendada. See ei ole ainult see üks lahendus, mida pakutakse. Ka nemad on alustanud oma raporti koostamist, mis peaks valmima kas järgmise aasta jaanuari lõpus või veebruari alguses. Lisaks nendele küsimustele, millele me tahame kindlasti vastust saada, on veel ka see küsimus, mille Siseministeerium välja tõi, et kahjuks ei ole tänaseni võimalik määrata kindlaks väljaehitamise ajalist dimensiooni. Aeg võib pikeneda seetõttu, et riigil on plaanis samal ajal ehitada mitut suurobjekti, mis loob ohu, et riik ise tekitab ehitussektoris kriisi. Loodame, et peaministril on meile sisukad ja arukad vastused. Aitäh!

16:45 Aseesimees Enn Eesmaa

Vastamise õigus on peaministril. Jüri Ratas, palun!

16:45 Peaminister Jüri Ratas

Austatud Riigikogu aseesimees! Austatud Riigikogu liikmed! Head arupärijad, kõigepealt aitäh teile ja Vabaerakonna fraktsiooni liikmetele arupärimise eest! Teema on tõsine. Arupärimine kannab pealkirja "Idapiiri väljaehitamise alternatiivsete lahenduste kohta". Eks ma ole praegu raskes seisus. Kui ma peaksin lähtuma sellest, mida ütles härra Herkel eelmise arupärimise lõppedes ja mida ütles arupärijate esindaja, siis peaksin lühidalt vastama, et me läheme piiriehitusega edasi, tuleb teha tugev piir, mis Eestit kaitseks, kaitseks iga päev ning kaitseks ka raskematel hetkedel, ja siis tuleks vastus lõpetada. Kui te lubate vastata natukene pikemalt ja kindlasti sisulisemalt, siis lubage, et ma pühendan sellele teemale natukene rohkem aega.

Esimene küsimus: "Milliseid alternatiivseid võimalusi on Vabariigi Valitsus idapiiri ehitamisel arutanud? Millised on peamised sisulised argumendid valiku langetamisel kõige kallima variandi kasuks ning millega on tagatud selle täisfunktsionaalne toimimine?" Idapiiri arendamise lähtealuseks on ajutise kontrolljoone valve alla saamine. Selleks on vaja, esiteks, tuvastada kõik ebaseaduslikud tegevused ja inimesed, teiseks, saada korralik olukorrapilt piiril ja selle vahetus läheduses toimuva kohta, kolmandaks, luua võime kogutavat informatsiooni süstemaatiliselt analüüsida, ja neljandaks, tabada kõik ebaseaduslikud piiriületajad piiri vahetus läheduses. Selle eesmärgi nimel kaalusid spetsialistid aastatel 2014–2015 alternatiive. Politsei- ja Piirivalveamet koostas 2015. aasta alguseks neli lahendust. Kolm lahendust sisaldasid viivitusaia, juurdepääsu- ja patrulltee rajamist. Kolme puhul oli küsimus selles, millises ulatuses seda teha ja milline oleks taristuobjektidele lisanduv seirelahendus. Neljas variant sisaldas endas ainult piiririba puhastamist ja märgistamist.

Lahendus A: olemasoleva kagupiiri piiririba puhastamine kümne meetri ulatuses ja valvamine lisaks tänasele taktikale õhuvaatluse teel. Selleks oleks ööpäev läbi kasutatud sisepõlemismootoriga mehitamata lennuvahendeid. Lisaks oleks rajatud aiad ja seirepositsioonid piiripunktide lähiümbrusesse ja kohtadesse, kus on suur ebaseadusliku piiriületuse oht. See lahendus oli riskantne, kuna mehitamata lennuvahenditega lahendus on haavatav, suuresti sõltuv ilmastikutingimustest ja nõudnuks täiendava infrastruktuuri ehitamist. Lahendus B: olemasoleva kagupiiri piiririba puhastamine kümne meetri ulatuses ning valvamine maa-ala ja perimeetri valvamise liikumisanduritega. Lisaks anduritele pakuti välja mobiilsete seireautode süsteemi kasutamist. See oleks aga nõudnud kogu piiririba varustamist elektriga, kogu piiririba ulatuses juurdepääsuteede rajamist ja andmeedastuse taristu loomist. Pakutud lahendus polnud nüüdisaegne ega võimaldanud tuvastada alarmi käivitajat. Samuti oleks see suurendanud loomtegevuse tõttu tekkinud häirete hulka ja oleks pidanud ametnikke juurde palkama. Lahendusversiooniga C töötati lõpuks edasi. Tegemist on kombineeritud tehnilise valvekorralduse süsteemiga. Vastavalt ohuhinnangule ja sõltuvalt maastiku eripärast ning looduslikest

tingimustest paigaldatakse piirdeaed. Lisaks rajatakse vähemalt kahe meetri laiune patrullrada ja juurdepääsuteed, volehäirete tekkimise vältimiseks paigaldatakse loomatõkkeaiad. Piiriribale rajatakse nüüdisaegne valve- ja seiresüsteem, sh hakatakse kasutama akutoitel mehitamata lennuvahendeid. Lahendus D, nagu öeldud, oleks tähendanud minimaalseid lisategevusi maismaapiiril. See oleks tähendanud piiririba puhastamist ja tähistamist, purrete ja jalgsipatrullide liikumiseks vajalike algeliste rajatiste korrastamist. Tegemist oleks sisuliselt olnud olemasoleva piiri hooldusega.

Jätkame tehtud otsuste ülevaatega. 2015. aastal pandi Vabariigi Valitsuse määrusega paika ajutise kontrolljoone koordinaadid ja anti siseministrile valitsuse mandaat idapiiri väljaehitamiseks. Vastavalt Vabariigi Valitsuse tegevusplaanile on siseminister andnud kuni käesoleva ajani regulaarselt ülevaateid piiri ehitamise arengutest. 17. märtsil 2016. aastal anti Vabariigi Valitsuse määrus, millega määrati kindlaks piiririba taristu elemendid: piiripostid, patrullrajad, piirdeaed inimese kiire edasiliikumise tõkestamiseks, loomatõkkeaed, tehnilised süsteemid ja piiriseireseadmed. Aastatel 2015–2017 toimus ehituse alustamiseks vajalik projekteerimine. Selle põhjal selgus 2018. aasta jaanuaris kogu idapiiri väljaehitamiseks vajalike investeeringute, püsikulude ja projektijuhtimise eeldatav maksumus. Maismaapiiril tähendab see kokku 135,6 kilomeetri ulatuses ehitustöid, mis on soiste alade ja kõrge pinnavee tõttu keerukas ettevõtmine. Taristu valmides paigaldatakse piiriribale nüüdisaegne tehnilise seire süsteem. Kalkulatsioonid esitati 15. veebruaril 2018 valitsuskabineti nõupidamisele. Need kalkulatsioonid olid esimesed, kus seoti ehitustegevus ja -maht konkreetsete looduslike tingimustega eri piirilõikudel. Kokku projekteeriti 11 lõiku ja ehitusprojektidest tulenevaks idapiiri indikatiivseks maksumuseks saadi 188 miljonit eurot. Ehitusperiood kestab aastani 2026.

Teine küsimus: "Arvestades riiklike suurinvesteeringute rohkust, siis kuidas peab Vabariigi Valitsus võimalikuks leida rahalisi vahendeid idapiiri väljaehitamiseks? Milliseid erinevaid alternatiive maksumuse vähendamiseks on kaalutud? Milliseid riigi muid kulusid kavatseb valitsus piirata, kui idapiiri hind koos ülalpidamiskuludega kerkib 320 miljoni euroni?" Alternatiive arutati aastatel 2014–2015 spetsialistide tasemel ja valitsusele esitati ülesande täitmiseks kõige efektiivsem variant. Vastavalt valitsuskabineti 15. veebruari 2018. aasta otsusele telliti piiriprojektile kolm välisekspertide hinnangut. Esiteks küsis Siseministeerium Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Ametilt Frontex hinnangut piiritaristu ja tehnilise seire süsteemi kontseptsiooni tõhususe kohta. Frontex jõudis järeldusele, et Eesti füüsiliste tõkete ja tehnilise seire süsteemi kontseptsioon vastab Euroopa Liidu parimatele tavadele. Teiseks võeti ehituskonsultatsiooni ettevõttelt IB Telora OÜ hinnang projektimaterjalide korrektsuse ja mahu kohta piirilõikude kaupa. IB Telora OÜ järeldas, et projekti maksumus on korrektselt välja arvatud.

Kolmandaks küsiti RKAS-ilt mahu- ja kuluhinnang piiritaristu ning tehnilise seire süsteemi loomise kohta. RKAS hindas, et finantsplaneerimisel tuleb arvestada võimaliku ehitushindade kasvuga ja sestap hinnati ehituse maksumus 188 miljoni euro pealt 250 miljoni euroni. Valmimise võimalikkust aastal 2026 kinnitasid kõik ekspertiisid, arvestati nii piiriehituse keerukusega kui ka teiste Eesti suurprojektidega, samuti Eesti ehitusturu võimekusega. Kiiremat ehitust ei pruugi Eesti ehitusturg võimaldada. Tuleb meeles pidada, et idapiiri väljaehitamist mõjutavad muud tegurid ja lõplik ajakava kujuneb alles pärast seda, kui on loodud kõik eeldused ehitustegevuse alustamiseks.

Head arupärijad, teie kolmas küsimus: "Millise ajavahemiku jooksul alustatakse erinevate suurprojektide ehitust, milline on nende üksikute objektide maksumus ja kuidas maandatakse idapiiri väljaehitamise seotud riske? Kuidas Vabariigi Valitsus planeerib endale võetud kohustusi hiljem täita?" Aastatel 2018–2020 jätkatakse juba alustatud tegevustega idapiiri ehitamise ettevalmistamiseks ja alustatakse seirepositsioonide rajamist Narva jõe äärde. Samuti alustatakse maismaapiiri väljaehitamist piirilõikude kaupa. Idapiiri ehitatakse välja sektorite ja lõikude ulatuses. Kogu idapiir on esiteks jaotatud kolmeks sektoriks (jõgi, järv ja maismaa), mida arendatakse eraldiseisvalt. Lisaks ei toimu maismaasektori arendustegevused kogu 136 – kui täpne olla, siis 135,6 – kilomeetri ulatuses korraga, vaid taristu- ja seiresüsteemid rajatakse lõikude kaupa. Praegu valmistatakse ette lõikude 1–4 hanget, aga kokku on maismaapiiril veel lõike, täpsemalt 11. See võimaldab ühe lõigu valmimisel õppida ja paremini planeerida järgmiste lõikude ehitust.

Kui rääkida tervest piiriprojektist, siis Vabariigi Valitsuse 26. veebruari 2015. aasta otsusega eraldatud eelarves on planeeritud järgmised suured arendus- ja hooldustegevused. Esiteks, Narva kordoni juhtimispunkti projekteerimine ja rajamine. Teiseks, Vasknarva teenistuskoha juhtimispunkti uuendamine. Kolmandaks, Peipsi järvestu piirijoone pöördekohtade tähistamine. Neljandaks, Saatse kordoni piiriolukorra juhtimispunkti renoveerimine. Viiendaks, Värskas, Luhamaa ja Piusa juhtimispunktide uuendamine. Kuuendaks, täiendavate maade mõõdistamine ja ostmine

(ehitusprojektist tulenev vajadus). Seitsmendaks, elektrivarustuse liitumispunktide rajamine kogu maismaapiiri lõigul. Kaheksandaks, idapiiri taristu väljaehitamine ja tehnilise seire süsteemi loomine. Üheksandaks, piiririba hooldamine. Idapiiri täiendava rahastamise otsustab Vabariigi Valitsus järgmiste riigi eelarvestrateegiate menetlemise käigus. Siis on võimalik arvesse võtta idapiiri taristu väljaehitamise tegelikku kulgemist ja täpsustatud eelarvevajadusi. Lähtudes käesolevast prognoosist, piisab Rahandusministeeriumi sihtotstarbelisse reservi planeeritud vahenditest 2020. aasta investeeringuteks ja ülalpidamiskuludeks vaid osaliselt. Seetõttu esitab Siseministeerium lisataotluse täiendavate eelarvevahendite eraldamiseks juba 2019. aasta kevadel riigi eelarvestrateegia 2020–2023 protsessis. Head arupärijad, teie neljas küsimus: "Minister Anvelt keeldus vastuses Riigikogu liikme Andres Herkeli kirjalikule küsimusele tunnistamast, et protsessi käigus on tehtud idapiiri hinnas kalkulatsioonivigu. Kas ja milliseid kalkulatsioonivigu on tehtud? Miks on hind 2015. aastast alates uute hinnangute puhul mitmekordselt tõusnud?" Küsimus läheb edasi: kes vastutab avalikkust eksitanud kalkulatsioonivigade eest personaalselt ja poliitiliselt? Lühidalt veel kord esialgse maksumuse kujunemise taustast. Valitsuskabineti 26. veebruari *anno Domini* 2015 nõupidamisele esitas Siseministeerium Eesti Vabariigi riigipiiri väljaehitamise, tähistamise, tehnilise valve võimekuse arendamise ning loodava taristu ja valvesüsteemide investeeringute taotluse. Vastava memorandumi koostamiseks oli aeg piiratud ja kogu eeltöö käigus tutvustati eelarvet kui põhimõttelist ja indikatiivset. Juurde selgitati, et kui valmivad maismaapiiri ja Narva jõe patrulltee projektid, siis selgub tegelik eelarvevajadus. Idapiiri väljaehitamiseks viidi aastatel 2015–2017 läbi ehituse alustamiseks vajaliku teabe kogumine ja lisaks projekteerimine. Samuti ehitati välja kahe eri maastikutüübi katselõigud. Nende tegevuste käigus selgusid täiendavad asjaolud, mis mõjutasid olulisel määral idapiiri väljaehitamise tegelikku maksumust. Projekteerimise käigus täpsustus 2018. aasta jaanuaris kogu idapiiri väljaehitamiseks vajalike investeeringute, püsikulude ja projektijuhtimise indikatiivne maksumus. Projekteerimisel tehti geodeesia- ja geoloogiauuringuid, mille alusel on selgunud, et ehituskeskkond on enamjaolt ebasobiliku ehituspinnasega maa (soised alad, kõrge pinnavesi), ehitustegevuse piirkonnas ei ole ehitusmaterjali hankimiseks karjääre, mille tõttu on täitepinnase juurdevedu kulukas. Samuti suurenes oluliselt juurdepääsuteede rajamise vajadus ja selgus, et suurendada tuleb elektrivarustuse liitumispunktide rajamise mahtu, et teenindada plaanitud tehnilise seire ning valve süsteeme. Aitäh!

17:00 Esimees Eiki Nestor

Küsimused peaministrile. Andres Herkel, palun!

17:00 Andres Herkel

Aitäh, härra esimees! Austatud peaminister! Kõigepealt, ma arvan, et 2015. aastal ei oleks valitsus kolm päeva enne valimisi pidanud mingisugust numbrit välja ütleva. Sellega pandi ka teid väga keerulisse olukorda. Aga minu küsimus on säärane. See Eestis praegu kavandatud 320 miljoni eurone piir on lõpuni tõhus vaid siis, kui Läti poolel on samasugune piir, kui selline piir jätkub. Te olete hakanud rääkima ka Euroopa välispiiri standardist, viimati tegite seda kohtumisel Riigikogu komisjonidega. Millal see standard võiks muutuda ka Läti Vabariigi jaoks siduvaks või kohustuslikuks? Kui suures osas oleks meie kulusid võimalik katta Euroopa Liidu eelarvest?

17:01 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh teile! Kõigepealt, vastab tõele, et kui 26. veebruaril 2015 see otsus tehti, oli neljapäev, siis tulid reede ja laupäev ning valimised olid minu meelest 2015. aasta 1. märtsil ehk pühapäeval. Ma ei tea, kui palju oli see otsus tingitud valimiseelsest ajast, aga üks on selge: ega lõplikku teadmist just selles pinnaseküsimuses ei olnud. Aga et mitte nüüd jälle minna selle peale, et mis oli siis ja mis on täna, võib öelda, et tegelikult seda pinnaseküsimust saab selgitada, olgu selleks vahendiks siis geoloogia- ja geodeesiamõõdistamised, ainult projekteerimistegevuse kaudu.

Ma tahan ühe asja veel ära öelda. Me räägime 250,3 miljonist, mis on hetkel see maksumus. Kui me räägime 320-st, mis ei ole ka vale, siis sinna on juurde lisatud püsikulud või igapäevased kulud. Investeeringumaht meile hetkel teadaolevalt on 250,3 miljonit. Loomulikult, siia tuleb juurde öelda üks asi: ehitushanked. Ma arvan, et kindlasti see summa selliseks ei jää. Ehitushangete põhjal muutub see kindlasti ühes või teises suunas.

Nüüd Läti. Väga õige küsimus ja minu meelest väga loogiline küsimus. Kui me siia teeme tugeva piiri, mis siis toimub lõuna pool? Ka arupärijate esindaja proua Külliki Kübarsepp ju ütles, et sinna ehitatakse,

ütlemes, tõkendaed, või nimetas seda ühe suure kaubandusketi nimega. Me peame, niipalju kui minule tundub, liitma siin kokku kaks asja: üks on füüsiline piir ja teine on inimvõimekus. Läti piirivalves on mitu korda rohkem inimesi kui Eesti Politsei- ja Piirivalveametis. Meie kasutame jälle rohkem kõrgtehnoloogilisi lahendusi ja tugevamat ehitust.

Teie järgmine küsimus oli ühtse piiristandardi kohta. Millal see valmis saab? Ei tea. Ma loodan väga, et me selle nädala ülemkogul kiidame heaks selle, et ühtse piiristandardi poole liigutakse. Teie teine küsimus oli, kui palju Euroopa Liidust võiks sellele raha saada. See vastus sõltub sellest, kuidas suudetakse lahkumisläbirääkimised Suurbritanniaga lõpule viia. Sellest, missuguseks kujuneb Brexit, sõltub väga tugevasti ka see, missuguseks kujuneb järgmine MFF ehk Euroopa Liidu eelarve. Kas seal võiks olla Euroopa Liidu rahastust? Mina arvan, et võiks küll. See on samamoodi Euroopa Liidu välispiir kolmanda riigiga.

17:05 Esimees Eiki Nestor

Peeter Ernits, palun!

17:05 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Ma olen ilmselt siin ainuke saadik, kes on hiljuti seal piiril käinud. See piir on muljet avaldav. Aga tegemist on ainult 3,2-kilomeetrise näidislõiguga, mis on pontoonide peal mädasoos. Ülejäänud osas vohab võsa, ausalt öeldes midagi näha ei ole, kuigi neid kakukaameraid on ka mitmel pool. Ühelt poolt ei ole raha. Võiks ju naljatada, et see 200 miljonit läks kaotsi alkoaktsiisi tõttu, see raha oleks muidu olemas. Aga kui 2026. aastaks tuleb valmis ehitada 132 kilomeetrit – ma räägin maismaast –, siis järelikult peaks aastaks olema valmis umbes 17 kilomeetrit. Sel aastal ei ole midagi tehtud. Kas siis tehakse järgmine aasta? Mitu kilomeetrit lisaks olemasolevale 3,2 kilomeetrile on kavas ehitada?

17:06 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh teile! Nagu ma ütlesin, kui rääkida maismaapiirist, mida on tõesti kokku 135,6 kilomeetrit, et alustatakse nn kolmikpunktist ja liigutakse edasi põhja suunas. Hetkel on arvamus, et selle raha eest, mis on olemas riigi eelarvestrateegias, on võimalik ehitada välja standardile vastavad lõigud 1–4. Kui te küsite, mis aastal täpselt kui mitu kilomeetrit ehitatakse, siis tuletan meelde, et sel juhul peavad kõik ehitushanked minema ilma suuremate vaidlusteta ja jääma mahu piiresse. Öelda täna siin välja, et see on x või y kilomeetrit – arvestades, et äkki mul on võimalus olla paari aasta pärast siin teie ees, kui te seda palute ja Eesti inimesed mind toetavad, ja te saate siis öelda, et aga 2018 te ütlesite, et see on nii või nii mitu kilomeetrit, – oleks kindlasti ennatlik. Jah, loomulikult on need lõigud ära mõõdetud, iga lõigu taga on teatud kilomeetrite arv, aga ma veel kord ütlen, et see sõltub hästi palju ehitushangetest ja loomulikult ka väga palju sellest, kuidas kujundatakse 2019. aasta kevadel riigi eelarvestrateegiat. Selge on see, et sellest summast, mis on täna riigi eelarvestrateegias, ei piisa. Nagu ma ütlesin, 250 miljonit. Igal juhul on iga aasta vaja edasi minna. Kas need olemasolevad lõigud on muljet avaldavad? Jah, ehituslikult on need kindlasti väga muljet avaldavad. Ka mina olen nendel testlõikudel käinud. Aga teil on õigus, testlõigud on kukesamm võrreldes sellega, mis tuleb järgmiste aastate jooksul teha.

17:08 Esimees Eiki Nestor

Külliki Kübarsepp, palun!

17:08 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea esimees! Hea peaminister! Kolmanda küsimuse üks osis oli see, millele ma vastust ei kuulnud. Palun loetlege suurobjektid, suurinvesteeringud, mida riik plaanib teostada samal ajal idapiiri väljaehitamiseks. Siseministeeriumi inimesed on öelnud, et kui hakatakse näiteks Rail Balticut samal ajal välja ehitama, siis läheb ehitusturul nii kitsaks, et esiteks automaatselt pikeneb idapiiri väljaehitamise aeg ja teiseks ei tea me ikkagi selle hinda. Tõenäoliselt tekib ühiskonnas veel suuremalt võõrtööjõu sissetoomise vajaduse küsimus. Palun nimetage need suurprojektid, mida samal ajal proovitakse riigi tasandil ehitada.

17:09 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Nüüd ma olen, eks ju, paradoksi ees. Kui ma hakkan neid nimetama, siis öeldakse jälle, et vastab pikalt ja räägib sellest positiivsest programmist, mida tänane valitsus teeb ja ... No te ise kogu aeg küsite seda. Hea küll, need suurprojektid. Te ütlesite ju välja, et üks neist on Rail Balticu väljaehitamine. Teiseks, kindlasti jääb sellesse perioodi elektrituru sünkroniseerimine Mandri-Euroopa omaga. See oleneb väga palju ka järgmisest Riigikogu koosseisust ja valitsusest, aga ma arvan, et need on taristuga seotud suurprojektid, taristuühendusprojektid. Ma tean, et erakondadel on erinevad seisukohad, aga olen täiesti veendunud, et ühendused Tallinn–Narva, Tallinn–Tartu ja sealt edasi, Kagu-Eestisse välja, ka Tallinn–Pärnu–Ikla, tuleb välja ehitada. Kindlasti on need Eesti mõistes suurinvesteeringud, suured taristuprojektid. Siia tuleb kindlasti juurde liita kultuuri- ja spordiobjektide investeeringud. Me ei saa üle ega ümber ka meie investeerimisvõimekuse kasvust näiteks kaitsekulude valdkonnas, mis on meile olulised. Aga öelda, et otseselt need võtavad tööjõudu ära – ma arvan, et seal seda märksõna kindlasti ei ole.

17:10 Esimees Eiki Nestor

Raivo Põldaru, palun!

17:10 Raivo Põldaru

Aitäh, härra esimees! Härra peaminister! Eks selle piiriga seoses tekib igasuguseid mõtteid. Me teeme suuri kulutusi, aga naaber nagu ei taha teha. Hea, kui saaks kuidagi neid kulutusi jagada, nendel on ka ju hea, kui hea piir vahepeal on. Aga ma mõtlesin, et küsiks seda, millised on meie kaitsevähke siirduvate poiste piiril kasutamise arengud. Siin üht-teist nagu liikus ja jutte oli, et võiks kasutada, teisest küljest ei saa kasutada, et õppeajad jne. On siin mingeid arenguid?

17:11 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Te vist viitasite, kui ma õigesti teie küsimusest aru sain, Eesti patrioodile, kes igal hetkel on nõus Eestit kaitsma, viitasite Aivar Riisalu mõttevälgatusele. Ma arvan, et see on positiivne, kui räägitakse sellest, et piiri tuleb paremini kaitsta. Kõik ideed on ju teretulnud. Aga esiteks see võrdlus Lätiga. Ma veel kord ütlen, me peame arvestama, et Lätis on inimesi, kes tegelevad füüsiliselt piiri valvamisega, mitu korda rohkem kui Eestis. See on nii. Kas tuua ajateenistusest inimesi piirivalvesse? Ma ausalt öeldes, ei tea, et me oleksime otsustanud, et viia selline, ütleme, relvastatud valve piirile. Ma arvan, et see, mida teeb Politsei- ja Piirivalveamet rahutingimustes, on hea töö. Nii peaks see ka jätkuma. Aga kuidas idapiiri välja ehitada ajagraafikus, piiri tugevdada ja valvata? Tuleb tunnistada, kui me vaatame valitsuse 2015. aasta 26. veebruari otsust, et siis oli väga vähe, võiks öelda, isegi ülivähe teada droonivõimekusest, droonide mahavõtmisest, üldse illegaalsest tegevusest drooninduse vallas. Täna on meil seda teavet ju palju rohkem. Ka see on tõstnud piiri väljaehitamise hinda. Ma arvan, et kui peaminister esineb siin näiteks 2021, kolme aasta pärast, siis on võib-olla hoopis mingid uued võimekused ja uued küsimused, mida tuleb idapiiri kontekstis lahendada. See ei ole üldse halb. Aga jah, see on minu vastus teie küsimusele.

17:13 Esimees Eiki Nestor

Monika Haukanõmm, palun!

17:13 Monika Haukanõmm

Täna, härra juhataja! Lugupeetud peaminister! Tuleme selle piiristandardi ja Euroopa Liidu raha juurde korraks tagasi. Piiristandard Euroopa Liidus on, ma saan aru, ikkagi suhteliselt Eesti mõte ja tegelikult ka ettepanek. See nägemus lähtub meie piirist ja kehtestatavast võimalikust standardist. Samas ei tundu eriti realistlik, et Euroopa Liit sellega lepiks. See võiks sobida Lõuna-Euroopasse, Itaaliasse, aga kui me vaatame Soomet ja polaarjoont, siis ma arvan, on selge, et seal sellist standardit kindlasti vaja ei ole, arvestades, et tegemist on tuhandete kilomeetritega. Aga oma vastuses te ütlesite, et see, kas Euroopa Liit ja kui, siis millises mahu meie piiri kaasfinantseerib, lähtub ka Brexitist ja muudest sellistest asjadest. Minu konkreetne küsimus on see: kui palju ikkagi Vabariigi Valitsus loodab Euroopa Liidust saada toetust, mitu protsenti? Kui ei saa, mis juhtub siis, kui Brexitiga läheb nii, nagu läheb?

17:14 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Kui auväärt Riigikogu liige lubab, siis ehitame selle piiri ka siis valmis. Siin ei saa minu meelest mingit allahindlust teha. Te tõite välja lõunariigid ja suure surve Euroopa Liidu välispiirile. Olgem ausad, kui lõppesid maailmameistrivõistlused jalgpallis, oli ka meie piirile väga suur illegaalsete pagulaste surve. Täna on see pigem Vahemere küsimus, kui me räägime illegaalsetest pagulastest. Ma üldse ei välista, et ühel hetkel võib see surve olla hoopis teises ilmakaares. Nii et jah, on olemas esialgsed arvutused, kui suur võiks teoreetiliselt olla Euroopa Liidu toetus. Aga ma veel kord ütlen, see on spekulatsioon, teades, milline on tunnetus järgmise eelarve vastuvõtmisel riigi- ja valitsusjuhtide seisukohalt, ülemkogu laua taga. Eesti loomulikult toetab kiiret ja head lahendust, aga ma arvan, et see juhtub pigem peale Euroopa Parlamendi valimisi, mitte enne.

17:15 Esimees Eiki Nestor

Ain Lutsepp, palun!

17:15 Ain Lutsepp

Aitäh, härra esimees! Austatud peaminister! Minu küsimus puudutab ühte unustatud seaduseelnõu. Kui kaugel on viiekilomeetrise tsooni seadustamine, millega saaks võimalikuks piirivalve ja politsei kiirmenetluslikud toimingud ebaseadusliku piiriületamise või muu ebaseadusliku tegevuse tõkestamisel piirilähedasel alal? Teatavasti on see seaduseelnõu kuhugi toppama jäänud. Palun selle kohta selgitust. Kas on kavas sellega tööd jätkata või tahetakse see kõrvale panna? Schengeni piiril, mis Eestis on, oleks selline meede vajalik.

17:16 Peaminister Jüri Ratas

Aitäh! Tunnistan, et ei oska teile hetkel öelda, millises menetlusetapis see täpselt on. Ma ei taha siin auväärt Riigikogu liikmetele valet juttu ajada. Teen kõik selleks, et te lähipäevadel saaksite, kui teile sobib, e-postkasti e-kirja teel ammendava vastuse. Aga üldpõhimõtte on, et seda, et lihtsalt midagi toppama jääb, olla ei saa. Nii et ma luban, et ma kindlasti pööran sellele tähelepanu. Kui mul on võimalus lõpetada siin Riigikogu kõnetoolis see keskustelu, siis hakkam kohe tegelema sellega, et te selle vastuse saaksite, härra Lutsepp.

17:17 Esimees Eiki Nestor

Hetkel Riigikogu liikmetel peaministrile rohkem küsimusi ei ole. Aitäh! Avan läbirääkimised. Arupärijate nimel Külliki Kübarsepp, palun!

17:17 Külliki Kübarsepp

Hea esimees! Aitäh, hea peaminister! Mõned märksõnad, mis natukene murelikuks teevad. Minu meelest võiks valitsus ikkagi hoida seda nooti, et ta muretses selle hinna kujunemise pärast. Miks? Hetkel tundub, et praegune hind käib lihtsalt Eesti riigile üle jõu. Kui me räägime veel sellest, et iga-aastane hoolduskulu küündib 10 miljoni euroni aastas, siis see on märkimisväärselt suur väljaminek, millega järgmiste valitsuste ning ka ministeeriumi ja politsei ja piirivalve tegevuste n-ö areaal kinni pannakse. Selles mõttes ei ole see mureliku noodi puudumine, ma arvan, riigimehelik. Piir on niivõrd oluline asi, selle jätkusuutlikkust me peame meeles pidama.

Jah, ma saan aru, probleem on selles, et Politsei- ja Piirivalveamet tunnistab, et järelkasvu ei ole tulemas. Seda tunnistab tegelikult iga sektor, iga valdkond, kuid see ei anna õigust alavääristada või öelda, et inimeste juurdepalkamine piirile või nende parem ja efektiivsem töö piiril ei oleks meie prioriteet. Vastupidi, meie inimesed peavadki olema meie prioriteet. Tänane Politsei- ja Piirivalveamet, eriti piirivalve pool, teeb ju head tööd. See, et MM-i ajal selline rünnak toimus ja me suutsime sellele adekvaatselt reageerida, on minu meelest tunnustus senisele tööle. Seda tunnustust me peame kindlasti jagama.

Vabaerakond on kindlasti seisukohal, et piir tuleb välja ehitada. Aga me toetame Riigikontrolli seisukohti või esialgseid arvamusi, neid peegeldasid valitsuskabinetis tegelikult ka ministrid. Seal olnud parteijuhid soovisid rohkem debatti ja arutelu, mis asi võiks olla nüüdisaegne riigipiir ka oma eri variatsioonides. Praegu on see selle näidispiiri joone kaudu väga üheselt defineeritud, aga tõenäoliselt on võimalik erinevaid lahendusi välja tuua, eriti olukorras, kus me ei suuda vähemalt teiste Balti riikidega, eriti Lätiga teha koostööd, et meil oleks sarnane riigipiir. Muidu see piir meid palju ei päästa. Piirivalveameti

inimesed juba on hädas sellega, et Läti poole pealt tuleb illegaalset tegevust.

Tööjõuturust ei räägi ma nüüd mitte piiri valvamise mõttes, vaid ma räägin ehitussektorist. Tuletan meelde, et ka Eesti Panga president on siin puldis käinud ja mitu korda rõhutanud, et tööjõukriis on meil lähiaastatel ees. Seda võimendab kindlasti riik ise, kui samal ajal ja mitte läbikalkuleeritult käivitatakse lisaks idapiiri väljaehitamisele, nagu peaminister välja tõi, Rail Baltic ja elektrituru sünkroniseerimine, välja jäi veel näiteks üürimajade ehitamine, taristud jne.

Me saame aru, et praegune valitsus ei ole olnud valmis välja töötama plaani B, et kui meie enda tööjõud ehitussektoris ei kanna kogu seda koormust välja, siis kuidas me suudame seda kontrollida ja Eesti riigile kasulikult tööle saada. Probleem, mis kindlasti tekib, on võõrtööjõud. Ma väga soovin, et me tegeleksime selle teemaga avatult, et ei ...

Palun lisaaega!

17:22 Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaaega.

17:22 Külliki Kübarsepp

... tekiks tõsiseid tagajärgi, milleks on näiteks ühiskonna lõhestumine selles küsimuses. Ma arvan, et riigil on kasulikum ise ennetavalt oma tingimused seada, aga see eeldab pikka, avatud ja ausat läbirääkimist.

Murelikuks teeb loomulikult see, et peaminister ka täna mitmel korral ütles, et tegelik eelarvevajadus kujuneb alles välja. Me ei saa tulevastele põlvedele seda sõnumit anda! Tegemist on niivõrd olulise objektiga. Kui me kogu aeg mõtleme, et homme tuleb see vastus või aasta pärast tuleb see vastus ning me katsetame ja proovime, siis see ei ole vastutustundlik. Ei ole vastutustundlik mitte ühtegi projekti ellu kutsuda, kui sul ei ole algusest lõpuni kindlust, et seda saab välja ehitada ja ka ülal pidada. Nagunii on Riigi Kinnisvara AS öelnud, et peab arvestama 7%-lise ehituskulude tõusuga aastas. Aga näiteks Rail Baltic on juba tõestanud, et see ei pruugi olla 7% aastas, vaid me võime rääkida 18%-st aastas. See on vastutustundetu!

Meie sõnum peaministrile on see, et palun vaadake kogu investeeringute potti tervikuna, vaadake, mis ohud sellega seoses on. Väga tõsine on loomulikult tööjõuküsimus. Teiseks, maksumus, sh tuleks eraldi rõhutada, mis on tulevikus hoolduskulud. Palun ärge kartke inimesi, rakendame neid! Kui meie inimesed saavad rohkem panustada piiri kaitsmisesse ja selle väljaehitamisesse, siis see on pigem tunnustus neile. Kui me ka teeme väga kõrgtehnoloogilise piiri, siis sõjaolukorras see meid paraku nagunii ei päästa. Selles mõttes peaks inimeste rakendamine ja tunnustamine olema meie prioriteet. Aitäh!

17:24 Esimees Eiki Nestor

Peeter Ernits, palun!

17:25 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea peaminister! Kolleegid! Ma räägin ainult seetõttu, et ma olen, jah, ilmselt ainukene praegu teie seas, kes on viimasel ajal seal piiril käinud. (Häl saalist.) Aa, väga hea. Mõned mõtted sellega seoses. Oli juttu, et see on tõeliselt selline, ütleme, pakasuhha. Saad 3,2 kilomeetrit pontoonide peal rahulikult autoga sõita, vaadata nagu veranda pealt, kuidas soolinnud seal ringi tatsavad, aga ümberringi on tõeline padrik ja raskesti läbitav maastik, ma ise proovisin järele. Aga tõesti, kakukaamerad on siin ja seal. Ma kuulsin ka nendest uhketest plaanidest: droonid, droonipesad, kust hakkavad droonid startima, kõrge aed muidugi, mis on selle 3,2 kilomeetri peal praegu, ja loomatõkkepiir ka veel. Ma mõtlesin seal ja mõtlesin ka praegu siin, kas meil on ikka nii uhket piiri vaja. Alati on hea olla n-ö musterõpilane, aga Euroopa Liidu piir on hirmipikk ja Eesti maismaapiirist – kordan taas – jääb 132 kilomeetrit veel teha.

Muuseas, aitäh peaministrile väga hea ülevaate eest! Eriti, kui sa oled piiril käinud, siis see mõjub üsna elavalt. Nii et väga põhjalik ja hea ülevaade. Aga ma mõtlesin, et 2026. aastaks peab see piir valmis olema ja see tähendab ikkagi, et aastaid on selle ajani päris palju. Ma ei ole kindel, millised meie suhted idanaabriga hakkavad olema ja milline on kogu maailma olukord. Aga praegu on meil ainult kolm kilomeetrit tehtud. Ma küsisin, et lihtne arvestus, siis peaks seda aastas tegema 17 kilomeetrit kuni 2026. aastani, kui rääkida ainult maismaast. Vastust ma muidugi ei saanud. Ega ei olegi tark praegu

seda öelda, sest pärast saaks küsida, miks ei ole nii palju tehtud.

Aga minu küsimus on ikkagi see, et kõik see on imeilus, väga uhke ja tegelikult oleks väga ilus, kui selline piir oleks. Aga ta on hirmkallis. Kuigi, tuletan meelde, et see raha, millega n-ö viltu läinud aktsiisipoliitika tõttu turgutati Põhja-Lätit ja mitte ainult, on nii suur, et sellega võiks ju piiri valmis ehitada. Aga see selleks. Kas meil ikkagi on vaja nii uhket piiri? Äkki saaks palju vähemaga hakkama? Liiatigi, kui Euroopa Liidus ühtse piiri standardit ei ole veel vastu võetud. Sealsamas Lätis, mis on kohe kõrval, ja igal pool mujal on piir sootuks teistsugune. Liiatigi, tegelikult need, kes tahavad üle piiri minna, liiguvad praegu ka. Muuseas, kohalikud piirivalvurid rääkisid, et Eston Kohvri piiriposti juures, kus ta üle piiri läks või viidi, tuli Vene karu Eestisse, täpselt sama koha peal. Nii et rada ei ole isegi rohtunud mitte. See ongi see mõte, see on mõtlemiseks ka meile, kas meil on ikkagi nii uhket ja nii kallist piiri vaja. See oleks tegelikult Euroopa Liidu – ma arvan, et ma ei eksi – üks kõige uhkemaid piire. Aga kui see valmib väga pikalt – praegu on 3,2 kilomeetrit valmis ja tähtaeg on 2026, kuid praegugi pole teada, kui mitu kilomeetrit järgmisel aastal valmis saab –, siis on see ikkagi väga *risky business*. Kas meil jätkub raha, kas meil jätkub ehitajaid, kas meil jätkub muid võimsusi? Tõesti, selle raha eest on vaja teha ka elektriühendused, vedada täitematerjali mädasoodesse, mida seal on küll ja küll. Võib-olla saaks odavalt ja lihtsamini. See ongi kõik. Igal juhul minge piiri vaatama, kui te ei ole veel käinud.

17:29 Esimees Eiki Nestor

Riigikogu liikmetel rohkem läbirääkimissoovi ei ole, peaministril on. Palun, peaminister Jüri Ratas!

17:29 Peaminister Jüri Ratas

Austatud Riigikogu esimees! Head Riigikogu liikmed! Kõigepealt aitäh Vabaerakonnale ja teie fraktsiooni liikmetele arupärimise eest! Oluline arupärimine igal juhul. Ma arvan, mõeldes sellele, mida ütlesid siit kõnetoolist nii Külliki Kübarsepp kui ka Peeter Ernits, et põhiküsimus on see, mida piiril peab tegema, mis asjadele peab piir suutma vastu seista, kui operatiivne peab olema erinevate, ütleme, juhtumite korral. See on tegelikult see küsimus, mis tuleb avalikus debatis läbi vaielda.

Me oleme otsustanud, et ambitsioonide tase peab olema selline. Tehtule on andnud oma hinnangu Frontex, nagu ma ütlesin. Loomulikult, Eesti võib öelda, et me siiski ei tee sellist piiri. Meil on ju ka teisi võimalusi, ühest äärmusest teise. Põhimõtteliselt võib valitsus alati otsustada mingisuguse teise ambitsiooni ja taseme kasuks. Sellises debatis ei ole midagi halba. Täna ütlen mina siin teie ees, et ma arvan, et selle kvaliteediga, mis on hetkel piiril loodud, on õige edasi minna.

Jah, loomulikult, Läti ehitab teistsugust piiri. Aga kui me tahame sarnast piiri nagu Läti, siis me peame tooma rohkem inimjõudu PPA-sse, kusjuures mitte 50, mitte 100, vaid ma arvan, et ma ei eksi, kui ma ütlen, et üle 1000 inimese. Need ongi need valikukohad, kuidas me edasi läheme. Kokku on lepitud, et me stardime just selliselt. Tõsi on see ja seda ütleb ka PPA, et sellest kolmikpunktist põhja poole esimesed neli lõiku on meie jaoks kõige olulisemad või keerulisemad. Kuidas sealt edasi minna, eks selle üle tuleb diskussiooni pidada. Aitäh teile!

17:32 Esimees Eiki Nestor

Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

3. 17:32 Arupärimine viipekeeletõlkide väljaõppe lõpetamise kohta (nr 445)

17:32 Esimees Eiki Nestor

Järgmise arupärimise on esitanud Monika Haukanõmm, Krista Aru, Enn Meri, Jüri Adams, Külliki Kübarsepp, Andres Herkel ja Ain Lutsepp. Arupärijate nimel Monika Haukanõmm, palun!

17:32 Monika Haukanõmm

Austatud härra esimees! Head Riigikogu liikmed! Hea minister! Head külalised rõdul! 11. septembril esitasid seitse Vabaerakonna saadikut arupärimise haridus- ja teadusminister Mailis Repsile. Teemaks oli viipekeeletõlkide väljaõppe lõpetamine Tartu Ülikoolis. Natuke taustaks. Juba 2002. aastal juhtis viipekeeletõlkide kutseühing riigiametnike tähelepanu asjaolule, et on väga oluline käivitada riiklik koolitustellimus ja selle alusel viipekeeletõlkide süsteemne ja järjepidev väljaõpe. Pärast nelja aastat

läbirääkimisi, selgitusi, korduvaid arutelusid käivituskki esmakordselt eesti viipekeele tõlkide väljaõpe 2006. aastal Tartu Ülikoolis.

Olgu meelde tuletatud, et 2007. aastal me võtsime siin Riigikogus vastu keeleseaduse muudatuse, millega eesti viipekeelele anti riigikeelega võrdne staatus. See tähendab seda, et umbes 1500 viipekeelsel kurdil on õigus kasutada asjaajamisel ja sealhulgas ka õppetöös suhtluskeelena eesti viipekeelt. Seaduse täitmiseks, nagu ma ütlesin, alustatigi Tartu Ülikoolis viipekeeletõlkide väljaõpet. Kahjuks on meile nüüd teada, et 2006. aastal langetas Tartu Ülikool otsuse lõpetada üliõpilaste vastuvõtt ja sulgeda eesti viipekeele tõlgi õppekava täielikult 2020. aastaks. Peab küll tunnistama ja muidugi see on ka väga hea, et viipekeelsete kurtide osakaal meie rahvastikus on suhteliselt väike, aga vaatamata sellele on tekkiv probleem suur. Rahvusvahelistele näitajatele tuginedes on viipekeeletõlke teenuse tagamiseks vajalik tõlkide arv 10% viipekeelt kasutavate kurtide arvust. Seega vajaks Eesti umbes 150 viipekeeletõlki. Tuginedes kutsekoja andmetele, on meil praegu 21 kutsetunnistusega tõlki, seega üks tõlk 40 kurdi inimese kohta. Soomes on see suhe 1 : 20. Seega ei ole meil praegugi võimalik täita kõiki vajadusi.

Otsus sulgeda viipekeeletõlkide õppekava on kaheldamatult vähikäik. See ei ole kooskõlas meie seadustega, meie põhiseadusega ja selle põhimõttega, et puudega inimesed on riigi erilise hoole all, ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni sisuga, töövõimereformi eesmärkidega ning ka 2013. aastal Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Tartu Ülikooli vahel sõlmitud kokkuleppega, kus on väga selgelt öeldud, et just see kõrgkool vastutab eesti keele ja kultuuride õppegruppide eest. Sinna alla kuuluvad kaheldamatult ka viipekeel ja viipekeeletõlgid.

Ajakirjanduses juhti nende teemadele korduvalt tähelepanu ka tänavu suve lõpul. Sellest kirjutasid Regina Paabo, kes on Eesti viipekeeletõlkide kutseühingu esimees, ja ka Jari Pärigma, kes on Tartu Ülikoolis õppiv kurt tudeng. Tõlketeenus on ülioluline kurtide väljatoomiseks isolatsioonist ja nende kaasamiseks igapäevaellu, alates õppimisest, töötamisest ning kultuurist osasaamisest. Kvaliteetne ja kättesaadav viipekeeletõlke teenus annab võimaluse osaleda ühiskonnaelus, olla täisväärtuslik ühiskonnaliige, olla panustaja, mitte käsi pikal abipaluja. Seega pole viipekeele tõlke teenus mugavusteenus, vaid kurtidele eluliselt oluline kommunikatsioonivahend. Otsus lõpetada viipekeeletõlkide väljaõpe viib kurtid inimesed taas isolatsiooni, millest väljarabelemine on võtnud juba aastakümneid. Aitäh!

17:37 Esimees Eiki Nestor

Arupärimisele vastab haridus- ja teadusminister Mailis Reps. Palun!

17:37 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Lugupeetud Riigikogu esimees! Head arupärijad! Kohe alguses ütlen suure aitäh teile arupärimise eest! Ka Haridus- ja Teadusministeeriumis oli tänu sellele sel teemal mitu tõsist arutelu. Kuna arupärimise vorm näeb ette küsimuste ja vastuste vormi, siis ma tutvustan nendele, kes võib-olla ei tea konkreetset arupärimise teksti, ka küsimusi.

Esiteks: "Palun selgitage, millistele põhjendustele tuginedes langetas Tartu Ülikool otsuse sulgeda Eesti viipekeeletõlkide õppekavale tudengite vastuvõtmise alates 2016. a. Kuidas oli Haridus- ja Teadusministeerium nimetatud otsustusse kaasatud?" Õppekava lõpliku sulgemise otsustas Tartu Ülikooli senat 23. veebruaril 2018. Põhjendused olid järgmised: huvi õppekaval õppimise vastu on väga väike ja nii ei ole selle jätkamine otstarbekas; erialaliidu esindajad ja haridusteaduste instituut olid seisukohal, et selline õppekava ei vasta enam ühiskonna vajadustele ja ülikoolil puudub sisuline kompetents õppekava toimumise tagamiseks. Seetõttu tuleks õpe pigem üles ehitada osadena. Lisaks on struktuursed probleemid, viipekeeletõlkide jaoks ei ole konkreetset tööandjat, nad peavad enamasti ise hakkama ettevõtjaks, otsima kliente. Seega, probleem on laiem kui vaid ühe haridusasutuse mure. Tulevikuks nähti ette kaht lahendust: viipekeeletõlke võib hakata lisarahastuse olemasolu korral koolitama täienduskoolituse vormis, kaugemas tulevikus aga teevad selle töö ära masinad. Tehnoloogia on juba praegu olemas.

Ministeeriumi esindajad on osalenud mitmel sel teemal peetud arutelul, kus me oleme rõhutanud, et halduslepinguga on vastutus selle valdkonna arengu eest pandud Tartu Ülikoolile. Nagu Riigikogu liikmed kindlasti teavad, laiem üldsus vahest vähem, praegu on käimas ministeeriumi ja ülikoolide vaheliste halduslepingute täitmise aruannete läbivaatamine ning ka kõnelused, valmistamaks ette uut halduslepingute perioodi. Nii on igati paslik praegu see teema siingi üles võtta, sest oleme

viipekeeletõlkide koolituse jutuks võtnud ka kohtumistel Tartu Ülikooli juhtkonnaga.

Teine küsimus: "Kui Tartu Ülikool ei soovi / ei leia võimalusi viipekeeletõlkide väljaõppe jätkamiseks, siis on riigi ja ennekõike Haridus- ja Teadusministeeriumi kohustus leida kõiki osapooli rahuldav lahendus, kus ja kuidas jätkata viipekeeletõlkide väljaõpet kõrghariduse tasemel. Kas Haridus- ja Teadusministeeriumil on olemas selge tegevuskava, kus ja millal jätkatakse viipekeeletõlkide õpetamisega kõrghariduse, mitte täiendõppe tasemel?" Senistel viipekeeletõlkide õpetamise aruteludel on jõutud pigem arvamusele, et eraldi kõrghariduse õppekava viipekeeletõlkide õpetamiseks ei pruugi olla kõiki osapooli rahuldav parim lahendus. Samas oodatakse ülikoolidelt tööturul vajalike inimeste ettevalmistamist. Küsijad viitavad eri riikide praktikale, milline on viipekeeletõlkide ja kurtide inimeste suhe, ning prognoositakse vajalikuks tõlkide arvuks 150. Eesti probleem on aga, kes tellib ja maksab kinni viipekeeletõlgi töö. Kurtide liidu andmetel on Tallinn, Tartu ja Pärnu tellinud viipekeeletõlgi teenust 2017. aastal mahus ca 170 000 eurot ehk 5000 tundi ehk umbes 600 päeva, mis on vähem kui kolme inimese aastane töötundide arv. Jätkuvad arutelud, kas parem lahendus oleks täienduskoolituse kaudu viipekeeletõlkide õpetamine või oleks vaja luua erialamoodul, mille võivad läbida erinevate erialade üliõpilased – näiteks eripedagoogid, meditsiinitöötajad, sotsiaaltöötajad, juristid, filoloogid.

Viipekeeleskus ei ole ainus võimalus kurtide kaasamiseks igapäevaellu. Tänapäeval on kõnetuvastuse kvaliteet juba nii palju paranenud, et suudetakse inimese kõne esitada arvutitekstina. Koos eesti keele tehnoloogidega kavandavad Haridus- ja Teadusministeerium ning Tartu Ülikool pilootprojekti sügava ja raske kuulmispuudega Tartu Ülikooli üliõpilaste varustamiseks kõnetuvastusseadmetega, et testida nende kasutatavust pidevas õppetöös. Alates 2012. aastast tasub Eesti Haigekassa ka sisekõrvaimplantaadi paigaldamise eest, mis võimaldab kurtidel väikelastel astuda kuuljate maailma. Nende edasise ravi ja rehabilitatsiooniga tegelevad audioloogid. Seda eriala ei ole samuti Eestis võimalik õppida, kuid MTÜ Audiere algatusel on asutatud stipendium audioloogide koolitamiseks Suurbritannias. Haridus- ja Teadusministeerium on toetanud audioloogide stipendiumi väljaandmist alates 2014. aastast, alates 2017. aastast on stipendiumi väljaandmine üle antud SA-le Archimedes. Tänavu alustas Suurbritannias audioloogiaõpinguid viies stipendiaat.

Kolmandaks: "Kui eelmises küsimuses toodud tegevuskava siiski puudub, millal on plaanis korraldada arutelu osapooltega, kuhu kuuluvad nii Teie juhitud ministeerium, Sotsiaalministeerium, kurtide kogukond, viipekeele tõlgid, omavalitsused jne?" Haridus- ja Teadusministeerium räägib 2018. aasta lõpuks ülikoolidega läbi viipekeele õpetamise võimalused, kas siis täienduskoolitusena või moodulite pakkumisena erinevate õppekavade üliõpilastele. Halduslepingud perioodiks 2019–2021 sõlmime ülikoolidega aasta lõpus. Haridus- ja Teadusministeeriumi juhtimisel on alanud ka haridus- ja teadusstrateegia 2020+ koostamine, mille käigus räägitakse partneritega läbi ka kaugem vaade. 2018. aasta lõpuks esitavad eksperdirühmad tulevikuvisiooni ettepanekud, mille arutelud partneritega toimuvad 2019. aastal. Keelepoliitika põhialused koostab Haridus- ja Teadusministeerium teisi ministeeriume ja huvirühmasid kaasates 2019. aasta esimesel poolaastal. Aitäh!

17:44 Esimees Eiki Nestor

Küsimused ministrile. Monika Haukanõmm, palun!

17:44 Monika Haukanõmm

Täna, härra juhataja! Hea minister! Kuulsime siin palju põhjust, miks Tartu Ülikool ei soovi enam seda õppekava aktiivsena hoida: vähene otstarbekus ei vasta ühiskonna vajadustele jne, jne. Muidugi võib seda hakata õpetama täienduskoolituse vormis, aga tõlkimine ei ole siiski niisama lihtne teenus. Toon siin paralleeliks kas või inglise keele tõlkimise. Kui me õpetame viipekeelt täienduskoolituse raames ja tõlgil on vaja tulla näiteks siia Riigikogusse eelnõusid tõlkima või minna kohtusse või kuhugi mujale, siis ei pruugi ta osata tõlkida kvaliteetselt. Ma sain kahjuks teie vastustest aru ka nii, et kui ülikool ikkagi otsustab, et ta sulgeb selle õppekava, siis väga palju ministeeriumil teha ei olegi, kuigi arutelud veel toimuvad. Mis sõnumiga need kurdid inimesed, kes on ka siin täna arutelu jälgimas, koju lähevad? Mida nad tegelikult ikkagi ütlevad: kas pannakse õppekava kinni või ei panda? Mis saab?

17:45 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Mina saan nendest küsimustest-vastustest-vestlustest ja haridusministeeriumi ekspertide seisukohtadest aru nii, et sellisel kujul, nagu koolitus 2016. aastast täisprogrammina, eraldi erialana on toimunud, enam ei jätku. See otsus on juba tehtud. Väga suurt survet seda uuesti täisprogrammina

avada ei ole. Samas on vaja põhjalikult analüüsida seda, millele te oma küsimuses ka tähelepanu juhtisite: et täienduskoolitus ei ole piisav. Sellel seisukohal on ka haridusministeerium ja me peaksime koos leidma sellele lahenduse. Kõrgharidusõpingute juurde kuulub ka spetsialiseerumine ja nüüd on küsimus, millistel erialadel õppijatele oleks kõige õigem täienduskoolituse raames viipekeelt õpetada. Kas me laseme ükskõik mis õppekava õppuril sellele teise erialana spetsialiseeruda, et see ehk tulevikus tema peamiseks tegevusalaks saaks?

Siin toodi näiteks filoloogide, juristide ja eripedagoogide võimalusi. Samas me ei tohi välja saata valet sõnumit. Me teame, et eripedagoogikasse on järgmisest aastast suurem vastuvõtt, sest haridusnõudlus selles valdkonnas pidevalt kasvab. Kui inimene tahab tulla tulevikus just viipekeelt õppima, siis ta ei pruugi sinna ligi pääseda. Nii et me ei tohi viipekeeleõpet siduda otseselt ühe erialaga. Eripedagoogide grupid on nii või teisiti täis ja nii ei saa öelda, et kuulge, me ju lõime võimaluse, aga keegi ei tulnud. Sellepärast ma usun, et otstarbekam oleks kaasata kurtide sihtrühma ja teisi kompetentseid inimesi, tegemaks valikut, mis erialaga see õpe liita. Ma eeldan, et vaja on teatud moodulite ülesehitust, ja seda peab olema võimalik ülikooliga läbi rääkida. Eraldi eriala vastu huvi väga selgelt puudub. Ma ei välista, et võimalik on veel kaaluda ka mingisugust rahastamist, kui selleks rahaline ressurss juurde tuleb. Aga pigem on ülikooli hoiak väga ettevaatlik, ka lisaraha saamise korral.

Lühidalt öeldes viitas ülikool erialale vajalikule teaduspõhisusele, doktorantuuri järelkasvule, õppejõudude võimekusele rahvusvahelist koostööd teha jms. Kui selles spetsiifilises valdkonnas hoida tervet õppekava üleval, nägemata sealjuures võimalikku järelkasvu ja teadustööd, siis pole niisugune koolitus päris see, millega Tartu Ülikool tegeleda tahab. Jah, täienduskoolitus on võib-olla liiga madal aste. Missugused need moodulid saavad olema, selle üle on loodetavasti ülikooliga võimalik läbi rääkida. Pean sealhulgas silmas ka ressursse.

17:48 Esimees Eiki Nestor

Krista Aru, palun!

17:48 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud proua minister! Halduslepinguga on kõrgkoolile pandud teatud vastutus vedada seda õppekava, juhtida seda õppekava. Nüüd, kui ülikooli senat tegi nimetatud põhjustele viidates otsuse, et see õppekava suletakse, siis kas kõrgkoolil ei lasu ikkagi vastutus pakkuda välja selge alternatiiv, mis rahuldaks ühiskonda? Kõrgkooli üks ülesanne on ka ikkagi vastutada ühiskonna kui terviku eest. Kuidas ministeerium siit edasi liigub? Ja kas need kõnetuvastusseadmed, mis on katsetamisjärgus ja osaliselt olemas, on üldse läbi proovitud?

17:49 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh! Tartu Ülikoolil kui rahvusülikoolil on väga suur vastutus ühiskonnas, aga see ei vähenda Haridus- ja Teadusministeeriumi vastutust. Kindlasti on riigil ja ülikoolil koos vaja vastutada selle koolituse eest. Jah, alternatiive on pakutud, on valmisolek. Me peame arvestama ka ülikoolipoolseid, eriti erialaga seonduvaid teaduspõhisuse argumente. Kas meil on kõik see juba läbi mõeldud? Ei ole! Ei ole otsustatud, millises mahus ja mis moodulid täienduskoolituseks tulevad, kuidas kõike seda teha. Teema on arutusel, aga lõplikku lahendust veel ei ole.

Nüüd, kas ma isiklikult usun, et need arvutid asendavad täielikult viipekeelelõike? Ei usu! Tehnoloogia kindlasti leevendab olukorda. Näiteks õppetöös võib tõesti olla nii, et noorel inimesel on selle abil võimalik teksti haarata ja lugeda, aga inimesed on erinevas vanuses, nende võime kiiresti teksti lugeda on väga erinev. Tehnoloogiat saab rakendada ainult teatud juhtumitel. Ma kujutan ette, et ülikooli õppetöös võib see olla väga hea alternatiivne võimalus kogu aeg loengus n-ö sees olla, aga see on alles katsetamisjärgus. Kuidas see reaalselt tööle hakkab, kui hea see on, seda ma siit puldist täna ei oska öelda. Minul on infot, et see kõik on katsetamisjärgus ja esimene tagasiside on olnud hea, aga jah, peame tõesti arvestama inimeste haridustaset, vanust, silmi – mida iganes. See ei tähenda kindlasti kõikidele lahenduse pakkumist.

17:51 Esimees Eiki Nestor

Jüri Jaanson, palun!

17:51 Jüri Jaanson

Aitäh, härra eesistuja! Austatud minister! Te ütlesite, et infotehnoloogia areng on aidanud elu edasi viia. Jah, on aidanud küll, implantaadid ja kõnetuvastusvahendid aitavad kurte palju, aga uut põlvkonda. Me räägime tegelikult kõikidest põlvkondadest. Kurtide kogukond küll tervikuna väheneb, aga need inimesed jäävad alati olema. Nad on reaalsed inimesed. Ja tuleb tähele panna, et nende emakeel ei ole eesti keel, vaid eesti viipekeel. Nad ei oska eestikeelset teksti nii hästi, kui nad viipekeelt valdavad, ja nad peavad ühiskonnas just sellega toime tulema. Praegu te räägite sellest, et ministeerium üritab Tartu Ülikooliga kokkuleppele jõuda, et ...

17:52 Esimees Eiki Nestor

Palun küsimus, Jüri Jaanson!

17:53 Jüri Jaanson

... see koolitus oleks programmis kõrvalerialana. Kas edaspidi peaks viipekeeletõlk olema kõrvalelukutse?

17:53 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Kahjuks ma ei tea kuulmispuudega inimeste elukorraldusest nii palju, et oskaksin seda siin kommenteerida. Minule on väga murelikult edasi antud info, et neid tõlke on vähe kasutatud. Aga ma eeldan, et arupärimisega on tahetud viidata sellele, et me peame koos mõtlema, kuidas saaks viipekeeletõlke paremini tööle rakendada ja kes seda tööd finantseerib. Nii sõnastasid probleemi ka haridusministeeriumi spetsialistid. Kõrvaleriala pakkumiseks on ülikoolil olnud kaks põhjendust. Üks on olnud see, et nad ise ei suuda seda õppekava täielikult ja teaduspõhiselt üleval hoida, kuna neil ei ole piisavalt järelkasvu ja muid ressursse. Sellepärast nad on teinud ettepaneku kuidagi integreerida viipekeeletõlke teistesse erialadesse ja hoida see siiski kõrghariduse tasemel. Seega tuleksid ülejäänud ained teistest teaduskondadest. Viipekeeletõlk ei piirdu pelgalt kõrvalerialaga, ta saab teaduspõhised baasteadmised muul erialal. See on see mõte. Kas õppur omandab viipekeeletõlke eripedagoogikaga koos, filoloogiaga koos – see vajab kaalumist. Isegi meditsiini valdkonda on pakutud, aga siin ma jälle oleksin natuke ettevaatlik, teades, kui tohutu konkurss on meditsiiniteaduskonda. Me ütleme, et see õpe võiks olla seal, aga samal ajal paljud ei pääse sinna ligi. Me peame ikkagi mõtlema, et mis muud teadmised viipekeeletõlkele veel võiks omandada, et tal oleks täielik kõrgharidus. See on ülikooli mõte. Mitte see, et viipekeeletõlkimine on vaid kellegi kõrvaltegevus.

Ma usun, et kui me suudame probleemi hästi läbi mõelda ja see õpe saab olema suunatud teatud inimestele, siis tulemus on parem kui praegu. Aga me peame seda hästi analüüsima ja arvestama, et see õpe on soovijatele ka kättesaadav. Teile vist ei lubata teist küsimust, aga ma olen valmis teile eraldi veelgi vastama. Sellele arupärimisele vastuseid koostades sain ma aru, et ka Haridus- ja Teadusministeerium on valmis aruteludeks ja ülikool on toonud oma argumendid, miks ta on mures, miks ei saa vanaviisi jätkata. Lõplikku otsust, kuidas minna edasi, veel ei ole. Otsitakse seda kõige paremat lahendust.

17:55 Esimees Eiki Nestor

Rohkem Riigikogu liikmetel küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Arupärijate nimel Monika Haukanõmm, palun!

17:55 Monika Haukanõmm

Tänan, härra juhataja! Hea minister, suur tänu nende vastuste eest! Ma pean tunnistama, et vastused olid sisulised ja asjalikud, aga see toon, mis kõlama jäi, oli rohkem kui muret tekitav ja kurvaks tegev. Tegelikult süda läks veel raskemaks, kui oli enne arupärimist, sest ma lootsin, et siit tuleb selline vastus, mis annab natukenegi lootust.

Meie kolmas küsimus oligi teemal, millega minister lõpetas. Jah, kui Tartu Ülikool tunneb muret, et ei ole piisavalt huvi, et viipekeeletõlkidel ei ole töökohti, neil ei ole väljundit, siis lahendust tulebki otsida eri ministeeriumide koostöös. Kust ikkagi tuleb tellimus ja kes maksab teenuse eest? Tõlketeenuse vajadus, nagu me teame, on väga suur, selle kättesaadavus aga väga halb. Tõlke oleks rohkem vaja, kui oleks võimalik teenust pakkuda ja meil oleks maksejõulisi kliente.

Eesti Vabariigi kõige olulisem seadus on põhiseadus. Ma toon sealt selle arupärimise kontekstis välja

kolm olulist punkti, mis rõhutavad seda, et lahenduse leidmine on riigi ülesanne ja selle eest ei pea vastutama ainult Tartu Ülikool. Meie põhiseaduse preambulis on öeldud: "Kõikumatus usus ja vankumatus tahtes kindlustada ja arendada riiki, mis [...] peab tagama eesti rahvuse ja kultuuri säilimise läbi aegade ..." ning seda täpsustab § 12, mis ütleb selgelt, et kõik on seaduse ees võrdsed, kedagi ei tohi diskrimineerida ka tema puude tõttu. Võtame siia juurde veel keeleseaduse, mille kohaselt öeldakse, et eesti keel on iseseisev keel ja eesti viipekeel on iseseisev keel ning viibeldud eesti keel on eesti keele esinemiskuju. Ning sama seaduse § 3 lõige 3 ütleb, et riik toetab eesti keele piirkondlike erikujude kaitset, kasutamist ja arendamist. Paragrahv 5 ütleb, et iga muu keel peale eesti keele ja eesti viipekeele on võõrkeel. Ehk siis seadustes on väga selge sõnum: kurtidel inimestel on õigus kasutada oma emakeelt, milleks on eesti viipekeel.

2012. aastal võtsime vastu ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni ja seal on üks tüviartikkel, mis kannab numbrit 9 ja räägib juurdepääsetavusest. Seal on väga selgelt öeldud: selleks, et puuetega inimestel oleks võimalus iseseisvaks eluks ja täielikuks osalemiseks kõigis eluvaldkondades, peab riik – just nimelt riik, mitte keegi teine! – tegema kõik selleks, et tagada puuetega inimestele teiste inimestega võrdsetel alustel juurdepääs ka teabele ja suhtlusvahenditele nii linnas kui maal. Selleks peab riik tegema kindlaks ja kõrvaldama juurdepääsu takistused. Me teame, mis need juurdepääsu takistused on. Esiteks meil ei ole viipekeeletõlke ning teiseks meil ei ole kohalikes omavalitsustes võimekust osutada seda teenust ja inimestel võimekust osta seda teenust. Tegelikult me neid põhjusi teame. Nüüd on oluline leida lahendused.

Jah, seaduse jõustumisega ja Tartu Ülikoolis 2006. aastal alustatud viipekeeletõlkide väljaõppega oleme saavutanud olukorra, kus kurdid on kaasatud ühiskonnaellu nii, nagu nad mitte kunagi varem pole olnud. Tänu professionaalse viipekeeletõlke teenuse pakkumisele on kurtide kogukonnale avanenud ka uksed, mis on siiaaani suletud olnud. Nad õpivad, nad töötavad, nad osalevad ühiskonnaelus, nad on aktiivsed ühiskonnaliikmed. Implantaadid on väga olulised ja kindlasti teatud hulk lapsi saab nendest abi. Infotehnoloogiast on kindlasti abi, aga see ei asenda viipekeeletõlkide teenust.

Lähtudes eeltoodust on väga kummastav ja tegelikult ka lubamatu viipekeeletõlkide õppekava sulgemine ilma, et meil oleks käega katsutav lahendus laual. See pealtnäha väikest gruppi puudutav otsus on väga pikaajalise mõjuga. Õppekava pannakse kinni ja uute viipekeeletõlkide väljaõpetamiseni läheb õige palju aega.

Ma palun lisaaega!

18:00 Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaaega.

18:00 Monika Haukanõmm

Mõelgem sellele, et meie põhiseadus ütleb ka seda, et igaühel on õigus haridusele! Ja haridusseadus ütleb, et koolikohustuslased on kõik lapsed kuni 18. eluaastani, sealhulgas ka kurdid lapsed. Aga kuidas nad saavad haridust? Me tahame, et nemadki rakendaksid parimal moel oma andeid, oleksid kaasatud. Me tunnistame, et olukord ei ole praegu hea, aga üht-teist oleme saavutanud ja seda edu tagasi keerata ei tohi. See ei ole lihtsalt lubatud! Tihti lähtutakse teenuste mahtude planeerimisel ainult kurtide vajadusest viipekeeletõlke teenuse järele. Tegelikult ei vaja aga viipekeeletõlke mitte ainult kurdid, neid vajavad ka kuuljad inimesed, et viipekeelsete kurtidega suhelda. Näiteks vajavad seda tööandjad oma töötajatega suhtlemisel, koolitustel, koosolekutel, samuti kuuljad ametnikud kurtide klientidega suhtlemisel. Muidugi me võime ju irooniliselt öelda, et lugegu suult – õppigu suult lugemine ära! Ei olegi viipekeeletõlki vaja! Sama küüniliselt võime öelda ka seda, et aga õpime siis meie kõik kuuljatena ära viipekeele – ka see on üks variant. Aga need ei ole ju ükski mõistlik lahendus.

Viipekeeletõlkide teenus on justkui sild nende kahe kogukonna vahel. Kurtide kogukond on väga suletud kogukond olnud, nüüd on see muutunud järjest avatumaks. Aga lisaks sellele, et meil ei ole piisavalt viipekeeletõlke ning teenuse osutamise mahud pole piisavad, ma ütlen, et natuke on selles süüdi ka meie sotsiaalhoolekande seadus. Praegu ei ole selles sätestatud kohaliku omavalitsuse kohustust osutada viipekeeletõlke teenust, mis eelmises redaktsioonis oli. Kohalikel omavalitsustel on piiratud ressursid ja ka tõlketeenuse saamisel ilmnevad erinevad piirangud. Näiteks Tallinna linnas saab viipekeelne kurt kasutada viipekeeletõlke teenust maksimaalselt kaks tundi kuus. Kui püüda ette kujutada, et ühe inimese suhtlemine on piiratud kahe tunniga kuus, siis on ilmselt kergem aru saada, kui raske on kurdil inimesel kuuljate maailmas hakkama saada. Kui arvestada, et Eestis on ainult 21

kutsetunnistusega viipekeeletõlki, korrutada see tõlkide arv tundide arvuga, siis selgub, et tõesti, ühel viipekeeletõlgil ei olegi täiskoormust. Ja see ongi probleem. Sellepärast nad ei tule ka õppima, sellepärast need õppekavad on alataidetud. Nii jõuamegi järelatuseni, et tegelikult saab oma kaks tõlketundi kuus ära kasutada vaid iga teine kurt. Neil ei ole teenust kuskilt saada. Tegemist on tõsise probleemiga. Küsimus on kurtide inimeste põhiseaduslikes õigustes, õiguses suhelda oma emakeeles, mis on ka Eesti riigikeel. Nii arupärijad kui ka Eesti Kurtide Liit tunnevad sügavat muret, kuidas järjest kahaneva tõlkide arvu juures kurtide kogukond Eesti ühiskonnaellu kaasata, kuidas nad saaksid iseenda eest paremini seista. Oluline on ka see, kas me peame leppima olukorraga, kus kurtide kogukond muutub veelgi suletumaks kogukonnaks kui praegu. Tegelikult oleneb see meist, oleneb Haridus- ja Teadusministeeriumist ning Sotsiaalministeeriumist. Aitäh!

18:04 Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Jüri Jaanson, palun!

18:04 Jüri Jaanson

Härra istungi juhataja! Austatud minister! Head kolleegid! Kurtide, just viipekeelsete kurtide kaasatus on nende inimõigus, nende põhiõigus. Neil peab olema võimalus olla kaasatud ühiskonda, ühiskonnas hakkama saada, ja vastupidi ka, teistel peab olema võimalus nendega suhelda. See ei ole lihtne, see ei ole võimalik ilma viipekeeletõlkideta.

Ma tulin pulti selleks, et rääkida ühest septembrikuisest juhtumist siinsamas. Korraldati koosolek, kus paaripäevase etteteatamise peale oluks väga vajalik ka kurtide esindaja osalemine. Kahjuks ei saanud ta osaleda, sest kahe päevaga ei olnud lihtsalt võimalik viipekeeletõlki leida. Asja tegi kurioosumiks aga see, et tegelikult osales koosolekul vaegkuuljate jaoks kohale kutsustud kolm kirjutustõlki ja nendest kolmest üks oli tegelikult põhihariduselt viipekeeletõlk. Väga kummaline olukord! See inimene tuli sinna kirjutustõlgina, sest selleks ta oli tellitud, aga tegelikult on ta viipekeeletõlk. Aga kuna teda ei saanud viipekeeletõlgina kasutada, siis kurtide esindaja ei osalenud sellel koosolekul. See leidis aset siinsamas Riigikogus.

Aga laiemalt tähendab see seda, et tegelikult nendel inimestel on raske. Me räägime siin tööturust, me räägime haridusest. Kõik on õige, aga need inimesed tahaksid ka ühiskonnaelus rohkem osaleda, näiteks teatris ja seminaridel, kinos ja muudel vaba aja üritustel käia. See võimalus on neil piiratud just viipekeeletõlkide puudumise pärast. Siin ei ole mõtet rääkida infotehnoloogia arengust. See on lahendus kurdina sündinud laste jaoks, aga täiskasvanute jaoks see ei ole mingi lahendus.

Siin ei ole mõtet süüdistada sotsiaalhoolekande seadust. Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse järgi on kohalikel omavalitsustel kohustus selgitada välja inimeste abivajadus ja vastavalt sellele lahendus leida. Nii et teistsugune sotsiaalhoolekande seadus iseenesest midagi paremaks ei teeks, kui seal viipekeeletõlkide kohustuslikkus sees oleks. Selle taga on raha puudumine. Aga kui me lisaks raha puudumisele anname selge sõnumi, et viipekeeletõlke enam ei koolitata, siis see mõjub esiteks halvavalt kurtide kogukonnale, kes muutub veelgi suletumaks. Ja teiseks, kogu see juurdepääsetavuse teema – me püüame seda siin Eestis parandada, aga see vajab lahendust.

Ma kutsun ministrit üles maksimaalselt pingutama selle nimel, et kurtidel oleks vähemalt usk, et nad on Eestis hoitud ja vajalikud, et püütakse leida lahendused viipekeeletõlkide koolitamiseks. Need inimesed on ju, nagu siin enne öeldi, sild tavaühiskonna ja kurtide ühiskonna vahel. See sild peab olema. Kui seda ei ole, siis läheb asi ikka väga käest ära. Aitäh!

18:09 Esimees Eiki Nestor

Riigikogu liikmetel ei ole enam soovi sõna võtta, ministril samuti mitte. Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

4. 18:09 Arupärimine Riigikogu poolt 15.01.2018 vastu võetud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning sellega seonduvalt teiste muudetud seaduste rakendamise kohta (nr 447)

18:09 Esimees Eiki Nestor

Järgmise arupärimise on esitanud Krista Aru, Andres Herkel, Monika Haukanõmm, Enn Meri, Külliki Kübarsepp ja Ain Lutsepp. Arupärijate nimel Krista Aru, palun!

18:09 Krista Aru

Lugupeetud Riigikogu esimees! Lugupeetud proua minister! Head rahvaesindajad! Kuus Eesti Vabaerakonna saadikut esitasid haridus- ja teadusministrile arupärimise, mis puudutab ühte teemat, mis oli siin saalis arutlusel natuke vähem kui aasta aega tagasi. Minister tuli koos oma ministeeriumiga välja väga tõsiste seadusmuudatustega, mis puudutasid nii erakooliseadust kui ka põhikooli- ja gümnaasiumiseadust. Väidetavasti oli eesmärk soodustada kaasava hariduse rakendamist meie kõikides kooliastmetes.

Eesmärk ise on väga ilus, väga õige. Arvan, et me kõik toetame seda, et iga laps saaks tema jaoks parima hariduse, et ta oleks hoitud, et ta tunneks ennast koolis hästi. See hea haridus tähendaks ka seda, et laps saaks õppida võimetekohaselt. Selles ettepanekus oli aga väga palju kahtlejaid. Kartusi oli kooliõpilastel endil, kartusi oli lapsevanematel, kartusi oli õpetajatel, koolijuhtidel, kohalikel omavalitsustel ja kõige rohkem võib-olla sellel spetsialistide ringkonnal, kuhu kuuluvad logopeedid ja sotsiaalsühholoogid. Kui hästi ikkagi on meie koolimajad valmis selleks, et kaasavat haridust edukalt rakendada? Kas meil on õppevahendeid piisavalt? Kas meil on küllaldaselt tugispetsialiste? Kas me oleme ühiskonnana tervikuna selleks valmis?

Minister oli asja väga hästi läbi mõelnud. Tal olid vastused olemas ja ta ütles end lootvat, et need tugispetsialistid, on nad siis logopeedid, psühholoogid, eripedagoogid või sotsiaalpedagoogid, on vahepeal leidnud endale rakenduse muus sfääris ja kui toetada kohalikke omavalitsusi piisava rahaabiga, tõsta ka tugispetsialistide palka, siis me saame nendest kitsaskohtadest üle.

Nüüd on alanud uus kooliaasta, see on käinud juba mitu kuud. Meie mure ongi, kuidas need seadusmuudatused tegelikkuses on rakendunud. Kas tugispetsialiste jagub koolides? Kas koolivälised nõustamismeeskonnad, mis uue nähtusena seadusesse lisati, on tööle rakendunud? Kuidas kohalikud omavalitsused on suutnud kõikide nende muudatustega toime tulla? Seadusesse on lisatud ka uus võimalus: määratletud on abiõpetaja staatus. Kas abiõpetaja rolli mõtestamisega on ka tegeldud ja kui on, siis kuhu on jõutud? Ja võib-olla kõige tähtsam küsimus: kuidas meie õpetajad on ikkagi valmis olnud selleks muudatuseks? Kuidas kool on saanud nende muudatuste valguses oma tööd alustada? Küsimusi on kuus. Ma loodan, et haridus- ja teadusminister loeb ise küsimused ette, siis on tal ka parem vastata. Aitäh!

18:13 Esimees Eiki Nestor

Arupärimisele vastab haridus- ja teadusminister Mailis Reps kõigepealt 15 minuti jooksul.

18:13 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Lugupeetud Riigikogu esimees! Head arupärijad! Kõigepealt, kui lubate, üks lause eelmise arupärimise lõpetuseks. Homme on meil järjekordne arutelu avalik-õiguslike ülikoolidega, kus on jutuks nii viipekeeletõlkide koolitamine kui ka selles arupärimises tõstatatud meile kõigile väga oluline küsimus eripedagoogika ja logopeedia koolitustellimuse kohta.

Nüüd küsimused-vastused. Proovin 15 minuti sisse ära mahtuda. Ma ei tea, kui kiiresti ma suudan seda kõike ette kanda, aga annan oma parima. "Missuguste rahaliste vahenditega tagatakse koolides õpilaste individuaalsetele vajadustele vajalik õpitugi? Mis ulatuses, missuguste tähtaegadega eraldab Haridus- ja Teadusministeerium kohalikele omavalitsustele õpitoe rakendamiseks lubatud haridustoetust? Kuidas on tagatud erinevateks toeliikideks eraldatud rahaliste vahendite sihipärane kasutamine?" Nii nagu head arupärijad sissejuhatuses mainisid, tuge vajavate laste toetamiseks suurendati 2018. aastal oluliselt kohalike omavalitsuste eraüldhariduskoolide pidajatele riigieelarvelist toetust.

Munitsipaalkoolide pidajatele anti 2018. aastal lisaraha enam kui 23 miljonit, sh tõhustatud tuge ja erituge vajavate laste tegevuskuludeks ja tugiteenusteks 17,4 miljonit. Toetusfondi kaudu antavale haridustoetusele lisati 3,1 miljonit üldist tuge vajavate laste tugiteenuste võimaldamiseks.

Riigieelarvest munitsipaalkoolide kulude katmiseks eraldatava toetuse arvestamise aluseks on Eesti Hariduse Infosüsteemi ehk EHIS-e järgne õpilaste arv planeeritavale aastale eelneva aasta 10. novembri seisuga. Kohaliku omavalitsuse üksustele riigieelarvest üldhariduskoolide pidamiseks antava toetuse jaotamise ja kasutamise üldised põhimõtted on sätestatud Vabariigi Valitsuse 6. veebruari 2015

määruses nr 16. Tõhustatud tuge ja erituge vajavatele õpilastele suunatud rahaline toetus hõlmab nii kõrgema määra kohaselt arvatud õpetajate palgatoetust kui ka tegevuskulu toetust. Riigieelarvest antava tegevuskulu toetuse kasutamist täpsustab põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, mille § 82 lõike 3 punkti 4 kohaselt võib vald või linn tegevuskulu toetust kasutada õpilastele tõhustatud toe ja eritoe rakendamiseks ning tugispetsialistide tööjõu kulu katmiseks juhul, kui tugispetsialistidele tagatakse õpetajatele kehtestatud töötasu alammääraga samaväärne töötasu. Tegevuskulu toetuse eesmärk on toetada tõhustatud tuge ja erituge vajavatele õpilastele vajalike tugiteenuste, kohandatud õppematerjalide ja -vahendite, samuti -keskkonna pakkumisega seotud kulude katmist. Haridus- ja Teadusministeerium jälgib kooli poolt EHIS-esse sisestatud andmeid rakendatud tugimeetmete kohta ja võrdleb neid koolivälistelt nõustamismeeskondadelt saadud infoga. Kui EHIS-e põhjal leitakse, et kooli märgitud meetmed ei ole vastavuses soovitud tagatustega, selgitatakse täpsemaid asjaolusid ja nõustatakse kooli õpilastele toe pakkumisel. Süsteemselt õpilaste toeta jätmise korral algatatakse järelevalvemenetlus.

"Kuidas on õnnestunud koolidel nendele pandud kohustuste – pakkuda erivajadustega õpilastele üldist tuge ruumide ja õppevahenditega ning kindlustada eraldi spetsialistide – erivajadustega õpilaste õppe koordineerija ja tugispetsialistide olemasolu – täitmine õppeaasta alguseks? Missuguseid meetmeid, tegevusi plaanivad koolid ellu viia 9,5 milj eurot toetusest "Väikelahendused HEV õpilaste integreerimiseks tavakoolidesse"? (Euroopa Regionaalarengu Fondi toetus)." See oli kõik küsimus. Vastus on selline. Tugispetsialistide teenuse tagamine ning haridusliku erivajadusega õpilaste õppe koordineerimine on olnud koolide ülesanne juba 2010. aastast. 2018. aasta seadusmuudatusega nähti koolipidajatele ette täiendavad vahendid erivajadustega õpilaste toetamiseks. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse kohaselt määrab kooli direktor õpilastele vajaliku toe väljaselgitamise ja rakendamise korraldamiseks haridusliku erivajadusega õpilaste õppe koordinaatori. Tavapäraselt täidab koordinaatori ülesandeid kooli tugispetsialist või koolides, kus on loodud eraldi tugikeskus, selle juht. Näiteks on nii Saue Gümnaasiumis ja Jüri Gümnaasiumis. Rakendusuringute keskuse CentAR 2016. aastal valminud kaasava hariduse uuringu üks soovitus oli luua suurtes koolides haridusliku erivajadusega õpilaste õppe koordinaatori ametikoht. Paljud koolid ongi seda lahendust kasutanud, näiteks Järveküla, Tabasalu ja Keila kool, samuti Tartu Hansa Kool ja Võru Kreutzwaldi Kool. Õpilaste arengu toetamiseks tagatakse koolis neile vajadusel vähemalt eripedagoogi, logopeedi, psühholoogi ja sotsiaalpedagoogi teenused. Tugispetsialisti peamine ülesanne on õpilaste erivajaduste tuvastamine ning õpetajate nõustamine, kuidas kohandada õpet, milliseid õppematerjale ja metoodilisi võtteid kasutada. Põhiline vastutus erivajadustega õpilaste õppe korraldamisel on aga õpetajal. Teatud piirkondades jääb tugispetsialiste puudu. Samas ei tööta olemasolevad tugispetsialistid täiskoormusega, sest väikestes maakoolides täiskohaga spetsialiste ei vajatagi. Haldusreformi tulemusel moodustunud suuremates kohalikes omavalitsustes saavad tugispetsialistid töötada paindlikumalt. Neid on võimalik koondada kohaliku omavalitsuse üksustesse, mis teenindavad ühe piirkonna koole. Riigi eraldatav tegevuskulu toetus võimaldab tugispetsialistidele maksta ka paremat töötasu. Riik on suurendanud koolipidajate võimekust, andes neile senisest suuremat rahalist tuge. Kohalik omavalitsus otsustab koostöös koolidega, kuidas tagada tugiteenuste kättesaadavus parimal moel. Haridus- ja Teadusministeeriumi 10. aprilli 2018 määruses nr 12 "Kaasava hariduse põhimõtete rakendamine üldhariduskoolides perioodil 2014–2020" on kehtestatud meetme "Koolivõrgu korrastamine" tegevuse "Väikelahendused HEV õpilaste integreerimiseks tavakoolidesse" eesmärkide ja tulemuste saavutamiseks toetuse andmise ning selle kasutamise tingimused ja kord. See on nüüd selle 9,5 miljoni küsimus. Toetuse andmise eesmärk on suurendada üldhariduskoolide valmisolekut rakendada kaasava hariduse põhimõtteid, mille kohaselt üldjuhul õpib haridusliku erivajadusega õpilane elukohajärgses koolis ning võimalusel tavaklassis kas osaliselt või täielikult. Toetuse taotleja võib olla nii kohalik omavalitsus kui erakoolipidaja. Kaasava hariduse taristu arendamiseks on võimalik taotleda toetust nii hoonete kohandamiseks vajalikeks ehitustöödeks kui ka hariduslike erivajadustega õpilastele vajaliku sisustuse, seadmete, õppe abivahendite ning õppematerjalide ostmiseks. Taotlusvoor on avatud alates 12. juulist 2018 kuni vaba raha lõppemiseni. Info taotlusvooru kohta on kättesaadav SA Innove kodulehelt. Seni on esitatud üks taotlus, esitamisel on 28 taotlust.

"Kuidas on käivitunud Rajaleidja võrgustiku baasil toimiv kooliväliste nõustamismeeskondade töö? Projektiperiood lõpeb aastal 2020. Kuidas tagatakse projekti jätkusuutlikkust?" Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 47 lõike 1 kohaselt korraldab Haridus- ja Teadusministeerium soovitude andmise õppe ja kasvatus korraldamiseks ning tugiteenuste rakendamiseks. Selle ülesande täitmiseks

on sõlmitud haldusleping SA-ga Innove. Kui varem kehtinud regulatsiooni kohaselt andsid soovitusi nii maakondlikud nõustamiskomisjonid kui ka üleriigiline komisjon, siis nüüd on kõigi meetmete soovitamine viidud maakondlikule tasandile. Spetsiifilist õppekorraldust ja mahukamaid tugiteenuseid vajavate õpilaste vajadusi hindavad koostöös lapsevanemate, koolipidajate ja koolidega nõustamismeeskonnad, kuhu kuuluvad eri valdkondade spetsialistid, kelle soovitusel on koolipidajale ja koolile täitmiseks. Kooliväline nõustamismeeskond tegutseb ühtsete teenusstandardite alusel igas maakonnas Rajaleidja keskuses. Õpilastele vajaliku toe tagamine on endiselt Haridus- ja Teadusministeeriumi prioriteet ja riigi tasandil soovitude andmist ja korraldustööd jätkatakse ka edaspidi.

"Kuidas jõuavad nõustamismeeskondade soovitusel õpetajateni, kes vahetult erivajadustega lastega tegelevad?" Koolivälise nõustamismeeskonna soovitus tehakse taotlejale teatavaks isiku poolt taotluses märgitud viisil. Peale soovitude andmist liigub teavitussotsus Eesti Hariduse Infosüsteemi, mispeale kool küsib lapsevanemalt nõusoleku soovitud rakendamiseks. Kui vanem on andnud õppeasutusele nõusoleku soovitud rakendamiseks, kannab nõustamismeeskond soovitud viie tööpäeva jooksul Eesti Hariduse Infosüsteemi ning see muutub koolile nähtavaks 12 tunni jooksul peale nõusoleku märkimist EHIS-esse. Eesti Hariduse Infosüsteemis on koolipidajale ja koolile vanema nõusolekul nähtavad koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel tugiteenuse ja koolikorralduslike meetmete rakendamiseks. Samuti saavad kool ja koolipidaja näha, milliseid meetmeid kool on õpilase toetamiseks varem rakendanud. Kui õpilane vahetab kooli või asub õppima järgmisel haridustasemel, on koolile, kus õpilane õpinguid jätkab, viimase kolme aasta jooksul nähtavad koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel ning eelmises koolis rakendatud meetmed. EHIS-esse kantud infole ligipääsu korraldab direktor. Muu hulgas kantakse koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel ka õpilase individuaalse arengu jälgimise kaardile.

Viies küsimus: "Kui palju suurendas ministeerium käesoleva õppeaasta alguses riiklikku koolitustellimust psühholoogidele, logopeedidele ja eripedagoogidele? Kui paljud koolidest olid sunnitud õppeaastat alustama vajalike tugispetsialistideta?" Riiklik koolitustellimus kaotati kõrgharidusreformi käigus juba 2013. aastal ning riigi vajadustest tulenevad peamised kohustused lepitakse ülikoolidega kokku nendega sõlmistavates halduslepingutes. Õppekohtade planeerimisel lähtutakse muu hulgas tööjõuvajaduse prognoosidest. Tugispetsialistide järgmiste aastate vastuvõtu arvu kujundamisel lähtutakse OSKA hariduse ja teaduse raportis toodud vajadusest. OSKA haridusvaldkonna tööjõuvajaduse uuringu kohaselt on perioodil 2018–2025 igal aastal vaja täiendavalt umbes 75 tugispetsialisti, sh 25 logopeedi, 42 eripedagoogi ning 11 psühholoogi. Psühholoogia magistriõppesse on viimisel kahel aastal Tallinna Ülikoolis võetud 15, Tartu Ülikoolis 25 õppurit. Kokku ongi psühholoogia magistriõppes 40 kohta. Tartu Ülikooli eripedagoogika ja logopeedia magistriõppe vastuvõtu arv on kahel viimasel aastal olnud 40. Tallinna Ülikoolis on vastuvõtt eripedagoog-nõustaja erialale kasvanud 25-lt 40-le. Kokku oli 2018. aastal seega vastuvõtt eripedagoogika ja logopeedi magistriõppesse 80 kohta.

Tartu Ülikool on valmis suurendama nii logopeedia kui eripedagoogika vastuvõttu alates 2019/2020. õppeaastast praeguselt 40-lt 50-le ehk siis 25 logopeedi ja 25 eripedagoogi. Seega on 2019. aasta vastuvõtt logopeedi ja eripedagoogika magistriõppes kahe ülikooli peale kokku 90 kohta: 25 logopeedi ja 65 eripedagoogikas, mis vastab OSKA hinnangul uuele töö- ja turuvajadusele. Tugispetsialistide teenuse osutamiseks võtab direktor kooli tööle tugispetsialisti või korraldab teenuse kättesaadavuse muul viisil. Eesti Hariduse Infosüsteemi andmete põhjal on üldhariduskoolides tööl 1158 tugispetsialisti, sh 359 sotsiaalpedagoogi, 272 logopeedi, 232 koolipsühholoogi ja 295 eripedagoogi 448 koolis. See on 85% kõikidest üldhariduskoolidest. Samas ei kajastu EHIS-es tugispetsialistid, kelle tööandjaks on koolipidaja, näiteks Pärnu või Viljandi linn, või kes osutavad teenust muul alusel. Kuna järjest enam on koolipidajaid, kes kaaluvad ettepanekut koondada tugispetsialistid ühte keskusse, kus osutatakse teenust kõikidele piirkonnakoolidele, on plaanis käesoleva aasta lõpuks EHIS-esse kanda andmed ka nende koolis töötavate tugispetsialistide kohta, kellega on töölepingu sõlminud koolipidaja.

Kuues küsimus: "Kui kaugele on ministeerium jõudnud abiõpetaja rolli ja ametiülesannete täpsustamisega? Kas on välja töötatud Eesti haridusmaastikule sobivaim abiõpetaja rakendamise mudel?" Abiõpetaja roll ja ülesanded õpilase toetamisel on koolide väljatöötatud juhendmaterjalides. Praegu on abiõpetaja kvalifikatsiooninõuded koolide otsustada. Ettevalmistamisel on määrus abiõpetaja ühtsete kvalifikatsiooninõuete kehtestamiseks. Aitäh!

18:27 Esimees Eiki Nestor

Küsimused ministrile. Krista Aru, palun!

18:27 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Aitäh, proua minister! Te lugestate teile täiesti mitteomaselt kiiresti kõik paberilt maha. Oli palju arve. Mulle jäi nagu tunne, et kõik on väga hästi. Öelge nüüd palun otse, kui palju on neid koole, kes tegelikkuses on hädas sellega, et tugispetsialiste ei ole, abiõpetajaid pole ja õpetajad, kes töötavad iga päev klassi ees, on mures, sest nad ei tule tegeliku olukorraga toime!

18:28 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh, hea küsija! Haridusministeeriumi töökas mesilaspere oli ette valmistanud väga põhjalikud vastused. Ma olen ammu mõelnud, et arupärimistele vastamise vorm võiks olla selline, et me saadame kirjalikud vastused ette ja seejärel diskuteerime siin saalis. Aga praegu on kord niisugune. Võib-olla oluline märksõna, mida me oleme ka siin saalis korduvalt arutanud, on see, et ega tugiteenused ei tulnud ju viimase seadusmuudatusena esmakordselt seadusse. Tugiteenuste tagamisel on olnud paremaid ja halvemaid aegu, aga tõsi on, et see diskussioon on käinud 2010. aastast peale.

Omaette küsimus on, kas kohalikud omavalitsused selle uuendatud põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses toodud kohustuse, mis kiideti heaks kaheksa-üheksa aastat tagasi, ikka päris omaks on võtnud. Jõuti ju lausa kohtuni välja ja lõpuks kohus võttis seisukoha, et sotsiaalpedagoogi teenuse näol ikkagi tuli uus kohustus omavalitsusele. Samas eesmärk on ju iseenesest oluline: kõik lapsed peavad ennast koolis hästi tundma ja saama nende võimetele vastavat parimat haridust.

Vahepeal on juhtunud see, et üks muutus on toimunud. Sellest otsusest on küll väga vähe aega mööda läinud. Need õpetajad, kes olid tegelikult eripedagoogid, aga vahepeal nimetati ümber õpetajateks, et nad saaksid samast palgafondist palka, on nüüd, pea püsti, uuesti eripedagoogid. Seda me näeme küll. Kas nad kõik on EHIS-es ümber vormistatud, ma ei tea, aga koolis saavad need inimesed nüüd uhkelt öelda, et nad on eripedagoogid. Eripedagoog on ju uhke olla, see on otsitum eriala kui näiteks tavaline klassiõpetaja. Niisugune muutus on toimunud.

Ja ka teine muutus on toimunud: lapsevanemad ja õpetajad ise on muutunud nõudlikumaks. Veel üsna hiljuti oli päris tavaline, et koolirahvas ei osanudki minna kooli direktori või omavalitsuse juurde sooviga, et tahaks abiks üht või teist spetsialisti, kuid nüüd ollakse valmis märksa rohkem selliseid soovide avaldama. See on positiivne.

Mis veel on muutunud? Rajaleidja keskustest on osa inimesi läinud tagasi kooli ja seda ka põhjusel, et koolide palgafond on konkurentsivõimeline. Kui mingi aeg tagasi Rajaleidja maksis selgelt rohkem, siis praegu ollakse pigem ühel ja samal tasemel. Ja kui sa oled hingelt eripedagoog – ma ei taha öelda, et Rajaleidja keskuses selliseid inimesi ei ole –, siis peaks lastega pidev konkreetne töötamine olema huvitavam kui, ütleme, juhiste andmine. Seda me ka märkame. Samas tuleb tähele panna sedagi, et tegelikult ka seda teise tasandi abi on vaja. Me ei tohi Rajaleidjaid sulgeda.

Kui palju on spetsialiste puudu? Enamik neid näitajaid ei ole läinud paremaks. Aga jälle, ainult pool aastat on ju möödas seaduse rakendamisest. Endiselt töötab suurem osa tugispetsialistidest väikse koormusega. Mõned neist on tegelikult õpetajad, kes teevad tugispetsialisti tööd oma põhitöö kõrvalt. Mõnedel aga on erasektoris piisav klientuur ja nad tahavadki koolis väga väikse koormusega töötada. Eriti näeme seda siis, kui inimesel on võimalik näiteks haiglas töötada – siis on neil koolis väga väike koormus. Mängus võivad olla ka muud põhjused. See vajab lisauurimist.

Kui palju koolid ise spetsialiste otsivad? Väga-väga erinevalt. Võib olla mõni lapsevanem ütleb, et tema lapse koolis ei ole tugispetsialisti. Siis me võtame kooliga ühendust. On juhtumeid, kus on selge, et mõni laps vajab tugispetsialisti abi, aga vanemate teadlikkus on väga madal. Veel võib olla nii, et kui koolis ei ole tugispetsialisti, siis mitte seepärast, et kool pole teda otsinudki. Nad lihtsalt ei ole sellele kohale inimest leidnud. Ma ei taha üldiselt koole süüdistada, aga tuleb öelda, et arusaamine muudatustest on ka erinev. Tahes-tahmata on vähemalt suuremates keskustes ikkagi nii, et mingid koolid tegelevad nende lastega rohkem kui teised. Seega pilt on varieeruv.

Nüüd, mis on nagu ühine näitaja? Praegu ma pigem rääkisin eripedagoogikast. Mis puutub logopeedidesse, siis ühiskonnas valitseb arusaam, et neid ei ole piisavalt. Lasteaiad ütlevad praktiliselt kõik, et neid võiks rohkem olla, ja palju rohkem. Niimoodi rusikareegli järgi võiks öelda, et 1000 logopeedi võiks rohkem olla. Kui kohalikel omavalitsustel oleks palgafondi, siis võiks nagu logopeede tööle võtta. Aga me peame vaatama, kas igal lasteaial on vaja palgafondi, et logopeed tööle võtta.

Lasteaia juhataja võib arvata, et see on vajalik, lasteaia õpetajad võivad arvata, et see on vajalik, aga kas igal lasteaial peaks selleks palgafond olema, on iseküsimus. Aga logopeede on juurde vaja väga palju, praegu tuleb neid ülikoolist 25 igal aastal.

Oluline on siinkohal märkida ka seda, et kui Tallinna Ülikoolis on võetud väga selge suund, et eripedagoogikat tulevad õppima pigem inimesed, kes juba töötavad, ja on mindud tsükliõppe ja paindlike õppevormide rakendamisele, siis Tartu Ülikoolis see nii ei ole. Näiteks logopeediks saab õppida vaid päevaõppes. Logopeedide täiendavat õpetamist on meilt, Haridus- ja Teadusministeeriumilt, väga palju palutud. Ka see on üks teema, mida homme saame rektoritega arutada. Ehk siiski on veel lisavõimalusi, kuigi ülikool on esialgu vastanud, et inimressurss on piiratud ja logopeedia vajab suurt pühendumist.

18:35 Esimees Eiki Nestor

Liina Kersna, palun!

18:35 Liina Kersna

Suur tänu, hea istungi juhataja! Austatud minister, suur tänu veel kord huvitavate vastuste eest! Kui ma jõudsin õigesti haarata, siis te ütlesite, et 85%-l üldhariduskoolidest on olemas tugispetsialist. Ma olen käinud Riigikogu liikmena 70 koolis ja tõesti paljudes koolides on olemas tugispetsialist, kuid nende tugispetsialistide koormus on nii suur, et nad tegelikult üks ühele tööd lapsega või ka õpetajate nõustamist ei suuda piisaval määral teha. Viimases Õpetajate Lehes kirjutas Tartu Ülikooli eripedagoogika osakonna juhataja sellest, kuidas võiks rohkem eripedagooge turule saada. Te olete seda kindlasti lugenud ja minu küsimus on: millised on teie ettepanekud, kuidas me saaksime kiiremini eripedagooge juurde?

18:36 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Need numbrid teile vastamiseks on mulle välja otsitud EHIS-est. Ja numbrid paraku on sellised. Kas tõesti 85%-l koolidest on tugispetsialistid olemas, vajab täpsustamist. Peab ka tunnistama, et tegemist on koondandmetega. Võib-olla ühes kohas on logopeed, teises on eripedagoog, kolmandas sotsiaalpedagoog, aga neljandas on kõik olemas.

Kuidas spetsialiste juurde saada? Neid lahendusi pakuvad ühiskonna erinevad liikmed üsna palju. Ma usun, et märksõna võiks siin olla stabiilsus. Kui aastal 2010 see seadusmuudatus tehti, siis läks ju vaid mõni aasta mööda, kui see palgafond kusagile ära kadus ja anti hästi segaseid signaale, mis palgafondi kadumise taga oli. Lõpptulemusena aga leiti, et tegelikult on vahva, kui meil on Rajaleidja keskused. See on tõesti hea – nõustamiskeskused peavad olema. Aga jah, koolidel on erinevad vajadused.

Üks märksõna, mida on hästi palju noortelt inimestelt kuulda olnud, on kindlustunne. Nad tahavad kindlalt teada, et nad võivad päriselt ka näiteks eripedagoogid olla. Siis võivad nad sellele pühenduda. Huvi on väga suur. Väga tihti on see seotud mingi isikliku põhjusega, et minnakse seda õppima, ja siis tehakse seda tohutu pühendumisega. Ma usun, et kui tugispetsialisti palk oleks samaväärne õpetaja palgaga ja liiguks samas tempos, siis oleks sellel pühendumisel veel üks eesmärk juures ja me saavutaksime stabiilsuse. Teine lahendus on koolitustellimuse suurendamine, kuigi koolitustellimusest seda ei saa esitada. Pigem saab suurendada valdkonnale suunatud vahendeid.

Mis logopeediasse puutub, siis see on väga spetsiifiline teema. Küsimus on, kas me peaksime võimalust logopeede koolitada laiendama, ja kui me seda laiendame, siis kuidas. See on väga tundlik teema.

Logopeedide liit on selles osas olnud väga ettevaatlik. Aga me koolitame 25 logopeedi aastas ja see ei täida praegustki tööturu vajadust, rääkimata siis kümne aasta perspektiivist. Juurdekasv on selgelt liiga väike. Kas me lubame logopeede välja õpetada mingi täienduskoolituse või muu lisaõppe raames, vähemalt osaliselt – see on võib-olla kõige akuutsem teema.

Psühholoogide koolitus on samuti eraldi teema. Psühholoogiahuvi on väga suur, aga koolipsühholoogideks spetsialiseerub suhteliselt vähe lõpetanuid. See on üks läbirääkimiste teema halduslepingute sõlmimisel. Tallinna Ülikooli psühholoogide koolituses on teadmine tööst koolis väga hea. Võib-olla peaks psühholoogiaõppes panema enam rõhku just koolipsühholoogia spetsiifikale, et noored, kes seal psühholoogiat õpivad, hakkaksid võimalusele kooli minna juba päris algusest peale mõtlema. Ka see on üks signaal, mida ministeerium on soovinud ülikoolile anda.

18:39 Esimees Eiki Nestor

Andres Herkel, palun!

18:39 Andres Herkel

Aitäh, härra esimees! Austatud minister! Minu täiendav küsimus tuleneb arupärimise kolmandast küsimusest. Teie vastus oli hoogsalt ette kantud ja tuli vurinal, aga minu meelest jäite üsna lakooniliseks, kui vastasite meie küsimusele selle kohta, et Rajaleidja baasil töötavate meeskondade projektiperiood lõpeb millalgi ära ja kuidas tagatakse projekti jätkusuutlikkus. Ma hoomasin ainult seda, et igal juhul see on tagatud. Aga nii palju, kui ma tean, on Rajaleidja tegevust toetatud ka Euroopa Liidu rahaga. Riigikontroll on korduvalt pööranud tähelepanu sellele, et 2020. aastast tuleb meil ise hakkama saada. Minu küsimus ongi, kuidas on tagatud see jätkusuutlikkus, kuidas on tagatud projekti rahastamine.

18:40 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh, väga hea küsimus! Innove on väga suur asutus. Sel on hulk erinevaid rolle ja eelarve on ka üsna arvestatav. Programmid, mida alustati Euroopa rahaga, muidugi jätkuvad ka peale 2020. aastat. Enamik programme on juba pikendatud 2022.–2023. aastani. Samas on Euroopa raha kasutamine nii või teisiti piiratud teatud perioodiga ja me vaatame programme järjest läbi. Näiteks karjäärinõustamise osas, mis on Innovel olnud väga oluline töövaldkond, on kokku lepitud, et see läheb samm-sammult üle töökassasse ja tööturuteenuste osutamisel arendavad Innove ja töökassa parimad spetsialistid välja sellise kompleksse karjäärinõustamise.

Rajaleidja on olnud üks peamisi Innove ülesandeid. Selle programmi lõppemine ei saa takistada selle teenuse tagamist. Hea küsija tahab sellest kindlasti täpsemalt teada. Ma võingi ministrina öelda, kuidas see päriselus toimub. Asi on nii, et meil mingid programmid lõpevad ja mingid programmid tulevad peale, aga mingid põhitegevused peavad kogu aeg olema. Muutuda võib ehk programmide ülesehitus ja vahetevahel võetakse mingeid inimesi projektipõhiselt tööle jms. Rajaleidja tugispetsialistid ei ole tööolprogrammipõhiselt. Sinna suunati raha selgelt selleks, et õpetajate palgafondi suurendada, seejuures tõsteti sinna ka teatud Euroopa summad.

Igal juhul on meie nn väljumisstrateegia selline, et teenused peavad olema tagatud. Kas see tähendab mingite Innove ülesannete muutmist ja eeldab haridusministeeriumilt mingisuguseid lisataotlusi, see on järgmise aasta kevade teema, kui arutatakse riigi eelarvestrateegiat. Nagu me teame, Riigikogul on arutada veel teemasid, mis on seotud Innove tegevusega. Ka sealt võivad mingid vahendid vabaneda.

18:43 Esimees Eiki Nestor

Ain Lutsepp, palun!

18:43 Ain Lutsepp

Aitäh, härra esimees! Austatud minister! Minu küsimus puudutab teemat, mida juba käsitles Andres Herkel. Rajaleidja keskustes töötavad karjäärinõustajad ja karjäärinõustamine viiakse üle Sihtasutusse Innove. Millist kvalitatiivset muudatust sellest oodatakse? Milline on selle muudatuse eesmärk? Mis peab muutuma?

18:44 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

See töö viiakse Sihtasutuse Innove alt töötukassasse ehk siis töökassasse, nagu nüüd on selle nimi. Ja põhjendus on see, et me oleme seadnud eesmärgiks, et riigis oleks vähem bürokraatiat, vähem dubleerimist. Seni töötasid need spetsialistid Sihtasutuse Innove all tegutsevas Rajaleidjas, nüüd liiguvad nad sealt endisesse töötukassasse, mille nimi on nüüd töökassa. Nad liiguvad sinna ja hakkavad sedasama nõustamist tegema. Ka töökassas on käinud täpselt sama tegevus: spetsialistid on käinud koolides andmas nõu nii õppuritele individuaalselt kui gruppidele. Seega selgelt kaks dubleerivat tegevust.

Terve selle aasta jooksul on toimunud väga palju kohtumisi ja arutelusid, kuidas need kaks tegevust kokku panna. Kuna Rajaleidjas on see töö käinud programmipõhiselt, töökassas on see aga personali põhitegevus, siis otsustati parimad eksperdid koondada töökassasse. Inimeste ülesanne saab olema sama: tegeleda nii üksikisikute kui gruppide karjäärinõustamisega. Nad käivad koolides, teevad individuaalseid nõustamisi ja peavad loenguid ka tervetele klassidele.

Kuidas hakkab kõik olema alates 2019. aastast, kus keegi töötama hakkab, see oleneb konkreetsest piirkonnast. Mõnel pool on Rajaleidjas olnud väga jõuline tiim ja on tehtud väga selge otsus, et see kolib üle töökassasse. Aga teises kohas on öeldud, et toimuvad individuaalsed vestlused kandidaatidega. Kas tegu on mingi kvalitatiivse hüppega meie poolt vaadatuna? Ei ole, me olime karjäärinõustamise süsteemiga väga rahul. Kõik algas väga raskelt. Väga-väga raske oli koolidele selgeks teha, mis asi see on ja mida nad teevad. Aga usaldus kasvas, tekkisid väga head kontaktid koolidega. Me peame kõik endale aru andma, et kui me oleme püstitanud suuri loosungeid, et me optimeerime riiki ja kaotame dubleerimist, siis see on olnud üks valdkondi, kus kaks ministeeriumit nägid, et toimub selge dubleerimine. See on põhjus, miks seda tehakse. Jah, iga inimese seisukohalt on selline muutus rahutust tekitav, aga me teeme kõik, mis võimalik, et parimad eksperdid sellest süsteemist ei kaoks.

18:47 Esimees Eiki Nestor

Monika Haukanõmm, palun!

18:47 Monika Haukanõmm

Täna, härra esimees! Hea minister, aitäh vastuste eest! Me teame, et spetsialiste on puudu ja kuigi neid tuleb juurde, siis mitte nii kiiresti, nagu vaja on. Samas me teame, et erivajadused on väga erinevad. Kindlasti ei saa mitte kunagi olema nii, et kõik on korralikult ette valmistatud, me oleme kõigeiks valmis jne. Aga meil on lisaks Rajaleidjale olemas väga häid keskusi, mida võiks nimetada koolideks, mis on ühtlasi ka kompetentsikeskused. Võtame kas või Masingu kooli Tartus või Konstantin Pätsi nimelise vabaõhukooli Tallinnas. Ja neid on tegelikult veel päris mitu. Minu küsimus on selline. Seni kuni meil ei jätku spetsialiste, kas on ministeeriumil mehhanisme, mille abil soodustada õpetajate õppimist nendes kompetentsikeskustes? Ehk võiks vajaduse korral tuua isegi lapsi mingiks perioodiks sellisesse kompetentsikeskusesse, et nad kuidagi rajale saaks? Kas seda on mõeldud? Kas see on reaalne?

18:48 Haridus- ja teadusminister Mailis Reps

Aitäh hea küsimuse eest! Et sellistes kompetentsikeskuses on parimad teadmised – jaa, olen absoluutselt nõus. Õpetajate täienduskoolitusel kaasatakse spetsialiste, kes nendes koolides töötavad. Koolid ise on igati valmis nõustama. Kuidas me sedasama teise tasandi nõustamist ja neid inimesi veel rohkem saame ära kasutada, on meil pidevalt töölaual. Vahel tundub, et need spetsialistid on ülimalt hõivatud, sest tõesti, probleeme on väga-väga palju. Tihti eelistatakse kuulda kogemust, et hea Monika, kuidas sa selle olukorra lahendasid, meil on nüüd selline situatsioon klassis. Nõustamine üldse on ju väga keeruline, sest kõiki üksikjuhtumeid ei ole võimalik ühe külaskäiguga lahendada. Nii ongi vahel kritiseeritud Rajaleidjat, kui ta on olnud väga kaugel ja väga põgusalt aidanud. On kritiseeritud, et sel hetkel, kui te kohal olite, oli üks olukord, aga last jälgiti nädal aega ja leiti, et olukord oli hoopis teine.

Aga nüüd lühidalt, milliseid võimalusi meil on nende koolide kaasamiseks. Erivajadustega laste puhul ma eriti ei kujuta ette, et koolikeskkond väga midagi muudaks. Mingitel teatud juhtudel ehk, aga pigem ikkagi võiksid liikuda spetsialistid. Palju oleneb konkreetsest erivajadusest. Meil on koolides kõige enam Aspergeri sündroomi ja muude autismispektri häiretega lapsi ja nende puhul võib keskkonnamuutus olla väga keeruline. Pigem on oluline stabiilne olukord. Selle 10-miljonilise meetme raames tehtava koostööna on see nõustamine väga-väga oluline. Mõni laps võib tõesti õppida koolis, kus on selles valdkonnas väga väike kogemus. Kui meil on võimalik kedagi aidata, kui tehakse konkreetne ettepanek, siis tuleb seda teha. Ma olen neid näiteid siin juba toonud, et vahel piisab üsna väikese summa eraldamisest. Näiteks mõni laps saab üldjuhul klassiruumis väga hästi hakkama, aga tal on vahepeal vaja ennast nagu välja lülitada. Hollandlased on kasutusele võtnud vaikuseklapid ja ma tean, et seda on teinud mõned meie koolid ka. Laps on ruumis edasi, aga ta saab ennast vahepeal välja lülitada. Ülilihigne, paarisajaurone lahendus annab selle võimaluse. Või siis kujundatakse klassiruum veidi teistmoodi, kasutatakse teistsugust mööblit, vaheseinu. Sellised väikesed asjad on midagi, mida me teha saame. Aga see on võimalik ainult siis, kui koolil on oskus küsida ja on keegi, kes tuleb praktiliselt appi ja ütleb, et me jälgisime seda last, tegime kindlaks need ja need probleemid, mida saab kohapeal lahendada sel viisil.

Väikeklassi suunamine võib mõne lapse puhul mõjuda vastupidi soovitud, sest väikeklassidesse kiputakse suunama väga erineva diagnoosiga lapsi. Mõnel lapsel võib olla raskem õppida koos teiste erivajadustega lastega. 20 lapsega tavaklassis saaks talle ehk paremad võimalused luua. Nii et see on

väga individuaalne. Ma ei teagi, kas väga tihti ametlikult teisest koolist abi küsitakse. Ülitihsti käib see nii, et üks õpetaja küsib teise käest nõu. Ja nad on hästi avatud, kui tegu on spetsiifiliste juhtumitega, näiteks Aspergeri sündroomi ja muu autismiga, nagu näiteks oli toodud. Koolid ongi need tavalised paigad, kust nõu saab. Kui enne nimetatutele veel kaks-kolm kooli juurde lisada, siis ongi see ring, kes õpetajaid nõustab.

18:52 Esimees Eiki Nestor

Aitäh, minister Mailis Reps! Riigikogu liikmed ei küsi enam täna. Avan läbirääkimised. Arupärijate nimel Krista Aru, palun!

18:52 Krista Aru

Härra Riigikogu esimees! Aitäh, proua minister, selle eest, et te nii hilisel tunnil nii tühjas saalis nii sisukaid ja teemale keskendunud vastuseid meile andsite! Tegelikult on ju maailmas vähe päris uusi asju. Seesama kaasav haridus toodi eestikeelsesse haridussüsteemi sellel ajal, kui eestikeelset kooliharidust meil arendama hakati. Siis ainult öeldi lihtsamalt: me tahame anda parimat haridust igale lapsele vastavalt tema vajadustele ja vastavalt tema võimetele. Aasta oli 1906, nii et väga ammu. Vaevalt et me sellest ajast väga elavaid mälestusi teamegi.

Ma lugesin täna siin ministri vastustest välja, et kogu see temaatika on väga lai. Me jõudsimme arupärimiseks antud vähese aja jooksul kombata ainult pealispinda, kuidas olukord on: kui palju on spetsialiste, kus midagi on puudu, kus on nõrgad kohad, kus on tugevad kohad. Aga me ei käsitlenud, ei puudutanud üldse kolme võib-olla kõige tähtsamat lüli: need on lapsed, õpetaja ja koolimaja. Koolimaja koos kõikide nende tingimustega, mida klassid ja hoone tervikuna pakuvad igale lapsele. Üks meie aja ja selle kauge aja suuri erinevusi on, et aastail 1906–1910 räägiti põhiliselt sellest, et me peame ka keskenduma sellele, et õpetaja, kes töötab nii erinevate lastega, oleks kõigile ühtemoodi autoriteet – et ta oleks autoriteet sellele lapsele, kes alles veerib lugeda, ja ka sellele lapsele, kes loeb soravalt suuri Jenoveeva romaane.

Võib-olla siin ongi üks võtmekohti, mida me ükskõik mis küsimust hariduses puudutades peaksime paremini tunnetama: me peame teadma, mida üks või teine muudatus kogu selles süsteemis tähendab. Kust on tulnud kõik need kahtlused nende muudatusettepanekute ja kiirustamise suhtes? Need ongi tulnud sellest, et me oleme ehk vähe rääkinud, kui oluline on üks või teine muudatus selle mõtestamiseks, kui väga vajalik on haridus, kui vajalik on kogu haridussüsteem. Me nagu häbeneme selliseid sõnu korrata ja räägime väga palju tehnilistest, kohati väga tehnilistest üksikasjadest, aga jätame väga vähe aega sellele, et rõhutada hariduse ja kogu selle süsteemi terviklikkust, tähtsust ja selle kahte võib-olla kõige olulisemat osa, keskseid mängijaid selles süsteemis: need on lapsed ja õpetajad. Kogu selle laia temaatika puhul peaks veel kord läbi mõtlema, et kui me kaasavat haridust tahame edasi tõhusalt rakendada – ja see on põhimõtteliselt õige –, siis kas ikka on väga õige ja vajalik üha enam määrata kodulähedased koolid kadumisele. Ehk peaksime kogu koolivõrgu ja üldse haridussüsteemi korrastamisel mõtlema sellele, et kõige olulisem väikesele lapsele on käia kodulähedases omaenda koolis. Siin me näeme, kuidas meie haridussüsteem, mis niigi on väga mitmekesine, on seotud meie kõikide teiste eluvaldkondadega. Nii et jõudu, proua minister! Ja aitäh!

18:57 Esimees Eiki Nestor

Rahvasaadikutel ei ole rohkem kõnesoovi, ministril ka ei ole kõnesoovi. Lõpetan selle küsimuse arutelu.

5. 18:57 Vaba mikrofoni

18:58 Esimees Eiki Nestor

Vaba mikrofoni Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 157 alusel. Kohtume homme!

Istungi lõpp kell 18.58.